

IVAN MERZ

ususret beatifikaciji

MATERIJALI

ZA KATEHEZE, PROPOVIJEDI I PREDAVANJA

o časnom Sluzi Božjem

za svećenike, vjeroučitelje
i voditelje katoličkih udruga

II. dio

Zagreb, 2002.

Kardinal FRANJO KUHARIĆ O IVANU MERZU

«Ima ljudi, sigurno i među mladima, koji vole planine. Kao što sam jučer u katedrali spomenuo da je otkrivanje Merčeve duše ulazak u jedan splet divnih planina, tako bih sada pozvao da bude što više planinara duha koji će težiti prema tom vrhuncu.

Ivan Merz blliješti u tom nizu velikih, vjernih sinova i kćeri naše Crkve u hrvatskom narodu kao jedan blještavi vrhunac. I kao što se na vrhunce penju hrabri planinari, tako bih želio da otkrivanje Ivana Merza u mladim dušama ove generacije, ovih naših prilika, budi težnju da se penju, da idu u visine i da osjete kako je divno gledati s tih visina na široke horizonte Božje stvarnosti i da osjete kako je čist zrak u visinama, te da uvijek prema njima teže.»

Iz govora nadbiskupa Franje Kuharića na svečanoj akademiji prigodom proslave 50. obljetnice smrti Sluge Božjega Ivana Merza u velikoj dvorani Nadbiskupskog sjemeništa na Šalati, u Zagrebu, na blagdan Krista Kralja, 26. XI. 1978.

Slika na naslovnoj strani: Ivan Merz kao časnik u Prvom svjetskom ratu

Izdavač:

KATEHETSKI URED ZAGREBAČKE NADBISKUPIJE, I POSTULATURA ZA BEATIFIKACIJU IVANA MERZA

Za izdavača: dr. Josip JAKŠIĆ, predstojnik Katehetskog ureda i o. dr. Božidar NAGY, postulator

10000 Zagreb, Vlaška 93; 098/546 806

Zagreb, 2002. god.

E-mail: postulatura.merz@ffdi.hr

www.ffdi.hr/ivan-merz

Kompjutorska priprema: Medijski centar «Glas Slavonije» d.d., Osijek

Tisak: PAN – Papirna industrija, Zagreb.

U V O D

Ovo je drugi svezak Materijala o Časnom Sluzi Božjem Ivanu Merzu, namijenjen za pripremu njegove beatifikacije i kanonizacije.

Proglašenje blaženim jednog Božjeg ugodnika jest veliki dar određenom narodu i mjesnoj Crkvi. Da možemo dostojno primiti taj dar, potrebna je duhovna priprema, napose djece i mladeži, kojima je Ivan Merz bio i jest uzor kršćanskog života.

U prvom svesku donijeli smo pismo što ga je uputio predsjednik Vijeća za katehizaciju Hrvatske biskupske konferencije biskup Marin Srakić svim vjeroučiteljima uoči početka nove vjeronaučne godine 2002./2003., o potrebi pripreme djece i mladih za proglašenje blaženim Ivana Merza. Tu su potom ostali dokumenti: izjave pape Ivana Pavla II. i kardinala Franje Kuharića o Ivanu Merzu, poruka bosansko-hercegovačkih biskupa u povodu priprema za beatifikaciju, te članak biskupa Mije Škvorca »Svetac zagrebačkog asfalta«, objavljen u Glasu Koncila. U drugom dijelu prvoga sveska doneseni su materijali koji mogu poslužiti za izradu kateheza za djecu i mladež. Na kraju su dodani i tekstovi za kviz-tombolu o životu i mislima Ivana Merza.

U ovom drugom svesku donosimo opširniju biografiju Ivana Merza za detaljnije upoznavanje njegova života i djelovanja. Zatim je tu članak objavljen u časopisu KATEHEZI o Merzu kao odgojitelju mladeži, uz prikaz njegovih metoda koje je primjenjivao u odgoju mladih. Dodan je daljnji materijal za kateheze, te izvatci iz njegova dnevnika, napose o njegovom doživljavanju ljubavi i simpatije.

U sljedećim svescima donijet ćemo odabrane tekstove Ivana Merza, izjave suvremenika o Merzu, izabrane pjesme koje su spjevane njemu u čast, potom izbor iz zahvalnica za primljena uslišanja i milosti, izjave mladih itd.

Za detaljnije upoznavanje osobnosti, lika i djela Ivana Merza postoji obilna literatura. Mnogo toga već je dostupno na njegovoj internet-stranici na adresi: www.ffdi.hr/ivan-merz

Sve ostale informacije o Ivanu Merzu, kao i narudžbe za publikacije i literaturu mogu se dobiti na adresi: POSTULATURA IVANA MERZA, župa sv. Petra, Vlaška 93, 10000 Zagreb, 098.546.806. E-mail: postulatura.merz@ffdi.hr

Zagreb, Blagdan Krista Kralja, 24. XI. 2002.

POSTULATURA ZA BEATIFIKACIJU IVANA MERZA

VAŽNA NAPOMENA: U planu je objavljivanje još nekoliko svezaka ovakvih materijala o Ivanu Merzu namijenjenih pripremi njegove beatifikacije, a potom i kanonizacije. Preporučamo da ih sačuvate, te kad bude objavljen posljednji svezak korisno će biti uvezati ih. Korice za uvez, koje će biti tiskane s posljednjim brojem Materijala, možete već sada predbilježiti na adresi Postulature, telefonom, putem faksa ili e-maila. Novi naraštaji mladih dolaze. Trebat će i njih upoznavati s likom našeg blaženika i budućega sveca. Ovi će se materijali uvijek moći koristiti i u raznim drugim prigodama.

BIOGRAFIJA IVANA MERZA

kronološki pregled života i djelovanja

Djetinjstvo i mladost

u Banjoj Luci od 1896. do 1914.

Ivan Merz u osnovnoj školi

Ivan Merz rođen je 16. prosinca 1896. g., u Banjoj Luci. Otac, po zanimanju časnik Austro-Ugarske Monarhije, vršio je ondje službu šefa željezničke postaje. Kao jedinca od najranijih dana okruživala ga je velika roditeljska ljubav. Imao je bezbrižno i sretno djetinjstvo i mladost. Od roditelja je primio pristojan građanski odgoj, ali bez posebne kršćanske podloge. Rastao je u liberalnoj sredini. Osnovnu školu započeo je u Banjoj Luci, 2. i 3. razred pohađa u Prijedoru kamo mu je otac, zbog službe, bio privremeno premješten. Školovanje nastavlja u Banjoj Luci, gdje pohađa gimnaziju. Maturirao je s odličnim uspjehom 1914. g. Imao je svega 17,5 godina.

Za njegovu vjersku orijentaciju, koja se počela nazirati već pod konac gimnazije, bio je zaslužan njegov gimnazijski profesor, uzorni katolički laik dr. Ljubomir Maraković. Kroz književnost i umjetnost usmjeravao je Ivana prema moralnim i religioznim vrijednostima. Bio mu je pravi vodič kroz mladost. Već u zreloj dobi Ivan je o njemu zapisao: "Katolik svjetovnjak spasio me za vječnost." Ivan mnogo čita, posebice djela književne vrijednosti. Privatno uči francuski i engleski, svira glasovir i violinu. Imao je dara i za crtanje. Aktivno se bavi športom. Igra tenis, vozi bicikl, bavi se gimnasticiranjem, šahom, klizanjem na ledu, kuglanjem.

Opjevana mladost

Malo je ljudi, pa i među većinom Božjih ugodnika, čiji bismo duševni razvoj i uspon prema Bogu mogli tako izbliza slijediti, kao što je to slučaj kod našeg Ivana Merza, zahvaljujući njegovom opširnom dnevniku. Počeo ga je pisati na poticaj svoga profesora dr. Marakovića sa sedamnaest godina i nastavio ga voditi sve do zrele dobi. U svome dnevniku Ivan je opisao svaki treptaj svoga mladoga srca, sve intelektualne i moralne bure i oluje kroz koje prolazi mladi čovjek u svome rastu; slijedimo ga na svakom koraku njegova uspona prema životnim vrijednostima i prema Bogu. Mnogi je mladi čovjek na stranicama njegova dnevnika prepoznao sebe. Našao je toliko toga zajedničkoga što mu je ulilo povjerenja i hrabrosti da ne sustane u traženju Istine, Dobrote, Ljepote i Ljubavi, koje je Ivan pronašao u Isusu Kristu. U ovome kratkom i sažetom prikazu Ivanova života donosimo samo poneki značajniji izvadak iz njegova zanimljivog i opširnog dnevnika koji nam omogućuju da bar na trenutak otškrinemo svetište njegove duše koju je sve više i više ispunjavala Milost. Opširnije dijelove njegova dnevnika čitatelj će naći u drugim Ivanovim biografijama. Ivanovi tekstovi iz dnevnika o doživljaju njegove prve mladenačke ljubavi, razmišljanja o ženi, braku, obitelji objavljeni su u posebnoj knjizi «Ljubav i čistoća», FTI, Zagreb 2002. Jedan dio tih tekstova nalazi se u ovom drugom svesku Materijala u poglavlju «Mladi Ivan Merz razmišlja o ljubavi», str. 102 do 127.

Na početku svoga dnevnika Ivan navodi usklik "Živjela umjetnost!". Time je označio svoje oduševljenje za vrijednosti koje su dominirale njegovom dušom u prvim godinama mladenaštva. Kao moto dnevniku stavlja Ivan stihove iz Byronovog djela »Manfred«:

Za mladih dana želio sam vruće
Da srca drugih svojim prožmem srcem,
Da svijetlim narodima, da se uspnem
Ja ni sam ne znah kamo....

Ivan Merz gimnazijalac

Ovi stihovi, osim što izražavaju mladenački idealizam, imaju u sebi i nešto proročkoga: izraz su nejasne slutnje onog poslanja što ga je Božja Providnost Ivanu namijenila. Za života, a posebice nakon svoje smrti, Merz je prožeo tolika srca svojim srcem, pokazao je mnogima "put k Suncu", tj. k Isusu Kristu, a sada se nalazi na usponu da "zasvijetli narodima" s oltara katoličkih crkava kao blaženik i svetac! - U nastavku donosimo nekoliko izvadaka iz dnevnika što ih je Ivan zapisao pred maturu.

Bože, koliki je svemir!

Iz gimnazijskog Dnevnika

Banja Luka 2. III. 1914. - U fizici smo govorili o brzini svjetla... Bože, koliki li je svemir: sve svijetli, sve se kreće savršeno točno, sve je veliko, neizmjerno veliko.

Zvijezde jezde kroz prostor, sve je neizmjerno u tom silnom prostoru. Naša zemljica kao mrvica leti također i okreće se... A taj čitav svemir, ono što se vidi i ne vidi, ono što se čuje i ne čuje, tko ravna tim teatrom, tko je taj veličanstveni Duh koji to obuhvaća? ON je.

26. IV. 1914. Što više upoznajem katolicizam, tim više vidim da je neiscrpiviji. Već želim primiti Tijelo Njegovo, svrhu i posljedni uzrok čovječanstva. Kolika je Ljubav Njegova, kad On, Neizmjernost, koga ne možemo shvatiti, On koji ravna svemirom i svakom travkom i koji zna i gleda na prepiranje sićušnog ljudskog roda, daje nama, malenima i ništavnima, Sebe na blagovanje!

11. VII. 1914. - Finis finaliter. Maturirao sam. Riješio sam se brige, ali... plakao sam u podne. Tko bi znao zašto. Novi korak. Djetinjstvo je prošlo. Počinju velike dužnosti. Ideali postaju realna pitanja. Proći će i život.

Ivan Merz gimnazijalac

30. VIII. 1914. Napasti navale užasno, no molitva me diže. U svetinji nad svetinjama (R. Tagore), u srcu mom nepokolebljiva je vjera. Skepse ima. Vječit je boj... Gledat ću otići na ispovjed prije polaska (u Vojnu akademiju) i da primim Tijelo za okrjepu u budućem životu.

Odlazak u svijet

U Vojnoj akademiji 1914. god.

Ivan Merz pitomac Vojne akademije 1914.g. u Bečkom Novom Mjestu

Nakon mature Ivan polazi u jesen 1914. god. u Vojnu akademiju, u Bečko Novo Mjesto. Roditelji su željeli da postane časnik, kao i njegov otac. Međutim, za vojničku službu Ivan nije imao ni volje, ni smisla. Izdržao je u akademiji samo tri mjeseca. Ipak, i to vrijeme mu je koristilo jer je upoznao svu moralnu bijedu mnogih ljudi. Iz dnevnika se jasno vidi kako ga svijet vjere, kao suprotnost moralnom zlu koje je Ivana okruživalo, sve više privlači.

Iz Dnevnika u Vojnoj akademiji

Bečko Novo Mjesto, 21. IX. 1914. - Moja vjera, izgleda, slabi. Misao na ono lijepo, na religiozni život, kao da zamire... Ispovijedi, koju bih toliko želio, ovdje kao da nema. Pričest ne mogu primati...

25. X. 1914. - Sve prolazi! To sada osjećam svom dušom. A možda mi svaki sljedeći čas može donijeti gadnu misao: borba tijela s duhom. Sav je život ovakva borba između dva elementa i ovom se borbom dovinjavamo Idealu našega života: Svevišnjemu. Bože, Bože sveti, daj mi snage da se pomolim, da se sporazumim sa svojim Stvoriteljem, sa Stvoriteljem svih divnih zakona u prirodi, s Gospodarom neizmjernih treptećih zvijezda, s vječnom Istinom! “Moliti znači vjerovati”. Ja vjerujem u Gospoda Boga Svemogućega, vjerujem da je On savršen Duh u slobodi volje i veličini.... U molitvi se s Njim razgovara i On mu tako čudnovato fino odgovara da čovjek misli, te diše zrak visina. Taj razgovor sa Svevišnjim, ta veza, priznavanje Svevišnjega, to je religija. Religija je bez molitve mrtva... Bog je duševno biće. A pošto smo mi tjelesni to je misao na njega tjelesno duševna. Da ga razumijemo, postao je Emanuelom, nama sličnim. I mi se Isusu možemo moliti i ta nam je molitva mnogo lakša, jer nam je Isus bliži.

19. XII. 1914. - Kad čujem da se gadno govori, kad se i u moju dušu hoće uvući gadne slike, uvijek nepromijenjeno vidim sliku Madone s Djetetom, onaj lijepi i majestetični izraz, ono usredotočenje svega uzvišenoga.

22. XII. 1914. - Završavam dnevnik i nadam se. Molim Svevišnjega koji je odredio put Suncu i zvijezdama, smjer svakoj stabljici i zadaću svakom mravu, da i meni od sada pokaže put k Čistoći, velikoj umjetnosti, svemu Najvišemu i Vječnomu. Neka se opet i opet probudi Faust koji je ovdje kao zaspao.

Student u Beču

Početkom 1915. g. Ivan polazi u Beč na studij. Majci za volju upisuje pravo, ali usput pohađa i predavanja iz književnosti. U Beču mu se kulturni horizonti veoma proširuju. Mnogo čita, posjećuje kazališta, ide na koncerte, u operu. U dnevniku se iz toga razdoblja razabire da je to doba njegovih najvećih unutrašnjih lutanja i traženja. Muči ga problem ljubavi. Uspomena na prvu mladenačku ljubav prema Greti još uvijek je živa. Tište ga i vjerski problemi, ali uz svu sumnju on želi vjerovati. Osjeća u sebi veliku težnju za moralnim usavršavanjem. Posebno je oduševljen Goetheovim Faustom i njegovim traženjem konačne istine.

Iz Dnevnika

Beč, 17. I. 1915. - Moja molitva sada ide Neoskvrnjenoj: Neka me u ovome gradu prati na svakom koraku! Svaki moj hod i korak neka bude usmjeren lijepom!

27. I. 1915. - U nedjelju je Pričest. Ne mogu shvatiti da će Krist, Bog-Stvoritelj, Onaj za kojim sve teži, koga čovjek u snu i na javi osjeća, Onaj jaki i svemoćni, koji je dao kretanje svemiru, Onaj koji nad svakom travkom i nad svakim crvićem bdije, da Krist kome su čavle kroz noge i ruke probijali, na koga su pljuvali, Onaj koji je mrtve oživljavao i djecu volio, te kod svoje vlastite smrti sunce zamračio i zemljom potresao, da će Taj biti moj, da će razgovarati sa mnom, čovjekom za koga samo ja pravo znadem. Po tome baš vidim da je to On, jer pokazuje u tome svoju neizmjernu ljubav.

10. III. 1915. - Život nam mora biti žrtva, da mnogo lijepoga ni ne gleda.

17. V. 1915 - Život mi je veliki upitnik. Od dana do dana gubi se moja djetinja vjera. Ono prijašnje razlikovanje između dobra i zla nedostaje mi... Svi ovi nazori o svijetu nisu li samo predrasuda? I uvijek tako živim i pitam se. Samo ono što vidim pred sobom, uviđam da postoji... Postoji li Bog ili ne postoji? Činjenica je da On postoji, da ga osjećam oko sebe, u sebi, tu, ovdje, ondje, posvuda. Njegove melodije drže i ispunjavaju čitav svemir. Svaki čovjek ćuti dah nečega većeg i vječnijeg... Dakle, Bog postoji... I Onaj kojega mi oko sebe osjećamo, do kojega razum dolazi da je vječan, kome duša nehotice teži, taj će jamačno biti Pravednost. Time dolazimo do osobnog Boga. On postoji, i ja u to čvrsto vjerujem, i u najjačim trenucima kušnje i sumnje, da je On jedini, vječni, veliki Bog. Kad on postoji, već slijedi da naš život ima svrhu... No, nije dosta samo vjerovati. Naša vjera mora biti sustav, mora biti putokaz života da ne radimo protiv principa pravednosti i vječnosti. Religije daju sustave. I ja kažem: “ Aut catholicus aut nihil. ” (Ili katolik ili ništa). U ovome pogledu nije u meni nikada postojala ni najblaža sumnja. Znam i osjećam da je katolicizam jedina prava vjera (ako uopće vjera postoji). O drugim vjerama nisam nikada niti mislio da bi bile bolje od katoličke. Eto, ja sam u duši katolik, ali onaj iskonski čovjek u meni, onaj Faust, onaj koji ne zna za odgoj i predrasude, vuče me u težnji dolje i prisiljava me da u sve sumnjam.

23. IV. 1915 - Mili roditelji čestitali su mi imendan. Svevišnji ih blagoslovio! Kad posumnjam u Najviše, u Dobrotu i u svu svoju ideologiju, u meni je nepokolebljiva ljubav i naklonost prema roditeljima, nju osjećam tako živo i ona mi svjedoči da ljubav, duša, Bog nisu utopija nego da sve ovo postoji, da je čovjek, uistinu, ideja koja teži svome izvoru.

U očekivanju odlaska u vojsku

U ljetu 1915. g. Ivan je pozvan u vojsku. Čekajući odlazak boravi kod roditelja u Banjoj Luci. I dalje mnogo čita književna djela. Marljivo vodi dnevnik. U svjetlu vjere nazire polagano rješenja za mnoga pitanja. I nadalje osjeća težnju za usavršavanjem svoje duše i svoga karaktera. U tom razdoblju čini važan korak u svome duhovnome životu: za blagdan Bezgrješnog Začeća Blažene Djevice Marije, 8. XII. 1915., zavjetuje čistoću do ženidbe. Tim se zavjetom svjesno obvezao da se neće ogriješiti o 6. i 9. Božju zapovijed.

Iz Dnevnika

Sarajevo, 25. X. 1915. - Sjajna su neka mjesta iz Ivanova evanđelja o pričesti. Kod zadnje mise mnogo sam o njima razmišljao i tako se uživio da sam zbilja mistički osjećao pretvorbu i da je ondje Krist, kojemu se moramo klanjati.

Banja Luka, 12. XII. 1915.- Izmiren sam, možda, zauvijek s prirodom. Ženski je element u mom životu odigrao ulogu koju mora. Sa ženama ovdje više nemam posla. Zaljubljivati se neću, moglo bi se izroditi u sjetilnost. Ostale ženske neka igraju u mome životu ulogu muškog, osobito finog muškog prijatelja. No, strašno mi je kad pomislim da ću se uvijek morati kretati u društvu punom sjetilnosti. Neki dan sam zavjetovao Bl. Djevici čistoću sve do ženidbe. Možda će ta trajati i do smrti.

Ivan Merz ljubitelj književnosti

23. I. 1916.- Htio bih biti ponizan! Silno ponizan! Svu onu prirođenu oholost uništiti i ponizno težiti za istinom, samo zbog te same istine...

28.I.1916. - Uviđam da sam silno daleko od savršenosti... Jako me to boli. Tu si umišljam nešto na svoj dobar primjer i vidim da sam kršćanin samo na jeziku, ali na djelu ne. Kršćanstvo mi nije još zašlo u krv. Nema ništa težega nego biti dobar kršćanin... Cijeli je život protiv mojih želja. Slabost, slabost i vječna slabost. Trebao bih se više moliti Bogu da ne izgubim onu mističnu vezu s Njim, da Ga osjetim u svakoj misli, kod svakog pogleda i kod svakog posla. A ovako se pomolim ujutro i uvečer, zapravo, misli mi mehanički izgovaraju svete riječi. Trebao bih dnevno, bar samo pola sata, čitati Evanđelje, razmišljati o tome, pa onda u podne iza Zdravo Marijo sebi predočiti neke transcedentalne stvari i tako cijeli dan, cijeli život provoditi u tom mističnom svjetlu, stvarajući od svoje duše remek-djelo i tražeći Istinu-Svrhu.

24. II. 1916. - Jako volim tišinu i mir, mogu razmišljati, mogu misliti na misterij Euharistije, zapadati u nepomično čuđenje, mogu se dugo moliti... Ljepše je u samoći. Ljepše je zavući se u tamnu crkvicu i kod treptaja vječnog svjetla, za zadnjih traka sunca, tiho moliti krunicu i diviti se, vječno se diviti Euharistiji, tome sjaju, toj veličini, toj neizmjernoj Ljubavi...

28. II. 1916. - Prije odlaska u vojsku još ću napisati koju rečenicu. Time završavam ovaj dnevnik kojim htjedoh odgajati svoju unutrašnjost i od svoje duše stvoriti remek-djelo. Osjećam da sam još silno daleko od cilja... Bio sam jučer na Pričesti i tako sam veseo i zadovoljan, tako da se, čini mi se, neću nikada žalostiti, pa makar mi i teško bilo... Čovjek je ovdje samo putnik, njegovo pravo određenje nije ovdje, na toj zemlji, on je izabran za nešto više.

U Prvom svjetskom ratu 1916. – 1918. god.

Ivan u vojsci – polaznik časničkog tečaja

U veljači 1916. god. polazi Ivan u vojsku i nakon časničkog tečaja poslan je na bojište u Italiju, gdje ostaje do kraja rata. Kako je proživljavao rat i njegove strahote, najbolje se vidi iz dnevnika koji je uspio voditi i na fronti. Gledajući svakodnevno smrti u oči, izvrgnut stradanjima svake vrste, Ivanov se nazor na svijet produbio. Sumnje i kolebanja iščezavaju u susretu s trpljenjem i smrću. Kršćanska vjera pojavljuje se Ivanu kao jedina vrijednost koja pobjeđuje sve zlo koje je Ivan oko sebe gledao i doživljavao. Pred kraj rata piše Ivan svome ocu ove značajne riječi: “Zahvalan sam Bogu što sam sudjelovao u ratu, jer me je rat naučio mnogomu tome što ne bih nikada inače spoznao. Želim živo opet postati slobodan i urediti svoj život prema onome što sam spoznao da je pravo.”

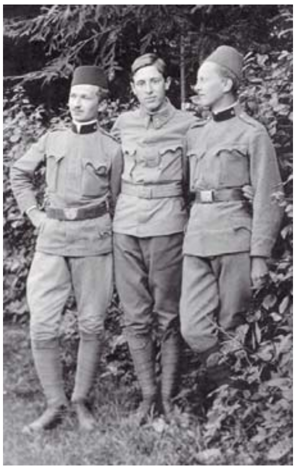
Iz ratnog Dnevnika

Graz, 18. III. 1916. - Velika je vjerojatnost da ću i ja na front. Iskreno govoreći, ja se ne bojim smrti, ta tamo gore je ono pravo carstvo. Samo se još nisam pomirio s mišlju da ću ja zaista onamo i nisam sebi svjestan da vodim krepostan život... Ta uvijek sam bio protiv rata. Sve bih ljude najradije izgrlio i pomirio između sebe...

Ivan na vojnoj obuci u Grazu (gornji red drugi zdesna)

Graz, 27. III. 1916. - Upravo sada trebam duševne snage, trebam crpsti iz nepresušnog vrela Ljubavi, iz one svesilne moći Euharistije koja ispunjava dušu rasvjetom, koja je svjetlija od dana, koja je pretvara u duševno zadovoljstvo, koja smiruje u osjećanju nečega nepoznatog i neizmjernog. Silno, svesilno bih htio opet tome Vrelu. O, Deus, adiuva me! (O Bože, pomozi mi!)

Ivan (prvi zdesna) s kolegama vojnicima

Mürzzuschlag, 26. VIII. 1916. - No najvažnije pitanje za čovjeka je problem smrti. I ovaj me mora sada ponajviše interesirati jer bih za dva mjeseca već mogao biti daleko od nada ove zemlje. Zapravo sada vidim da mi život nema čvrste podloge. Sazdao sam si svoju ideologiju na budućem životu, na budućoj zemaljskoj sreći, pa sada ne mogu pojmiti da bih mogao skoro poginuti. I ova me misao katkada navede na pomisao da bih morao dulje misliti na smrt, tako da u svakom času svoga života na nju budem spreman. A što je ona? Tako si predstavljam: odem na frontu, pogodi me kakva kugla za juriša (oh, Bože, na koga ću jurišati!) i ja se srušim mrtav. Tako su sve nade, svi ideali prestali biti, a zemlja i zvijezde nadalje jure. A duša? Moram prestati s pisanjem iako u nekim momentima vidim onaj divni prijelaz iz ovog grozno ograničenog svijeta u onu daleku širinu. Drugi put o tome. *(Nastavak u sljedećem odlomku.)*

Zingarella, 18. V. 1917. - Bol, patnja, pogled na tolike tisuće unakaženih, mrtvih i ispaćenih ljudi, jamačno, pere s čovjeka sve prolazno i velikom mu energijom upravo sugerira smisao života. Ono malo boli, što pretrpih, onaj prvi strah pred puščanom tanadi i šrapnelama, na putu k brigadi, govorile su mi uvijek Gospodinove riječi: “Što se bojite, zar još ne vjerujete?” Pa čemu se bojati? Ta On gore već znade što će sa mnom biti, On me neizmjerno voli, pa znade da li je za mene bolje da poginem, ili da dalje živim. Pa čemu se bojati kad On

Ivan, časnik s ocem za vrijeme Prvog svjetskog rata

određuje moje putove! Valja živjeti i Njega vječno hvaliti i ne brinuti se za smrtnu opasnost.

Monte Rasta, 5. X. 1917. - Čudni su putovi čovjeka. Tko zna da li ću ostati živ? Otići ćemo na Korušku, odakle će započeti navala. Bog vodi sudbinu naroda; On znade što je za me najbolje. Bit ću zadovoljan sa svime i primit ću zahvalno sve što mi on dosudi. Ako se rastuže moji roditelji, proći će i ta bol. Ta nije li "suzna dolina" naša domovina. Razmišljam: kako su sretni ljudi u samostanu koji se uvijek mogu baviti molitvama i dobrim djelima; gdje čovjek nema slobodne volje, nego onako radi kako drugi odrede. Abnegatio sui ipsius *(zatajenje samoga sebe)* i utopljenje jedne duše u sve, tako da ona sama na se zaboravi... Gone me želje, potkapa me borba i nestalnost... Kad će doći vrijeme vječne slave, vječnog otkupljenja? Kad ćemo vidjeti uskrslog Jaganjca i sjaj njegove vječno lijepe Majke koji se proteže iznad svih svjetova? Kada, kada ćemo biti ujedinjeni u pjevanju nebeskih korova, kada ćemo se izgubiti u vječnom pjevanju Sanctus, Sanctus, Sanctus, obavijeni Božanskim sjajem?

Fonzaso, 5. II. 1918. - Boga nikada zaboraviti! Neprestano težiti za ujedinjenjem s njime. Svaki dan - ponajbolje zoru - upotrijebiti jedino za razmišljanje i molitvu, po mogućnosti u blizini Euharistije ili kod sv. mise. Taj sat treba biti izvor dana, u tome satu valja da čovjek zaboravi na cijeli svijet, da potisne sve svjetske brige, svu nervozu života, da bude miran kao u kolijevci. U tome se satu moraju stvoriti planovi za budući dan, tu se razmišlja o vlastitim pogreškama i moli milost da se svlada sva slabost. Bilo bi grozno kad ovaj rat ne bi imao nikakve duševne koristi za me! Ne smijem onako živjeti kao što sam živio prije rata. Moram početi novi, preporođeni život u duhu novo-spoznatog katolicizma.

Na talijanskom bojištu u Prvom svjetskom ratu

Beč, 9. IV. 1918. - A što ću ja biti? To je teško pitanje koje me muči već dulje vrijeme. Zanima me književnost i umjetnost, iako sada ne uživam više u tome... Na ovome smo svijetu samo provizorno... za čas nismo tu, a ovaj život imade samo utoliko smisla, ukoliko je priprava za drugi. Tako je i sa životom naroda i čovječanstva... Istina je, književnost nije sve. Literatura, umjetnost, samo su detalji u tome velikom djelu: Kraljevstvu Božjem. Sve struke imaju pred Bogom jednaku vrijednost, samo se mora raditi po Njegovoj volji... Biti praktičnim katolikom mora biti moja svrha... Bože moj, prosvijetli me da ubrzo dođem do čvrste odluke! Svugdje neka se vrši volja Tvoja, jer ovdje smo samo putnici, a u našoj se pravoj domovini neće mnogo pitati jesam li bio profesor ili zidar. Ali nešto biti treba!

Fontanel, 20. V. 1918. - Sanitetlije pronesoše ispod prozora na nosilima krvlju oblivena kuhara. Pokriven je dekom. Lice mu je crveno, crveno, crveno - krv, krv, krv, a da se ne mogu ni crte lica prepoznati.... Mysterium vitae - krvlju obliven čovjek. Od Adama do danas milijuni su to ljudi propatili i propatit će do sudnjega dana...

Ivan (u sredini s bijelom kapom na glavi) kao voditelj vojnika na položaje

Fontana Secca, 28. V. 1918. - Svibanjska kraljica neka mi oprosti što na nju tako rijetko mislim. Bože, Bože, više mističnog svijeta!

Solarol, 13. VII. 1918. - Neki dan vidjeh svećenika. Najradije bih poljubio ruke koje su držale Krista... O Bože, da sam već kod Tebe! Najbolje bi bilo da plamenom svoga Milosrđa sagoriš parazite grijeha koji su se uvukli u moju dušu, pa da dobar i svet stupim u Te, ili bar da u životu budem nadahnut svetom radošću i nadčovječnom voljom. Lako je pisati, ali teško je sveto živjeti!

Solarol, 4. VIII. 1918. - Najsretniji dan bio bi kad bi otac i majka postali dobri kršćani, kad bi naša obitelj postala katoličkom....

Pod konac rata pisao je Ivan ocu s fronte 23. VIII. 1917. ove riječi: "Zahvalan sam Bogu što sam sudjelovao u ratu, jer me je rat naučio mnogomu što ne bih nikada inače spoznao. Želim živo da opet postanem slobodan i da uskladim svoj život prema onome što sam spoznao da je pravo".

Do kakvih je saznanja Ivan došao za vrijeme rata u susreta sa svakodnevnim trpljenjem, te živeći neprestano u smrtnoj opasnosti, pokazao je njegov daljnji život. Mnogo toga dade se zaključiti iz njegova dnevnika, gdje se jasno opaža da su Bog i katolička vjera od sada stupili na prvo mjesto u njegovoj duši.

Studij u Beču i Parizu 1919. – 1922.

Plamen za beskrajnim visinama

Ivan student u Parizu

Po završetku rata Ivan nastavlja studij u Beču. Studira ono što je odavno želio: književnost, romanistiku i germanistiku. Rat je izvršio svoje pozitivno djelovanje na razvoj Ivanove osobnosti. Ivan je potpuno uvjeren u istinitost vjere i njegova se duša sada sve više i više uspinje prema Božjim visinama. Iz toga vremena počinje njegovo zanimanje za liturgiju, nakon što je obavio liturgijske duhovne vježbe. Aktivan je član društva "Hrvatska" koje okuplja hrvatske katoličke studente u Beču, pripremajući ih za njihov apostolski rad u domovini. Na jednom sastanku izrekao je poznate riječi: "Baza našega života mora biti naš preporod u Kristu, ostalo se sve samo od sebe na ovo niže". Ivanovi su se roditelji u međuvremenu preselili iz Banja Luke u Zagreb.

Iz Dnevnika

Zagreb, 26 .IX. 1919. - Jučer je bio najznamenitiji dan u mome životu. Obavio sam devetu sv. Pričest na slavu Presv. Srca Isusova i vjerujem da ću gledati dubine Presv. Trojstva. Neizmjernu ovu Kristovu ljubav moram bar nekako ovdje zaslužiti, pa ću Božjom pomoću gledati da što snažnije nastavim djelo posvećenja.

Beč, 5. IV. 1920. - Proveo sam od čiste srijede do danas u St. Gabrielu kraj Mödlinga. Bio je to moj najljepši Uskrs: proživljavao sam umjetnički refleks velikih događaja - Kristovu muku i njegovo uskrsnuće - uživivši se u liturgijsku umjetnost... Liturgija je najveća umjetnička tvorevina koja postoji na svijetu, a uz to je središnja umjetnost, jer umjetnički prikazuje život Kristov, koji je središte povijesti...

Beč, 1. V. 1920. - Duševno sam najproduktivniji kada svladavam otpore ili kada trpim. Do sada sam trpio i svladavao otpore (rat, glad), jer me je Providnost postavila u taj položaj. Tada sam rado trpio. No, nisam se još dovinuo u te visine da svojevoljno izaberem savršeniji put: put trpljenja. Popeo sam se na određenu visinu i sada me sila ustrajnosti na ovoj drži. Ali u meni je plamen za beskrajnim visinama, žar za nepomućenim grljenjem Sina i Oca i Duha, a do toga se dolazi samo discipliniranim, taktičkim svladavanjem samoga sebe.

Zagreb, 14. X. 1920. - Materijalno mi, možda, nikada u životu neće tako dobro biti. Sve mi ide po želji. Mogu se svake večeri tuširati, ležati na čistu podu, ustati u 5 sati izjutra, otići na sv. Misu i često primiti presv. Euharistiju... Problem križa mogu sada teoretski studirati i dao Bog da sebi sada stvorim tako snažnu osnovicu da u praksi ne podlegnem križu.

Nastavak studija u Parizu

Preko isusovca oca Miroslava Vanina dobiva Ivan stipendiju iz Francuske i s još dvojicom kolega polazi u jesen 1920. g. u Pariz, gdje kroz dvije godine nastavlja studij književnosti na Sorboni i Katoličkom Institutu. Pored studija Ivan sakuplja građu za svoju disertaciju. U svoje slobodno vrijeme aktivno prati francuski katolički život. Dolazi u kontakt s mnogim katoličkim intelektualcima i obraćenicima. Dvogodišnji boravak u Parizu značio je za Ivana veliko kulturno i duhovno obogaćenje.

Eiffelov toranj u Parizu

Ivan u Parizu provodi dubok religiozan život. Kao član karitativnog društva Sv. Vinka Paulskog brinuo se za jednu siromašnu obitelj na pariškoj periferiji. Iz toga vremena potječu njegove čuvene pariške odluke za usavršavanje svoga života. Dnevnik iz pariškog razdoblja nije opširan. Tek tu i tamo bilježi što ga se posebno dojmilo. Rado posjećuje kapelu benediktinki u ulici Monsieur, duhovno središte Pariza, mjesto gdje su dolazili mnogi francuski intelektualci, od kojih su se neki ondje i obratili. Posebno ga se dojmio ulazak u samostan i redovničko oblačenje jedne novakinje benediktinke, generalove kćerke, o čemu je ostavio ganutljiv opis u svome dnevniku. Gotovo proročanski Ivan je predvidio njezin samostanki život. Ta je redovnica proživjela sedamdeset godina u samostanu i tek je pred kraj života doznala za Ivana Merza. *(Opširan prikaz njezina života donijelo je Glasilo Postulature god. 1980., 1991. i 1994.).* Evo nekoliko rečenica o tom događaju iz Ivanova dnevnika:

Pariz, 4. XI. 1921. - Prisustvovao sam kod benediktinki oblačenju novakinje. Liturgija je veličajna... Umire svijetu, postaje struna koja će na vijeke pjevati slavu Božju. Izgarat će poput vatre i ući će poput mudre djevice sa zapaljenom svjetiljkom u bračne dvore Zaručnika. Treba sav svijet zaboraviti i sve sile koncentrirati u radu za Isusa. Zaboraviti prijatelje, planove, sve, iščeznuti sa zemlje, izgorjeti da zaista uđem sa što više bližnjih onamo gdje nas čeka Otac, Sin, Blažena Djevica Marija u Duhu Svetom, apostoli, mučenici, anđeli, djevice, Toma, Mahnić, Rogulja - svi oni beskrajni svjetovi Apokalipse.

Za Ivanov intenzivni religiozni život u Parizu doznali su i roditelji koji s time nisu bili zadovoljni. Razvila se tako veoma zanimljiva korespondencija između njega i majke, već objavljena u njegovim prijašnjim biografijama. Majka želi da joj sin živi kao i drugi, a Ivan joj u pismima obrazlaže i opravdava svoje stavove, dapače, želi roditelje potaknuti na dublji vjerski život. Upozorava ih kako je ovaj život kratak, da je on samo priprema za vječnost i da se prema tome moramo što bolje pripremiti za drugi svijet. U jednom pismu svojoj majci navodi onu čuvenu rečenicu koja odaje njegov životni put: "Znadeš da me je život na sveučilištu u Beču, onda rat, studij i napokon Lurd, potpuno uvjerio o istinitosti katoličke vjere i da se zato cijeli moj život kreće oko Krista Gospodina." U drugom pismu Ivan je napisao majci: "Katolička vjera je moje životno zvanje i to mora biti svakom čovjeku bez iznimke." Tek nakon njegove smrti roditelji su potpuno shvatili Ivana i postali ono što je on od njih želio: praktični vjernici katolici.

U Zagrebu 1922. – 1928. god.

Svetost života

Nakon završenog studija književnosti u Parizu Ivan se vraća u domovinu u ljetu 1922. god. Još iste jeseni dobiva posao kao profesor francuskog i njemačkog jezika na Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu. To će mu biti zanimanje do konca zemaljskog života. Sljedeće godine doktorirao je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu radnjom o utjecaju liturgije na francuske književnike. Stanovao je zajedno sa svojim roditeljima u Mihanovićevoj ulici, blizu kolodvora, danas Starčevićev trg br. 6, drugi kat. Samo šest godina Ivan Merz živi u Zagrebu. U tom kratkom vremenu zaorat će duboku brazdu na polju hrvatskog katolicizma. Poput meteora zasvijetlit će na nebu Crkve u Hrvatskoj i ostati trajno svijetliti kao zvijezda vodilja mnogima, posebice hrvatskoj mladeži. Ivan iz Pariza dolazi s jasnom sviješću da je "katolička vjera njegovo životno zvanje", kako je to pisao majci prije povratka. Dolazi znajući što hoće, s cijelim duhovnim programom. Možda je to najbolje izrazila prof. Marica Stanković, Ivanova suradnica u odgojnom radu: "Novi se čovjek pojavio na našem obzorju. Dolazio je čovjek kojemu vjera nije bila tradicija nego život, a katolički rad nije smatrao sportom, nego borbom za neumrle duše." Cjelokupno svoje slobodno vrijeme Ivan posvećuje odgoju hrvatske mladeži u tadašnjim katoličkim organizacijama, posebice u Hrvatskom orlovskom savezu, čiji je bio i suosnivač. Ivan Merz postaje idejni vođa velikog dijela katoličke omladine i unosi u katoličku javnost novi način mišljenja, osjećanja i prosuđivanja.

Ono jedinstveno što na Merzu privlači i oduševljava jest u prvom redu ljepota njegove duše, koja je sva bila puna Boga. Postao je "simbol stanovite duhovne orijentacije i granični kamen hrvatskog katolicizma", kaže za nj Dušan Žanko. Ivan je novim žarom i punom proživljenom sviješću, kao laik, iznio na svjetlo ljepotu kršćanskih istina, veličinu Crkve kao mističnog Kristova tijela, važnost crkvene nauke za život svakog katolika, vrijednost liturgije za osobni duhovni život, važnost Papinstva za katolike i narode; naglasio je potrebu angažiranja laika u apostolatu Crkve, ali uvijek u suradnji i ovisnosti o crkvenoj hijerarhiji; zalagao se za nepolitičko djelovanje katoličkih organizacija nastojeći da one u prvom redu promiču nadnaravno duhovno dobro svojih članova.

Zagrebačka katedrala i uz nju zgrada Nadbiskupske gimnazije (danas Bogoslovsko sjemenište) gdje je Ivan šest godina bio profesor

"Bio je možda jedini među nama koji je sve ono što je napisao, napisao u svetom zanosu i blistavom okrilju nerazjašnjene Milosti. Tu je bila njegova snaga, a i danas je. Zato je mogao djelovati na mladež i baš nju učiniti onom koja će braniti Boga." Tako je pisao o njemu hrvatski pjesnik Ton Smerdel.

Ivan moli

Veličina čovjeka izvire u prvom redu iz njegova odnosa prema Bogu, a taj se odnos najprije ostvaruje kroz molitvu. Iz Ivanova dnevnika već se od početka zapaža njegova sklonost molitvi. Zapisuje nekad duže nekad kraće zazive i molitve, veoma lijepe, dirljive, sadržajne. Taj život molitve, na koji ga je poticala nevidljiva Milost s vremenom će se sve više razvijati. Glavna karakteristika Ivanova molitvenog života bila je uska povezanost s liturgijom, službenom molitvom Crkve. U njegovu životu molitve ne opažamo ništa posebno od onoga što Crkva ne bi preporučivala ili prakticirala. Središte njegove veze s Bogom bila je svakodnevna sv. misa i

sv. pričest u Bazilici Srca Isusova u Zagrebu. Svaki je dan obavljao razmatranje u trajanju od tri četvrt sata, kako je to sam zapisao. Posebno je zastupao potrebu obavljanja liturgijskog razmatranja o tekstovima sv. mise dotičnog dana. Njegovi ga prijatelji veoma često nalaze u njegovu stanu kako moli Časoslov (brevijar). Krunica mu je svaki dan bila u rukama. Posebno ju je zavolio nakon posjeta Lurdu. Sam kaže da mu je ona od tada postala drugi najbolji prijatelj. Prvi mu je bila Euharistija. Što je u njoj nalazio, vidi se iz njegova savjeta danog jednoj djevojci: "Kad Vam bude u životu teško i kada vas snađu nevolje, uzmite Gospinu krunicu i ona će vas utješiti i dati vam snage da sve mirno snosite s potpunim predanjem u volju Božju".

Adoracija pred Presvetim Sakramentom bila mu je posebno draga pobožnost. Toliki su bili potaknuti na dublje štovanje Euharistije kad bi vidjeli kako Ivan s mnogo poštovanja čini poklon pred Presvetim, ili kleči u dubokom sabranju i počitanju pred Svetohraništem. Ovako je to izrazio Ivanov prijatelj Dušan Žanko: "Tko bi se s Merzom našao u crkvi taj je, gledajući ga, osjetio stvarnu prisutnost Božju. Jer njegov je poklek bio tako pun poniznosti, poštovanja i srca, da je upućivao na prisutnost svetog, čistog, pravednog, beskonačnoga Božanstva, pred kojim se mora pasti na koljena i dati svu dušu kao što je činio i on."

Liturgija - čarobna ljepota

Široko područje Ivanova interesa, njegov veliki i sveti "hobi", bila je liturgija. Za njega je ona mjesto gdje najdublje susreće i doživljava Boga i nadnaravni svijet vjere; ona je vrhunac umjetničkog ostvarenja, područje gdje surađuju sve umjetnosti, dapače, liturgija je za nj bila umjetnost i život. Nakon obavljenih liturgijskih duhovnih vježbi u Beču za Uskrs 1920. god. Ivan se počinje posebno zanimati za liturgiju. U Parizu se njegov interes za liturgiju proširuje. Rado posjećuje kapelu sestara benediktinki, poznati duhovni centar za pariške katoličke intelektualne krugove. Kao temu svoje doktorske disertacije Ivan odabire utjecaj liturgije na francuske književnike. Vrativši se u Zagreb piše brojne članke o liturgiji po katoličkim časopisima, drži liturgijska predavanja, zalaže se da mladi što bolje upoznaju liturgiju, mole liturgijski, razumiju što svećenik moli kod oltara (sv. misa služila se tada na latinskom).

Nekoliko izvadaka iz Ivanovih članaka o liturgiji najbolje nam ilustrira što je za njega značila liturgija. "Liturgija je službena molitva crkve, službena molitva Zaručnice Kristove, razgovor između Zaručnice i Božanskog Zaručnika... A što biva tek onda kada prisluškujemo razgovor između Krista-Boga i njemu slične Crkve? Zar da sav taj idejni svijet ostane za nas bespredmetan, da ne digne naše živote do neizmjernih visina božanskog života... Po liturgijskom razmatranju svaki katolik postaje velik i univerzalan. On ostavlja po strani svoje osobne interese i počinje osjećati što osjeća sama Crkva, taj velebni odraz samog neizmjernog Krista. Na temelju se Liturgije svaka pojedina duša odgaja. Može se reći da je Liturgija pedagogija u pravom smislu riječi, jer pomoću nje vjernik u svojoj duši proživljava sve faze vječnog Kristova života." *(Iz članka "Duhovna obnova po liturgiji", Luč, br. 1, 1924., str. 11-17).*

U drugom članku "Liturgija i umjetnost" Ivan pun oduševljenja veli: "Tako je čarobna ljepota katoličkih obreda da čovjek koji je jednom osjetio njene čari, osjeća u duši čežnju da sve ostavi i sav svoj život provede u liturgijskim molitvama, pjevajući dan i noć bez prestanka hvalospjeve Presvetomu Trojstvu."

Ivanovo djelovanje na području liturgijske obnove tako je veliko da je postalo predmetom doktorske disertacije. Napisao ju je u Rimu 1975. god. na Papinskom liturgijskom institutu Anselmianumu dr. Marin Škarica, svećenik splitske nadbiskupije, a naslov joj je: "Ivan Merz, promicatelj liturgijske obnove u Hrvatskoj".

Euharistija - izvor života

Kod Ivana se, od kada je počeo voditi svoj dnevnik, primjećuje posebna sklonost prema sakramentu Euharistije. Bez skepse i diskusije prihvaća vjeru Crkve u realnu prisutnost Kristovu u Euharistiji. Što je Ivan postajao stariji to je u njemu sve više rasla ljubav prema Euharistiji. Na jednom mjestu u svome dnevniku zabilježit će: "Pričest je izvor života!" Dolaskom u Zagreb Ivan svakodnevno pohađa sv. misu i prima sv. Pričest. "Govorio sam sa žarom koji mi je dala presv. Euharistija", reći će nakon jednog predavanja koje je održao na velikom Sletu katoličke mladeži u Mariboru 1920. god. Tim euharistijskim žarom bio je nadahnut sav njegov apostolat. To je bilo očito i u lozinki koju je dao Orlovstvu: "Žrtva-Euharistija-Apostolat" – tri riječi koje danas stoje uklesane na njegovu grobu. Mnogi Ivanovi spisi prožeti su Euharistijom i njezinim duhom. Kao biseri razasuti su u njegovoj bogatoj duhovnoj ostavštini. Evo neke od tih misli:

Zgrada (Starčevićev dom) na Starčevićevom trgu u Zagrebu u kojem je na drugom katu Ivan Merz stanovao sa svojim roditeljima posljednjih šest godina svoga života.

"Mi živimo u sretno doba... možemo često i dnevno biti s onim koji je sva naša radost... Sveta Pričest

Bazilika Srca Isusova u Zagrebu koja je bila središte duhovnog života Ivana Merza

najbrže i najlakše preporađa i diže naš nutarnji život. U svetoj Pričesti duša slavi svoje trijumfe, ona postaje slična svome Božanskom Zaručniku, postaje božanska... Po svetoj Pričesti postanimo dionicima beskrajnog života Riječi Božje. U tom činu gdje se Vaše tijelo i vaša duša ujedinjuje sa samim božanstvom mora da je vrhunac vašega života; u tom je činu i vrhunac cjelokupne liturgije. Bez presv. Euharistije tijelo ne može postati dovoljno pokorno duši; svaki tjelesni odgoj koji nije euharistijski nepotpun je. Bez Euharistije ne može se odgojiti čisti naraštaj, a odgoj omladine koji ne ide za tim, promašio je svoj cilj."

Zaključimo ovaj kratki pogled u Ivanov euharistijski život riječima njegova duhovnog vođe, o. Vrbaneka: "Činjenica je da je Ivanu Hostija središte svega: i dnevnom redu i životnoj osnovi; i njegovoj orlovskoj organizaciji i zamisli jednog romana; i nutarnjem liturgijskom životu i vanjskim crkvenim proslavama. Gdje god se Ivan pojavi, bit će nešto i euharistijsko; a u zadnjih pet godina Ivanova života u našoj katoličkoj javnosti bilo je i obrnuto: gdje god je bilo što veliko i lijepo euharistijsko, tu je bio i Ivan svojim lijepim udjelom."

Uspon prema kršćanskoj savršenosti

Već na prvim stranicama dnevnika čitamo kako Ivan dolazi do spoznaje da ovaj "život nije uživanje nego žrtva, da mnogo toga lijepoga i ne gleda". Zajedno s tim uvjerenjem opaža se kod njega velika težnja za moralnim životom. Imponiraju mu ljudi od karaktera. Kako se u njemu razvijao duhovni život tako je sve više osjećao težnju za kršćanskom svetošću. Ozbiljno nastoji oko izgradnje svoga duhovnog života. Već od ratnih dana provodi asketski život, koji će sve više dolaziti do izražaja u studentskim danima, a onda i kasnije - u Zagrebu, kad će provoditi pravi pokornički život. Kontrolira svoje strasti i nagone, ozbiljno svladava zle sklonosti, često se svojevoljno odriče i dopuštenih užitaka u jelu. Kao student u Parizu sastavio je svoje "pravilo života". Riječ je o odlukama koje je savjesno provodio u svome duhovnom i asketskom životu. Evo samo nekih: "Na sasvim tvrdom ležati. U petak glad osjećati. Suvišak svojih dobara siromahu pokloniti. Svaki dan bar jednom se posvema Bogu pomoliti. Ići u neugodne situacije. Poniženje pred ljudima s veseljem primiti. Ne odati se nikada odviše jednostrano znanosti. Biti sa životom u najužem kontaktu..."

Kad mu je jednom bilo postavljeno pitanje što je to duhovni život odgovorio je: "Duhovni je život razmatranje o božanskim stvarima, sudjelovanje u unutrašnjem Božjem životu... Bez duhovnog života prestao bih postojati. Bez toga je pakao."

Ivan je redovito, još od svojih studentskih dana, obavljao godišnje duhovne vježbe koje su mu bile dragocjeno vrijeme susreta s Bogom i obnove duhovnog života. Pod svakim duhovnim vježbama Ivan je činio odluke koje su pridonosile usponu prema kršćanskoj svetosti, svladavanju zlih nagnuća i nesavršenosti. Čak i kad je pošao u bolnicu na operaciju, nakon čega je umro, zajedno sa svojim misalom Ivan je ponio na posebnom papiru ispisane odluke iz svojih posljednjih duhovnih vježbi. Tako čitamo: "Kao pokoru što savršenije vršiti staleške dužnosti. Pričestiti se svaki dan... Kod svakog obroka učiniti koju pokoru za spas duša. Biti što uredniji. Nikada ne prigovarati jelu. Savjesno vršiti staleške dužnosti i to smatrati za križ moga života, za moje dnevno razapinjanje koje donosi blagoslov u radu za spasavanje duša u Katoličkoj Akciji. U sebi bez prestanka pobuđivati čine ljubavi prema dragom Bogu, Spasitelju....". Iz pojedinih duhovnih vježbi koje je Ivan obavljao sačuvale su nam se njegove dragocjene bilješke u kojima je očito kako je velikim koracima išao prema kršćanskoj svetosti. Još do 1923. god. Ivan se kolebao treba li poći u isusovački red ili ostati u svijetu kao laik. Te je godine obavio u isusovačkom samostanu u Zagrebu (Palmotićeva ul.) duhovne vježbe i došao do jasne spoznaje da treba ostati u svijetu i raditi kao vjernik laik u katoličkim društvima kao "korektor" katoličke misli.

U duhovnom životu Ivan Merz nije kročio sam. Onom tko želi ozbiljnije napredovati u duhovnim stvarima, preporuča se duhovno vodstvo. Ivan se također povjerio vodstvu iskusnog voditelja. U Parizu je to bio o. Pressoir, a u Zagrebu je za svoga ispovjednika i duhovnog vođu izabrao isusovca o. Josipa Vrbaneka, koji je nakon Ivanove smrti napisao i njegov životopis 1943. g., imajući već tada u vidu Ivanovo proglašenje blaženim.

S Marijom k Isusu

Blažena Djevica Marija imala je posve određenu ulogu u Ivanovu životu; i to doznajemo iz njegova dnevnika. Upravlja joj iskrene i dirljive molitve i zazive da ga čuva, štiti, da mu pomaže u životu, da ga očuva od moralnog zla, da mu sačuva čistoću duše. Malo-pomalo ideal žene naći će potpuno ostvaren u Mariji, u kojoj nalazi usredotočenje svega uzvišenoga. Već u devetnaestoj godini Ivan zavjetuje čistoću do ženidbe. O tome bilježi 12. XII. 1915. god. u svome dnevniku: "Neki dan sam zavjetovao Bl. Djevici čistoću do ženidbe. Možda će to trajati i do smrti." Bilo je to za blagdan Bezgrešnog Začeća 8. prosinca. Ivan se nije prevario u svojoj slutnji. Osam godina kasnije, nakon obavljenih duhovnih vježbi u jesen 1923. g., u svojoj 27. godini života, zavjetovat će vječnu čistoću, također na blagdan Bezgrešnog Začeća i time će cijelo svoje biće posvetiti božanskoj ljubavi, a kroz nju će se darovati tolikoj braći i sestrama u vjeri. Ivanova pobožnost prema Blaženoj Djevici Mariji najviše je bila povezana s Gospom Lurdskom. Ivan je hodočastio u Lurd još kao student iz Pariza. Taj će posjet Lurdu na njega ostaviti dubok dojam i bit će jedan od momenata koji su ga potpuno učvrstili u istinitost katoličke vjere pa će se od tada, kako sam piše, "sav njegov život kretati oko Krista Gospodina". O tome što je za nj značio Lurd pisao je svome prijatelju ing. D. Maroševiću, iz čega se

Unutrašnjost Bazilike Srca Isusova u Zagrebu, u kojoj je Ivan Merz svaki dan prisustvovao sv. misi i primao sv. Pričest. Njegov misal na klupi označava mjesto gdje je običavao klečati za vrijeme svete mise.

također vidi kako je i Ivan prolazio kroz razdoblje sumnji u svome rastu u vjeri. Piše iz Pariza 1920. god.:

"Da, u Lurdu sam naučio što je krunica i to mi je od sada drugi najbolji prijatelj. Prije Lurda, iskreno priznajem, bila je u dnu duše neka sumnja, neki osjećaj da li se ja ne molim kakvome fantomu moje mašte?! Molio sam, dakako, jer da sam prestao, znači ne vjerovati u Bl. Djevicu Mariju. A kuda onda? Okreni se od katolicizma, sve je oko tebe mračno i ružno. Dakle, Lurd je mojoj razumnoj vjeri pridodao osjećajni momenat."

Ivan kao mladi profesor u Zagrebu

Došavši u Zagreb Ivan će postati veliki branitelj Lurda i širitelj pobožnosti prema Gospi Lurdskoj. Napisao je brojne članke o Lurdu i jednu brošuru. Održao je mnoga predavanja uz dijapozitive o Lurdu u mnogim mjestima domovine. Zanosnim riječima u svojim spisima Ivan opisuje vidljive manifestacije vjere što ih je sam doživio u Lurdu: "U Lurdu te najprije obuzme osjećaj da je tamo Ona, Majka Božja, koja je veća i moćnija i ljepša negoli svi oni pirinejski gorostasi koji Lurd okružuju... Dakle, pred tobom je Ona - to je jedan realan osjećaj kojega se ne možeš otresti - a tisuće vjernika po noći, svaki s upaljenom svijećom u ruci, idu u serpentini uz brežuljak i pjevaju bez prestanka Ave, Ave, Ave Marija. Svaka svijeća koja trepti, to je jedna duša koja će danas sutra, ili za koju godinu, k Njoj. Oh, hoće li što prije doći taj čas, čovjek tamo pomisli, jer zaista tamo ima neki predokus Neba... Oh, čarobne li bajke o rasvijetljenim crkvama, vatrenim rijekama i jezerima, zanosnim pjesmama, čudesnim ozdravljenjima i svetim ljudima, koji iz ljubavi bližnjemu žrtvuju svoj život, bajovita li prizora što ga Otac nebeski priređuje svojoj zemnoj dječici."

Pionir studija teologije za laike

Ivan se nije zadovoljio samo da provodi osobni duhovni život služeći se svime onim što mu je Crkva tada stavljala na raspolaganje. Njegova duša tražila je što bolje intelektualno poznavanje i produbljivanje vjerskih istina. Koliko je do sada poznato, Ivan je bio prvi laik kod nas koji je sustavno privatno studirao kršćansku filozofiju i teologiju. Nakon što je postigao doktorat u svojoj struci, zajedno sa svojim kolegom dr. Dragom Čepulićem, počeo je kod otaca isusovaca u Zagrebu u Bazilici Srca Isusova 1923. god. studij filozofije pod vodstvom o. Alfirevića. Studij je trajao dvije godine. Nakon završenog tečaja Ivan sam nastavlja proučavanje teologije iz teoloških priručnika. Još za vrijeme studija filozofije Ivan je proučavao papinske enciklike i sve važnije papinske izjave počevšio od Leona XIII., Pija X., Benedikta XV., do tadašnjeg pape Pija XI. Želio je dobro upoznati službeni nauk Crkve i Kristovih namjesnika. Posljednjih godina svoga života posebno je proučavao suvremene moralne probleme i o njima je objavljivao članke. Stalno je kupovao izabrane knjige i časopise, bilo s područja svoje struke ili s područja teologije, pa si je tako sakupio jedinstvenu knjižnicu te vrste s približno 1200 svezaka. Iako se mali broj njegovih knjiga do danas sačuvao,

Unutrašnjost radne sobe Ivana Merza

uščuvan je katalog njegove knjižnice te tako možemo znati koje je knjige Ivan posjedovao i čitao. Spomenimo i to, kako naglašava njegov duhovnik o. Vrbanek, da se Ivan u svome životu služio s deset jezika i osposobio za četiri zvanja: profesor, književnik, časnik, a posjedovao je znanje i vrline koje se traže za svećenika!

Bio je stup Crkve Božje

Najznačajnija karakteristika Ivanove osobe kao izgrađenog katoličkog intelektualca, bila je njegova ljubav i odanost prema Katoličkoj Crkvi. "Ljubav prema Crkvi govorila je iz svake njegove riječi", reći će za njega kardinal Franjo Šeper, koji ga je osobno poznavao. Prijatelj Dušan Žanko ovako je izrazio Ivanovu odanost Crkvi: "Nema jače ideje u Merčevu liku od ideje Crkve; Crkve koje kroz Papinstvo čuva nauku i jedinstvo, te Crkve koja kroz liturgiju moli i prinosi "žrtvu hvale" Ocu. Papinstvo i liturgija to su krila Merčeve duše, to su bitni karakteristikon čitava njegova bića... On je tako organski i duhovno nosio Crkvu u svome biću da joj se osjećao živom česti, kao što je ruka ili noga čest jednog organizma, koji se zove čovjek. Sva njegova duša to je bila ljubav za Crkvu, ljubav u Crkvi. Od svih koji su došli k njemu da makar nikodemski nešto čuju i vide, u bezbroj varijanata tražio je da se prenesu u misterij Crkve."

Za Ivana Crkva je "najveća stvar koja postoji na svijetu". I to ne Crkva općenito, nego "Rimska Crkva" ukoliko u Rimu stoluje rimski biskup, Petrov nasljednik, ali Kristov Namjesnik, koji je znak jedinstva cijele Crkve. Tu rimsku dimenziju Katoličke Crkve Ivan će isticati u bezbrojnim prilikama, riječju i perom s ciljem da kod mladih i odraslih što više pobudi ljubav, oduševljenje i vjernost onoj kojoj hrvatski narod kroz povijest najviše duguje. Što je za Ivana značila Rimska Crkva lijepo se vidi iz njegova članka "Papa" *(Za Vjeru i Dom, 1925.)*: "Kada ste u Rimu, to Vam se čini da se nalazite u gorostasnoj, do sada neviđenoj, električnoj centrali čiji se kotači neprestano vrte i koja u sav svijet šalje energije velike i ćudoredne obnove. U Rimu imate intuiciju, osjećaj da je Crkva perpetuum mobile ili, bolje reći, da neka nevidljiva sila trajno pokreće taj divovski stroj. Imate intuiciju da sve na svijetu može propasti,... ali da se Papina lađica bez bojazni njiše usred valovlja i munja, jer je usidrena na nepokolebljivoj Petrovoj stijeni."

Sve važnije papinske enciklike i crkvene dokumente u zadnjih sto godina Ivan je ne samo pročitao, nego i prostudirao. Premda laik, Ivan je bolje od mnogih svećenika poznavao suvremeni crkveni nauk! Nakon njegove smrti dr. Čedomil Čekada napisao je u Katoličkom Tjedniku o Merzu ovo: "Nikada nije obukao reverendu, a bio je stup Crkvi Božjoj!" U članku "Duhovna obnova po liturgiji" Ivan piše: "Tko je bolja učiteljica duhovnog života od sv. Crkve, koja osim svog dvijetisućgodišnjeg iskustva djeluje pod utjecajem samoga Duha Svetoga; koje su bolje metode od onih koje ona sama naučava? Pokucajmo, dakle, smjerno na njena vrata i zamolimo je da nam Ona bude voditeljicom u našem duhovnom životu, zamolimo je da naš ograničen život postane dionikom Njenog beskrajnog unutrašnjeg žrtva, da se naša sitna duša proširi do neizmjernosti božanskoga života."

Papinstvo i svećenstvo

Ako je glavna karakteristika Ivanove duhovnosti bila eklezijalnost, osjećanje s Crkvom, onda je bit te karakteristike bio njegov odnos prema papinstvu. Ideja papinstva provlači se kroz sav Ivanov život posljednjih šest godina, bilo da je riječ o njegovu osobnom duhovnom životu, bilo o njegovu apostolatu. Papinstvo je davalo osnovni ton i njegovoj osobi kao katoličkog laika i njegovu radu. Neosporiva je činjenica da je Merz bio prvi među katoličkim laicima koji je u hrvatsku katoličku javnost uveo novo poimanje Crkve i Papinstva. Kod mnogih katolika pobudio je zanimanje, štovanje i odanost prema Crkvi i Papinstvu. Probudio je svijest što znači Papa u Crkvi, Papa za kršćanina, Papa za hrvatski narod. Odakle Merzu tako velika ljubav prema Papi i Crkvi? On nam je to sam otkrio. Kad su mu postavili pitanje zašto ljubi Katoličku Crkvu i Svetog Oca Papu, Ivan je odgovorio: "Jer u njoj vidim jasnu sliku preljubljenog Spasitelja i Boga Isusa sa svim njegovim savršenstvima, a u Svetom Ocu Papi pod prilikama čovjeka vidim Boga svoga i Gospoda svog." Ove riječi odaju upravo Pavlovsko shvaćanje otajstva Crkve i njezina ustroja kako ju je odredio Krist Gospodin.

Najljepši članak koji je Merz napisao o Papi jest "Pismo bratu Orlu". Upućeno je mladima da ih upozna s pojmom papinstva i da u njima probudi ljubav i štovanje prema Kristovu Namjesniku. Ivan počinje tvrdnjom "da je ljubav i odanost prema Papi za život privatni i javni, vremeniti i vječni svakoga vjernika od najveće i bitne važnosti". Nastavlja dalje da je isto tako Papinstvo važno za sav društveni život, za život u obitelji i školi, za tisak i umjetnost, za gospodarski, politički i međunarodni život. "Kao što je Krist središte cijele povijesti, isto je tako i Papa središte te povijesti. Ta on je vidljivi Krist na zem-

lji!” - uzvikuje Ivan. Iz toga dalje izvodi da je “Papa ona podloga i ona nepomična pećina na kojoj je sazdana Crkva. Kako Crkva obuhvaća sve krajeve svijeta, sve biskupije svijeta, tako se podloga Papinstva otajstveno proteže na sve biskupije svijeta. Ta kamena podloga je nepomična i sva Crkva koja se na njoj uzdiže, dobiva svoju snagu i svoju čvrstoću od te podloge.” Ivan dalje tvrdi kako je Papinstvo također podloga našem duhovnom životu: “Zgrada našeg duhovnog života, našeg vjerskog znanja i naših djelatnosti mora se podizati na nepokolebljivoj podlozi istina što ih Papinstvo neprevarljivo naučava. Papinstvo mora biti potom bitni dio i podloga našeg duhovnog života i naših misli, našeg htijenja i osjećanja. Papa mora stoga biti predmet našega posebnog štovanja i naše ljubavi: dio života naše duše.” Njegov prijatelj Dušan Žanko pisat će o Ivanovoj ljubavi prema Papinstvu: “Danas mirne duše mogu za sebe reći da mi je to bilo pravo čudo promatrati kroz četiri godine toga mladog profesora, kojemu je, bez truna pretjerivanja, bila prva i glavna briga studij enciklika. Enciklike, enciklike! Samo su lepršale oko naših ušiju poput lastavica. Lovili smo po gdjekoju kap iz tih čarobnih rimskih vaza i ne dosižući im slatkoće i vrijednosti. A on je samo crpao, crpao, neumorno dan i noć crpao, i cvao od sreće što su ti zdenci neiscrpivi i prebogati, da se njima može osvježiti čitav svijet i preporoditi svemir.”

U jednom predavanju Ivan veli: “Stoga, ako želimo uistinu pomoći spašavanju suvremenog društva, to ćemo usmjeriti naše oči jedino prema nepogrješivom učitelju istine i ćudoređa, prema sv. Ocu Papi i prema onima, kojima je povjerio sam Duh Sveti da ravnaju Crkvu Božju.” Kako je Ivanova ljubav i poštovanje počinjalo od Pape, tako se protezalo na sve nositelje Kristova ministerijalnog svećeništva - biskupe i svećenike. Ne samo da je visoko cijenio i poštivao dostojanstvo svećeničkog staleža, nego je svojim radom i zalaganjem nastojao da svećenik vrši samo svoje duhovno poslanje koje je primio od Krista. Tolikim svećenicima Ivan je bio prijatelj, tolikima je bio blizu, mnogima je bio uzor. Jedan piše: “Bio mi je ne samo prijatelj, nego sam ga smatrao i svojim duhovnim vođom”.

Spomenimo još na kraju važan članak “Svećenik u civilu”, u kojem pisac iznosi što je sve Merz učinio za svećenstvo. “Njegovo je djelovanje imalo i izravnog utjecaja na naše svećenstvo. U prvom redu treba spomenuti ona brojna svećenička zvanja koja su nikla iz poticaja koje je on ulio u organizacije katoličke mladeži, kao i iz njegova primjera koji je neodoljivo privlačio mlade ljude i upućivao ih k višim ciljevima života, te ih tako doveo do svećeničkog zvanja. A zar nije i mnogi svećenik koji je upoznao dr. Merza, ili čitao njegov životopis, osjetio nov poticaj za što većim proživljavanjem svećeničkog ideala... On je bio i ostaje veliki ideal katoličkog svjetovnjaka, a također i svećenicima njegova pojava i njegovo djelo znače izdizanje pravog shvaćanja svećeničkog poziva.”

Apostolski rad u Hrvatskoj

Hrvatski Orlovski Savez

Početkom 20. stoljeća počinje krčki biskup Antun Mahnić veliko gibanje među katoličkom mladeži koje je nazvano Katolički pokret. Cilj pokreta bio je suprotstaviti se liberalizmu koji je sve više nadirao u naše krajeve iz europskih zemalja i potiskivao vjeru i njezine vrijednosti iz javnog života. Ivan Merz još je za vrijeme studija u Beču i Parizu pristupio pokretu. Po dolasku u Zagreb Ivan se odmah aktivno uključuje u rad Katoličkog pokreta i biva još iste jeseni 1922. g. izabran za predsjednika već postojećeg Hrvatskog katoličkog omladinskog saveza, koji se za godinu dana ujedinio s orlovskim pokretom u Hrvatski Orlovski Savez. U novoj organizaciji kojoj je Ivan bio suosnivač, vršit će do konca života službu tajnika i potpredsjednika. Predsjednik Hrvatskog orlovstva bio je dr. Ivo Protulipac, odvjetnik, (jugoslavenski komunisti ubili su ga u Trstu 1946. g.). Orlovska organizacija imala je za cilj odgoj mladeži u vjerskom, intelektualnom, moralnom i tjelesnom pogledu. Ono što se kod orlova u vanjskoj djelatnosti najviše opažalo bila je njihova gimnastička aktivnost s priredbama, sletovima i ostalim manifestacijama. Zahvaljujući Ivanovim velikim nastojanjima ta organizacija poprima snažnu vjersko-kulturnu dimenziju. To se očitovalo u prvom redu u geslu koje je na Ivanov prijedlog bilo prihvaćeno na osnivačkoj skupštini kao ideja vodilja same organizacije: Žrtva-Euharistija-Apostolat. I u priručnik organizacije “Zlatnu knjigu”, koju je Ivan sastavio prema slovenskom orginalu, Ivan unosi nove ideje: ljubav i odanost Crkvi i Kristovu Namjesniku. No, najveća njegova zasluga sastoji se u tome što je u orlovsku organizaciju unio ideje Katoličke Akcije, koju je pokrenuo Papa Pio XI. i tako cijelu organizaciju usmjerio prema Crkvi i suradnji s njezinom hijerarhijom u apostolatu.

Kako je Merz shvaćao orlovsku organizaciju, jasno je to definirao u članku “Hrvatsko Orlovstvo”: “Hrvatsko Orlovstvo nije samo nekakva gimnastička organizacija, već je ono katolički prosvjetni omladinski pokret, koji ima u svome programu i tjelesni odgoj omladine, a do u tančine provodi smjernice koje Sveta Stolica daje Katoličkoj Akciji.” Nakon povratka orlova s hodočašća u Rim 1925. god. Merz komentira u Katoličkom tjedniku: “I kad je Sveti Otac u svom govoru dao nama orlovima smjernice za naš rad, osjetismo svu veličinu i sve značenje Papinstva. Shvatismo: ako Orlovstvo hoće ostati na pravoj liniji i biti ispravan pokret u velikom sklopu svih mogućih pokreta u krilu svete Crkve, mora biti pokretom Papinskim. Euharistija i Papa trebaju biti korijen, vrelo i počelo Orlovstvu. Euharistiju i

Ivan (u sredini) izabran u prosincu 1922. za predsjednika Hrvatskog katoličkog omladinskog saveza (HKOS). Do njega duhovnik društva isusovac o. Bruno Foretić.

Papu valja dati našem narodu. I kada Orlovstvu uspije da ove dvije ideje učini kraljicom hrvatske narodne duše, tada može mirne duše reći sa sv. Pavlom: dobar boj vojevah. To je jedina i najčvršća osnovica bez koje je sav rad osuđen na rasulo. Eto, do te su spoznaje orlovi ponovno došli na svom rimskom hodočašću."

Mladež s kojom je Ivan svakodnevno dolazio u kontakt nije u njemu gledala samo svoga apostola i idejnog vođu. Za svakoga je on bio pravi, iskreni prijatelj, koji je bio spreman sve učiniti da mladog čovjeka usmjeri na pravi put. Bilo da je trebalo dati savjet ili materijalnu pomoć, bilo da se radilo o pronalaženju namještenja, davanju instrukcija, ili čak ustupanju vlastitog kreveta, dok bi se on zadovoljio spavanjem na podu. Svima su njegova vrata i njegovo srce bili otvoreni. Premnogi mladić i djevojka, a danas već ljudi u godinama, zahvalno spominju njegove savjete, njegovu pomoć i nastojanje kojima ih je usmjerio prema pravim životnim vrijednostima.

Hrvatski Orlovski Savez, kao i druge organizacije, bio je žrtva "šestojanuarske diktature". Godinu dana poslije Ivanove smrti - 1929. god., tadašnja beogradska vlada ga je zabranila. Tisuće mladih orlova i orlica prešle su 1930. god. u novoosnovanu organizaciju koja je uzela ime po Euharistijskim križarima iz Francuske. Nova organizacija počela je svoj rad kao dio velikog međunarodne udruge Apostolata molitve zahvaljujući nastojanju o. Josipa Vrbaneka, duhovnika Ivana Merza. Po izričitoj želji Pape Ivana XXIII. izraženoj 1960. god., francuski Euharistijski križari promijenili su ime i uzeli su ono ime koje im je dao sam Papa: Mladež euharistijskog pokreta. Pod tim imenom djeluju danas u više od pedeset zemalja diljem svijeta.

Ivanov apostolski program

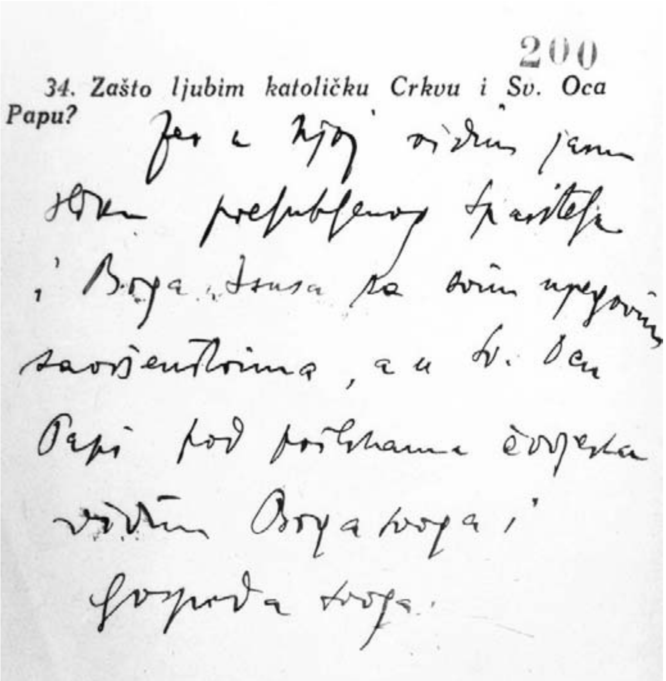
Kad je bio osnovan Hrvatski Orlovski Savez, 1923. god., Ivanu Merzu bila je povjerena dužnost pripremanja "Zlatne Knjige", duhovnog priručnika Orlovske organizacije, koja je već postojala u slovenskom izdanju. Hrvatsko izdanje Merz je nadopunio mnogim izvatcima o Katoličkoj Akciji, a u samom tekstu umetnuo je mnoge rečenice o vjernosti Crkvi, Papi i biskupima kako je naučavala Katolička Akcija koju je pokrenuo Papa Pio XI. Napisao je i poseban predgovor kojega izdavači zbog novosti i originalnosti ideja nisu prihvatili, pa ga je Merz objavio kasnije kao poseban članak. Predgovor je, međutim, iznimno važan jer ukratko sažima sav Ivanov apostolski program što ga je on, unatoč protivljenjima mnogih, uspio provesti i ostvariti i tako utrti onaj ispravni, duhovni, katolički put kojim je sigurno pokročilo Orlovstvo. Temeljne ideje koje Ivan iznosi u svome programu jesu: razvijanje duhovnog života, Euharistije, zanosna ljubav prema Crkvi, suradnja s biskupima i svećenicima, provedba Papinih smjernica o Katoličkoj Akciji, vjerske dužnosti članova Orlovske organizacije. Ovdje donosimo samo važnije izvatke.

"... Novija katolička generacija pošla je za jedan korak dalje. Nju su danas zahvatili valovi onih rijeka koje potekoše iz vječnog Rima već god. 1905., kada je blage uspomene papa Pio X. izdao breve o čestoj i svagdanjoj svetoj Pričesti. Mladi naraštaj gaji zanosnu ljubav prema

Hrvatski Orlovi na čelu povorke Međunarodnog hodočašća mladih u Rimu za Svetu Godinu 1925. na kojem je sudjelovalo oko 4000 mladih iz raznih zemalja. Iza mladića s tablom u narodnoj nošnji, dr. Ivan Protulipac, o. Bruno Foretić, dr. Avelin Čepulić. Ivan Merz prvi zdesna.

našemu Spasitelju, koji je uvijek s njim u presv. Euharistiji; tu crpe on svu svoju snagu za svoje djelovanje, za svoj apostolat... on je u neprestanom i intimnom dodiru s Isusom, koji kraljuje i vlada njenim dušama. S tim je u vezi zanosna ljubav mlađih prema Svetoj Crkvi, Isusovoj neokaljanoj zaručnici, te njenim biskupima i svećenicima. Oni su se uvjerili da svećenika zapada prva i najvažnija uloga u širenju Kraljevstva Božjega, a da se svjetovnjaci moraju njima pridružiti; moraju postati njihovim pomoćnicima... Ovo izdanje Zlatne knjige išlo je upravo za tim da svećeniku vrati ono dostojanstveno

Faksimil rukopisa Ivana Merza: njegov odgovor na pitanje jedne ankete zašto ljubi Katoličku Crkvu i Sv. Oca Papu. Na to pitanje Ivan Merz je odgovorio: «Jer u njoj vidim jasnu sliku preljubljenog Spasitelja i Boga Isusa sa svim njegovim savršenstvima, a u Svetom Ocu Papi pod prilikama čovjeka vidim Boga svoga i Gospoda svoga.»

mjesto koje zapada Isusova učenika. Iz ove se Zlatne knjige također vidi da omladina ima oči uvijek usmjerene spram Rima, gdje je onaj svjetionik koji svojim zrakama obasjava cijelu zemlju. I iz samog Rima potekle su u zadnje vrijeme smjernice koje računaju s Katoličkom Akcijom kao činjenicom i koje na vrlo precizan način zacrtaše njenu ulogu. Mi smo se radi toga, prerađujući Zlatnu knjigu, najviše obazirali na one upute koje su zadnji pape dali Katoličkoj Akciji, a napose omladinskom pokretu. Dok je stariji naraštaj više naglašavao ljubav prema Bogu i narodu, kod mladih je ta ljubav k Bogu dobila konkretniji oblik u ljubavi k euharistijskom Isusu, a ljubav k narodu žele podrediti ljubavi k svetoj Crkvi. Dao dobri Bog da Zlatna knjiga u ovome obliku odgoji vojsku apostola, vojsku svetaca, koja će se razletiti diljem hrvatske domovine i osvajati poput katoličkih vitezova carstvo ljudskih duša. Neka i ona nešto pridonese da posvuda kod nas zavladaju načela svete Rimokatoličke Crkve i da na taj način Presveto Srce Isusovo privine što veći broj naše braće u svoj božanski zagrljaj."

Načela Ivanova odgojnog rada

Iz mnoštva podataka, koje nalazimo u Ivanovim spisima, mogli bismo sastaviti cijelu jednu pedagogiju koju je Ivan slijedio u svome radu s omladinom. Nadnaravne, eshatološke vrijednosti jesu na prvom mjestu u Ivanovu radu. Sve je usmjereno prema spasenju duša, prema vječnom dobru, prema posljednjem cilju čovjeka koji mu je Bog odredio. Sam je to izrazio u jednom svom članku ovim riječima: "Cilj je svake katoličke organizacije, kao i odgojnog rada, ujediniti na zemlji što veći broj osoba s euharistijskim Isusom, da bi u što većem broju uskrsnuli s njime nerazdruživo sjedinjeni u vječnosti." Za dolazak do toga glavnog cilja Ivan vidi tri stupnja: prvi je jedinstvo s Crkvom i njezinom hijerarhijom; drugi je izgrađivanje u mladom čovjeku potpune ljudske i kršćanske zrelosti; a treći je da tako formirani mladi ljudi trebaju postati apostoli Kristova Kraljevstva i djelovati da se ono širi u dušama bližnjih. Sredstva i metode koje Ivan slijedi u svome odgojnom radu nisu neka posebna novost. Ivan primjenjuje do u detalje sve ono što mu je Crkva preporučivala i davala na raspolaganje, bilo da se radilo o izgradnji duhovnog života, bilo da se odnosilo na konkretan rad s mladima.

Branitelj i promicatelj moralnih vrijednosti

U svome odgojnom radu s mladima, posebice zadnjih godina, Ivan je veliku pozornost posvećivao moralnim problemima. Proučavao je sve ono što su crkveno učiteljstvo, Papa i biskupi po svijetu o tome pisali i naučavali. Posebna mu je briga bila da kod mladih stvori ispravne pojmove i shvaćanje ljubavi, braka, čistoće, seksualnosti. Napisao je o tome i posebnu brošuru "Ti i ona", namijenjenu zrelijoj muškoj omladini. I premda je bio mlad i skoro bez iskustva, ipak je o svim tim pitanjima tako zrelo sudio i nastupao s tolikom mudrošću da je među orlovima i orlicama bio neka vrsta autoriteta u suvremenim ćudorednim pitanjima, kako naglašava njegov duhovnik o. Vrbanek. Ivan se zanima i piše o plesu, zabavama, modi, filmu, tisku, ekonomskim i socijalnim problemima. Piše o glazbi i tjelesnom odgoju, kojemu želi dati viši duhovni i nadnaravni sadržaj. Govori o braku, obitelji, položaju i ulozi žene u društvu, sastavlja opširno djelo kako se i u kojem smislu katolik može baviti politikom.

Učitelj i ženske mladeži

Jednak je bio Ivanov utjecaj i na ženski dio mladeži koja je bila organizirana u paralelnoj organizaciji Sveze hrvatskih orlica. O tome su se sačuvala brojna svjedočanstva djevojaka i žena koje su u Ivanu odmah svojom intuicijom otkrile Božjeg čovjeka, učitelja i prijatelja. O Ivanovu pozitivnom odgojnom utjecaju na žensku mladež opširno je pisala Marica Stanković, predsjednica orličke organizacije, objavivši najprije seriju članaka pod naslovom "Vitez ženske časti" u časopisu "Za

Vjeru i Dom", u povodu 10. obljetnice Ivanove smrti. O tome govori i u svojoj knjizi "Mladost vedrine". Svojim djelovanjem na žensku mladež Ivan je, u prvom redu, želio produbiti kod djevojaka svijest njihova ženskog dostojanstva, te uzvišenost njihova poziva kako za majčinstvo tako i za apostolat, posebice kao Bogu posvećene osobe u svijetu. Ivanov svetački primjer tako je djelovao na mnoge djevojke, napose na mladu profesoricu Maricu Stanković, te je i ona poput Ivana zavjetovala vječnu čistoću i posvetila se Bogu. Umrla je u Zagrebu 1957. g., kao žrtva komunističkog režima od posljedica petogodišnje robije koju je zajedno s mnogim drugim hrvatskim djevojkama i ženama, kršćankama i hrvatskim rodoljubima, izdržavala u kaznionici u Požegi.

Zamisao nove kršćanske zajednice

Ivan se najozbiljnije bavio mišlju da osnuje svjetovni institut Bogu posvećenih osoba koji bi okupljao laike koji su spremni raditi za Crkvu i proširenje Kristova Kraljevstva. O tome već piše u svojim bilješkama u duhovnim vježbama 1923. g. Tu je ideju Ivan širio među svoje suradnike i za nju ih oduševljavao. Posebno je u tome smislu pripremao svoju suradnicu Maricu Stanković. Godine 1928. namjeravao je s grupom mladića, svojih suradnika, poći na osmodnevne duhovne vježbe pod vodstvom duhovnika o. Petra Perice, isusovca koji se bavio istom mišlju. Na žalost, prerana smrt spriječila je Ivana da ostvari tu zamisao. Ipak, njegova ideja nije s njim pošla u grob. Marica Stanković, potaknuta primjerom Ivanova života i njegovim poticajima, ostvarila je, bar djelomice, Ivanovu ideju. Osnovala je prvi ženski svjetovni institut u Crkvi u Hrvatskoj pod nazivom "Zajednica Suradnica Krista Kralja". Institut danas okuplja žene koje poput Ivana potpuno posvećuju svoj život Bogu živeći u svijetu u raznim zanimanjima i prema svojim mogućnostima rade za proširenje Kristova Kraljevstva.

Književnik i apostol pera

Još kao gimnazijalac, pa kroz godine svoga studija, Ivan je pročitao mnoge knjige, uglavnom književne vrijednosti. Osim stručne literature, kao profesor književnosti, čitao je i mnoge teološke i duhovne knjige koje su mu proširile horizonte i obogatile njegov kršćanski nazor na svijet. Sam se želio baviti književnim radom, ali su mu interesi Kristova Kraljevstva bili važniji, pa je sav svoj književni talent stavio u službu Božju. U svom kratkom životu mnogo je toga napisao. U prvom redu tu je njegov opširan dnevnik. Djelomice je objavljivan u Ivanovim biografijama. Tu je njegova doktorska disertacija o utjecaju liturgije na francuske književnike. Napisao je brojne studije, članke i šest brošura. Ono što je Ivan objavio može se svrstati prema ovim temama: književna kritika, liturgija, katoličke organizacije, Katolička Akcija, Rim - Papinstvo, Lurd, moralni apostolat, tjelesni odgoj, razno; preko 170 bibliografskih jedinica. Tome treba pridodati mnoge Ivanove rukopise kao i opširnu korespondenciju, sve sačuvano u njegovu arhivu. Kad bismo sve to pokušali zbrojiti, bilo bi više od tri tisuće stranica! Sve što je Ivan napisao, kao i ono što su poslije njegove smrti drugi napisali o njegovu životu i radu, predstavlja dragocjenu duhovnu baštinu iz koje su mnogi njegovi sljedbenici crpli ideje i nadahnuća za kršćanski život i rad. Cjelovita bibliografija svih Ivanovih spisa, članaka, studija, brošura i rukopisa objavljena je u knjizi njegovih izabranih tekstova "Put k Suncu" *(Izdanje FTI-a i Postulature Ivana Merza, Zagreb 1993.god.)*

Svima je bio sve

Već Ivanova silna zauzetost za svrhunaravno dobro bližnjih, napose mladih, jest izraz njegove velike ljubavi k bližnjemu. No, ta se ljubav spustila do sasvim konkretnih potreba svakidašnjeg života. Ivan je deset posto svoje plaće davao siromasima. Mnogi su od njih u Beču, Parizu i posebice u Zagrebu, osjetili njegovu dobrotu. Preko puta njegova stana u Zagrebu čistio je prolaznicima cipele invalid Miško. Ivan se ubrzo s njime upoznao i sprijateljio. Srdačno bi s njim razgovarao, koji put ga pozvao k sebi u stan na večeru, pomagao mu u potrebama. Kad se spremalo hodočašće u Lurd, s kojim je i Ivan išao, pozvao je učiteljicu Miru Majetić da i ona pođe: "Pođite da vidite čudesa Božja i komadić raja na zemlji!" No, kako je bilo poteškoća, učiteljica se nije mogla odlučiti. Ivan joj je, međutim, sve poteškoće riješio utrošivši za to cijeli dan. Kad se požalila što je toliko vremena za nju izgubio, on joj je odgovorio: "Dan što ga čovjek posveti drugom nije nipošto gubitak, nego dobitak. Dani u kojima ne učinimo ništa za druge nego samo za sebe, to su izgubljeni dani". Pomogao je mnogim mladim ljudima bilo u učenju, bilo pri traženju namještenja i posredovanja u najrazličitijim potrebama s kojima se mlad čovjek susreće, posebice oni koji dođu u grad. Ivanova kršćanska ljubav očitovala se i u opraštanju. Često je znao govoriti kad su iskrsle kakve poteškoće u radu s bližnjima: "Samo da ne bude povrijeđena kršćanska ljubav". Bio je velik u opraštanju nanesenih uvreda. Kada je u jednom društvu bio napadnut i kada se mogao braniti, jer je radio po svom najboljem uvjerenju, on je šutio. Osobi koja mu zbog takvog stava nije prikrila svoje divljenje, odgovorio je: "Tko hoće biti pravi radnik za Božju stvar ne smije poznavati sebe; osobni je kult najveća zapreka mnogim uspjesima našega rada".

Susret s trpljenjem

Ivan susreće patnju u svome životu već u svojoj mladosti. Prva velika bol koju je doživio bila je smrt djevojke prema kojoj je doživio prvu idealnu mladenačku ljubav. Najjači susret s trpljenjem Ivan doživljava u vrijeme Prvog svjetskog rata na bojišnici. I taj susret s patnjom i smrću bio je za Ivana dobitak. Upravo je rat najviše pridonio da se Ivanov nazor na svijet produbio i da je shvatio svu istinitost katoličke vjere, kako se to najbolje vidi iz njegovih divnih zapisa u dnevniku. I nakon rata patnja i bol se stalno isprepliću u Ivanovu životu sve do smrti. Bolest očiju povezana s upalom čeone šupljine malo-pomalo je nagrizala njegovo zdravlje. Kako je duboko Ivan ušao u smisao patnje i trpljenja, otkrivši njezi-

nu vrijednost, najbolje se vidi iz pisma na smrt bolesnome prijatelju ing. Dragi Marošević. "Znam da je teško trpjeti, ali neki ljudi imaju poziv trpljenja. Mi smo tijelo Kristovo, to su na njemu uloge podijeljene. Jedni moraju trpjeti da uklone kaznu Božju koja bi se morala stresti na okolicu. Huysmans bi nazvao te odabranike mističkim gromobranima. Jesi li ikada na to pomišljao da ti trpiš za naš pokret? Jesi li svoje muke prikazao Gospodinu Kristu za pokret? Katolicizam se neće širiti u nas ako ne bude bilo Radnika, Molitelja i Patnika. To je jedan zakon u širenju Kraljevstva Božjega na zemlji. Naš pokret je stvorio do sada samo prvi tip (radnika) i mi smo si stvorili u našim dušama ideal radnika za Katolički pokret. Molili smo manje, a trpjeli smo kad smo morali. Zadnji tip je svakako vrhunac - imitacija potpune Žrtve Spasiteljeve na Križu. I vidim u našem pokretu već priličan broj patnika. Pošto slučaja nema, to držim da je plan Providnosti upravo u tome da spoznamo ovaj misterij iz Njegova života: trpjeti za druge." Jednoj mladoj bolesnoj učiteljici savjetuje da se ipak pobrine za svoje liječenje, ali na koncu dodaje: "Ako Gospodin želi da unatoč tomu trpite i da ne ozdravite, onda se valja predati u njegove ruke - jer se ni najmanji bacil ne miče bez prisutnosti i djelatnosti Gospodnje. Ta i sami znate bolje od mene da trpljenjem čovjek može više učiniti za proširenje Kraljevstva Isusova negoli velikim radom, učenim raspravama, sjajnim govorima i člancima. Ako Vas je Isus odabrao da budete apostolom u trpljenju, uvjeren sam da će Vam dati i snagu da uz sudjelovanje Vaše volje taj apostolat i dobro izvršite. Zemaljskim očima možda nećemo vidjeti plodove tog trpljenja, ali gore, u Srcu Božjem, ukazat će nam se koliko je njime duša spašeno; kolikim katoličkim pothvatima je donijelo blagoslova."

Ivan nije samo dijelio lijepe savjete o trpljenju, nego je i sam posjedovao duboki, izgrađeni kršćanski stav prema križu koji je došao do izražaja posebice u njegovoj posljednjoj bolesti. Piše u bilješkama iz svojih duhovnih vježbi 1926. god.: "Ratujući pod vodstvom raspetoga Kralja, moram do konca života biti razapinjan. Zaručnica Isusova je kroz sve vjekove pribijena na križ; i ja moram biti dionikom te slavne sličnosti. Život bez križa - udoban - morao bi za mene biti najvećom sramotom. Stoga moram biti sretan i smatrati kako normalno stanje vojnika Isusova teške staleške dužnosti koje priječe dovoljni privatni studij i rad. Odluka: Savjesno obavljati staleške dužnosti i to smatrati za križ mojega života; za moje dnevno razapinjanje, koje donosi blagoslova u radu za spasavanje duša u Katoličkoj Akciji."

Prema vječnosti

Žrtva života za hrvatsku mladež

Ivan se tužio na slabi vid još od djetinjstva. K tomu se kasnije pridružila i zubobolja. Bolest ga je stalno pratila i često sputavala njegov polet za studij i rad. Posljednju je godinu života ozbiljno pobolijevao. Dobio je akutnu upalu čeljusne šupljine i morao je poći na operaciju. Posljednjih mjeseci zapisao je nekoliko značajnih misli u svoj dnevnik koji je prekinuo voditi još u Parizu. Te nam misli mnogo govore o njegovom duševnom stanju i raspoloženju pred odlazak s ovoga svijeta.

21. I. 1928. - Sve na slavu Presvetog Srca Isusova.

13. II. 1928. - Dosta je velik križ na nama. Dobio sam gnojnu akutnu upalu čeljusne šupljine. Danas mi je izvađen još jedan zub. Mama u silnim mukama. Međutim, vidim da dosta rado moli. Sinoć smo stvorili kao zavjet da ćemo, kad god to prilike dopuste, uvijek zajedno moliti krunicu. Čudno: ovo naše trpljenje kao da je stvorilo čudesa u mami koja dosta lako moli sada i samu krunicu. Sama veli da je danas koju stotinu Očenaša i Zdravomarija izmolila. Eksperimentalan dokaz kako je trpljenje najjače sredstvo da spasava i posvećuje duše. Blago onim dušama koje s radošću primaju iz ruku Gospodnjih svaku bol i sjedinjene s Isusom pridonose je za raširenje Crkve Isusove u dušama i u društvu.

15. II. 1928. - Lako je svaki dan primati sv. Pričest i gostiti se Gospodinom. Oh, kako je čovjeku trpko kada mora da grize i jede tvrdo drvo svetoga križa. Danas mi opet zub izvadiše. Bolest se tako razvijala da je Ivan morao poći na operaciju. Prije operacije posjetio je svoga duhovnog vođu oca Vrbaneka. Ivan je jasno predosjećao da će uskoro umrijeti i da Bog traži od njega žrtvu života za dobro mladeži s kojom je radio. Ispovjednik ga je u tome samo ohrabrio i utješio koliko je mogao. Sjećajući se riječi iz Evanđelja o pšeničnom zrnu koje mora pasti u zemlju da donese ploda, Ivan se oprostio od svoga ispovjednika riječima: "Da, o tom sam već davno uvjeren: treba žrtvovati! Ja sam gotov!"

I stvarno, Ivan je duševno bio potpuno spreman poći pred lice Božje. Dan uoči odlaska na kliniku sredio je sve svoje stvari i sastavio svoju oporuku. Riječ je, zapravo, o tekstu za nadgrobni natpis koji je napisao na latinskom jeziku, a pronađen je u ladici njegova pisaćeg stola nakon smrti. U hrvatskom prijevodu oporuka glasi:

Umro u miru katoličke vjere. Život mi je bio Krist, a smrt dobitak. Očekujem milosrđe Gospodinovo i nepodijeljeno, potpuno, vječno posjedovanje Presvetog Srca Isusova. I. M. blažen u pokoju i miru. Duša će moja postići cilj za koji je stvorena. U Gospodinu Bogu.

Iz ovoga teksta vidi se kako Ivan ide u susret smrti, u susret vječnosti mirne savjesti, bez straha i neizvjesnosti, siguran da će konačno postići vječnu ljubav kojoj je posvetio sav svoj mladi život. To je svečani finale jednog divnog života, posljednje svjedočanstvo i ispovijest njegove duboke i iskrene vjere koja mu je bila životno zvanje koje je Ivan savjesno ispunio.

Posljednji dani i prijelaz u vječni život

Ivan je operiran 26. travnja na Klinici za uho, nos i grlo u Zagrebu, ul. Račkoga. *(Danas je u toj zgradi smještena osnovna škola koja od 1994. god. nosi ime "Dr. Ivan Merz")*. Operacija, na žalost, nije uspjela. Ivan je dobio meningitis od kojega je polagano umirao. U nedjelju, 6. svibnja, njegov ispovjednik o. Vrbanek podijelio mu je bolesničko pomazanje. Ivan je bio pri svijesti, ali više nije mogao govoriti. Nakon obreda ispovjednik, pogađajući njegove misli, podsjetio ga je na posljednji razgovor o žrtvi života. "Zar ne, Vi žrtvujete svoj život za hrvatsko Orlovstvo?" Ivan je vedro pogledao, njegove velike oči zasjale su i, kako nije mogao više govoriti, samo je dao potvrdni znak glavom. 9. svibnja, ležeći na samrtnoj postelji Ivan je primio telegram iz Rima kojim mu Sveti Otac šalje svoj blagoslov. Tako je Ivan, koji je za života toliko ljubio i štovao Kristova namjesnika, dobio tu rijetku utjehu u posljednjim časovima. Bio je još pri svijesti kad su mu to priopćili.

Ivan Merz na odru.
Umro je u Zagrebu, 10. V. 1928.

Sutradan, u četvrtak, 10. svibnja 1928. prije podne, u nazočnosti svoga oca i svojih najbližih prijatelja Ivan je prešao u vječne radosti Kristova Kraljevstva. Dr. D. Kniewald, nazočan kod njegove smrti, ovako opisuje Ivanove posljednje trenutke: "Ivanovo disanje bivalo je sve polaganije, bilo sve slabije; ležao je mirno, zatvorenih očiju; u to širom otvori velike oči iz kojih mu je kanula smrtna suza. Pogled je upro tamo daleko u visinu, miran, pouzdan, siguran; još jedan uzdah, još jedan mali, jedva primjetljivi trzaj i dr. Ivan Merz je predao Svevišnjemu svoju plemenitu dušu."

Zazvonilo zvono zagrebačke katedrale

Vijest da je Ivan otišao u vječni život, munjevitom se brzinom proširila po Zagrebu, a onda i cijelom Hrvatskom. Još istog prijepodneva odmah nakon Ivanova preminuća zvono zagrebačke katedrale navijestilo je njegovu smrt. Bio je učinjen izuzetak, jer zvono obično zvoni kad umre biskup ili kanonik. Iz toga se vidi koliko je Crkva već onda cijenila Ivana i njegov rad. "Svi smo osjećali ne nešto strašno, nego da se nešto veliko dogodilo – umro je dr. Merz. Bili smo pod dojmom da je on za nešto žrtvovao svoj život" - pripovijedali su njegovi prijatelji. Nije potrebno spominjati duboku bol Ivanovih roditelja koji su u njemu izgubili svoga jedinca i potporu za svoje staračke dane. Duboko potreseni ostali su Ivanovi prijatelji i suradnici, kao i sva katolička mladež diljem Hrvatske, Bosne i Dalmacije, kojima je Ivan bio idejni vođa. Cijeli katolički Zagreb okupio se u nedjelju 13. svibnja, na Mirogoju. K njima su se pridružili i mnogi delegati iz raznih katoličkih organizacija iz hrvatskih krajeva. Računa se da je na pogrebu bilo približno 5000 ljudi. Sprovod je vodio biskup dr. D. Premuš. Po broju i ugledu osoba bio je to sprovod kakav Zagreb nije pamtio od smrti biskupa Langa. S velikom vanjskom svečanošću, uz brojne govore, glazbu i pjevanje, Ivanovo je tijelo otpraćeno na vječni počinak. Pokopan je na Mirogoju. Tijelo mu je 1977. god. preneseno u Baziliku Srca Isusova u Zagrebu, u koju je svakodnevno dolazio za svoga života na svetu misu.

Veliki utjecaj nakon smrti

Hvala Ti, što si nam pokazao put k Suncu!

Još istih dana, odmah nakon Ivanove smrti, zaredali su po katoličkom tisku brojni komemorativni članci u kojima se ističe veličina pojave, zasluge i vrline dr. Merza, opisuje se njegov nesebičan rad za Božju stvar. Za svaku godišnjicu Ivanove smrti priređuju se komemoracije na kojima prisustvuje brojna mladež. Članci i studije uvijek obnovljenom svježinom evociraju uspomene na tog velikog čovjeka. Četiri godine nakon njegove smrti pojavljuje se prva Ivanova biografija. Napisao ju je njegov prijatelj i suradnik, svećenik i sveučilišni profesor dr. Dragutin Kniewald. Općenit je bio dojam, nakon što je iz tiska izišla biografija Ivana Merza da je Ivan još snažnije djelovao poslije svoje smrti nego za vrijeme života. Ime Ivana Merza postalo je ideal, program života i rada cijelom jednom naraštaju mladih koji su krenuli za njegovim primjerom vjernosti Kristu i ljubavi prema Crkvi i Papi.

Deseta obljetnica Ivanove smrti 1938. god. svečano je proslavljena po svim mjestima gdje je bilo katoličke mladeži koja se nadahnjivala njegovim svetim

Svilena vrpca s nadgrobnog vijenca koji su postavili na grob Ivana Merza mladi iz Vinkovaca. Na vrpci stoji natpis otisnut zlatnim slovima: «Hvala ti, Orle Kristov, što si nam pokazao put k 'Suncu'». – Ova je vrpca sačuvana i nalazi se danas u muzeju Ivana Merza u Zagrebu, kod Suradnica Krista Kralja.

Svečana proslava 10. obljetnice smrti Ivana Merza u Zagrebu 10. V. 1938. Na svečanoj akademiji govori dr. Ivan Protulipac, Ivanov bliski suradnik u Orlovskoj organizaciji.

životom. Opet su brojni članci punili stupce našeg katoličkog tiska. Cijeli peti broj isusovačkog časopisa "ŽIVOT" za 1938. god. posvećen je Merzu i potom je objavljen kao posebna knjiga pod naslovom "Božji čovjek Hrvatske". Veličanstvena akademija, koja je tom prigodom održana u Zagrebu, najbolje je pokazala što je Ivan značio za našu katoličku javnost. Na svečano ukrašenoj pozornici stajao je veliki natpis - MERZOVA BAŠTINA. U sredini - velika Ivanova slika. Sa svake strane velikim slovima ispisane statistike koje su pokazivale što se sve pripisivalo Ivanu, njegovu nadahnuću i njegovu djelovanju, koje su nastavili ostvarivati njegovi sljedbenici. Te statistike obuhvaćaju razdoblje od 1923. do 1937. god.: 30 svećeničkih zvanja; 782 društva; 26 689 članova katoličke organizacije; 60 sletova; 429 tečaja; 1.137 posjeta društvima; 1.606 priredaba; 7.293 duhovna sastanka; 18.892 odborske sjednice; 46.256 predavanja; 82.611 sastanaka.

Za 15. obljetnicu Ivanove smrti Ivanov duhovnik objavljuje knjigu "Vitez Kristov Ivan Merz". Za tu Ivanovu godišnjicu počeli su se pojavljivati prvi glasovi i prvi članci o pokretanju postupka za njegovo proglašenje blaženim. Glas o Ivanovoj svetosti još više se proširio kad su mu se ljudi počeli moliti i kad su se po njegovu zagovoru počela događati čudesna uslišanja. Jedno od najvećih dogodilo se dvije godine nakon Ivanove smrti. Djevojka Anica Ercegović iz Sunje razboljela se u svojoj 19. godini od tuberkuloze pluća, upale zglobova, žestoke reume po čitavom tijelu, a bila je i teški srčani bolesnik. Šest godina bezuspješno se pokušavala liječiti. U srpnju 1930. g. počela je moliti devetnicu Ivanu Merzu. Posljednjeg dana devetnice posjetila je njegov grob na kojem se žarko pomolila; vratila se kući sasvim zdrava! U potpunom zdravlju doživjela je duboku starost i nije više trebala nikakvu liječničku pomoć. Brojna druga uslišanja po zagovoru našega Ivana objavljena su u Glasilu Postulature za Ivanovu beatifikaciju.

Kad listamo katolički tisak od godine Ivanove smrti pa nadalje, bit ćemo iznenađeni nad mnoštvom raznih imena i naziva koji su Ivanu bili pridavani u naslovima članaka i studija, ili u samome tekstu. Iz njih se lijepo vidi što je Ivan značio za svoje vrijeme i što su toliki u njemu nalazili i cijenili. Evo samo nekih značajnijih:

Svjetlo na gori, Vitez Božji, Brat vitez, Homo catholicus, Anđeo tješitelj, Vitez Krista Kralja, Papin čovjek, Božji čovjek, Heroj Kristov, Naš dragi sveti Ivan, Apostol mladeži, Heroj kršćanskog mira, Čovjek milosti, Kristov vitez, Uzor katoličkog intelektualca, Orao zlatnih krila, Vitez Presv. Srca Isusova, Euharistijski vitez, Stup Crkve, Naš omladinski svetac, Brat vođa, Orao Božjih krila, Uzor modernog katolika, Naš svetac u fraku, Naš veliki čovjek, Prvoborac Katoličke Akcije, Brat Ivan, Vitez ženske časti, Naš vječni Merz, Hrvatski uzor katolik, Velika liturgijska duša, Lovac Srca Isusova, Božji orao, Borac s bijelih planina, Veliki pionir Hrvatske, Svjetlo s neba, Naš suvremeni apostol, Heroj ljubavi, Div duha, Svetac Božji, Nenatkriljiv uzor, Nosilac mira, Božja umjetnina, Sveti borac Hrvatske, Apostol vedrine, Ideolog hrvatske katoličke omladine, Najljepši ideal hrvatske mladeži, Čovjek žrtva, Prorok Božji, Vitez Kristov, Put naših dana...

I, na kraju, ne možemo ne spomenuti onaj lijepi natpis na bijeloj svilenoj vrpci s vijenca koji su Ivanu donijeli na grob mladi orlovi iz Vinkovaca: "HVALA TI, ORLE KRISTOV, ŠTO SI NAM POKAZO PUT K SUNCU!" Taj natpis izražava zahvalne osjećaje tolikih mladih i odraslih koji su u Ivanu našli prijatelja, uzor, ideal, vođu i kroz njegov primjer put Kristu!

Anica Ercegović iz Graduse kraj Sunje čudesno je ozdravila 1930. god. od neizlječive bolesti nakon molitve na grobu časnog sluge Božjega Ivana Merza. Poživjela nakon ozdravljenja više od 50 godina u punom zdravlju i nije više trebala liječničku pomoć niti je trošila bilo kakve lijekove.

***Na slici:** Anica Ercegović 1970. godine prigodom 40. obljetnice svoga ozdravljenja.*

Članovi crkvenog sudišta za proces beatifikacije Ivana Merza pohodili su grob Ivana Merza na Mirogoju zajedno s nadbiskupom Franjom Šeperom 10. V. 1958., na dan kada je proces svečano otvoren na Duhovnom stolu u Zagrebu.

Na slici s lijeva na desno: dr. Franjo Cvetan, dr. Marko Klarić, (prvi postulator), pomoćni biskup dr. Josip Lach, nadbiskup FRANJO ŠEPER, dr. Josip Salač i dr. Josip Kribl.

Sve prisutniji u našem vremenu

Kronološka zbivanja nakon smrti Ivana Merza

Nakon vihora Drugog svjetskog rata koji je prohujao našim stranama i mnogo toga pokosio, uništio, polomio, lik Ivana Merza izranja ponovno osvježen, čist i uzvišen u poslijeratnoj stvarnosti. Započinje se s komemoracijama o godišnjicama Ivanove smrti po zagrebačkim crkvama. Često ih predvode i propovijedaju naši biskupi.

1958. zagrebački nadbiskup Franjo Šeper pokreće informativni biskupijski postupak za Ivanovo proglašenje blaženim.

1971. objavljuje se prva Ivanova biografija poslije rata: "Borac s bijelih planina".

1972. otvara se Spomen-muzej Ivana Merza u Zagrebu.

1973. pokreće se "Glasilo Postulature" za Ivanovu beatifikaciju, koje izlazi povremeno.

1974. izdaje se nova biografija u skraćenom izdanju namijenjena mladima: "Prijatelj mladih - Ivan Merz".

1975. u Rimu je na Papinskom liturgijskom institutu dr. Marin Škarica obranio prvu doktorsku disertaciju o Ivanu Merzu kao promicatelju liturgijske obnove. Iste godine u ljetu skupina vjeroučitelja iz Zagreba organizira za Jubilej u Svetoj Godini 1975. hodočašće mladih u Rim, na što ih je potaknuo primjer Ivana Merza od prije pedeset godina, koji je organizirao hodočašće za mlade Orlove u Svetoj godini 1925.

16. prosinca 1977. veliki događaj: tijelo Ivana Merza prenosi se s Mirogoja u Baziliku Srca Isusova. Ivan postaje još bliži svojim prijateljima i štovateljima.

1978. slavi se 50. obljetnica Ivanove smrti. Proslava je obilježena nizom manifestacija. U svibnju, na sam dan Ivanova odlaska u vječni život, biskup Mijo Škvorc služi svečanu sv. misu u Bazilici Srca Isusova uz veliko mnoštvo ljudi. Za isti dan objavljena je knjiga najljepših Ivanovih tekstova, probranih iz njegove bogate duhovne baštine: "Put k Suncu". U listopadu organizira se za mlade spomen-hodočašće u Rim. U studenome - glavna proslava Ivanove 50. obljetnice: simpozij na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu 24. i 25. XI. 1978.god., svečana koncelebrirana sv. misa u katedrali koju predvodi i propovijeda zagrebački nadbiskup Franjo Kuharić i, u nedjelju, 26. XI., na blagdan Krista Kralja, svečana završna akademija u Dječačkom sjemeništu na Šalati. Iste godine u veljači u Rimu je obranjena druga doktorska disertacija o Ivanu Merzu. Napisao ju je i obranio na Papinskom sveučilištu Salesianumu postulator Ivanove kauze o. B. Nagy, a naslov glasi: "Ivan Merz, čovjek vjere i odgojitelj za vjeru".

1979. Izlazi iz tiska "Zbornik radova sa Simpozija o dr. I. Merzu." Iste godine, na spomen Ivana Merza, pokreću se hodočašća mladih u Rim koja će se organizirati od tada svake godine.

Od 1985. postupak za proglašenje Ivana Merza nastavlja se u Rimu, u Kongregaciji za kauze svetaca.

1986. god. pokreće se inicijativa za otvaranje Doma hrvatskih hodočasnika u Rimu.

Grob Ivana Merza u Bazilici Srca Isusova u Zagrebu, Palmotićeva 33.

1991. god. Dom hrvatskih hodočasnika u Rimu dobiva ime po Ivanu Merzu. Bilo je to ispunjenje zavjeta što ga je Odbor Doma učinio Slugi Božjemu Ivanu Merzu pet godina ranije da svojim zagovorom pomogne ostvarenje toga pothvata.

1996. Svečano je proslavljena 100. obljetnica rođenja Ivana Merza. Proslave su održane u Hrvatskoj, Francuskoj i Italiji. U siječnju 1996. g. HPT - Hrvatska pošta i telekomunikacije objavili su poštansku marku s likom Ivana Merza. Potom, 9. i 10. studenoga, u Parizu, na Sorboni i Institut Catholique, gdje je Merz studirao, održan je znanstveni simpozij posvećen liku i djelu Ivana Merza. U Rimu je u hrvatskoj crkvi sv. Jeronima održana svečana komemoracija 100. obljetnice rođenja.

Glavna proslava Merčevog stogodišnjeg jubileja održana je u Zagrebu od 14. do 16. prosinca. U Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji održan je znanstveni simpozij u organizaciji Filozofsko Teološkog Instituta D.I., Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, i Nadbiskupske klasične gimnazije. Svečana akademija održana je u Hrvatskom narodnom kazalištu u nedjelju 15. prosinca. Na sam dan stote obljetnice rođenja, 16. prosinca, predstavljena je na Filozofskom fakulteta Merčeva doktorska disertacija u izvorniku, pisana na francuskom jeziku: "Utjecaj liturgije na francuske književnike", kao prvi svezak njegovih sabranih djela. Istoga dana svečanu koncelebriranu Euharistiju predvodio je u katedrali papinski nuncij Giulio Einaudi, a propovijedao je biskup Marko Culej. - Predavanja sa simpozija održanog u Zagrebu objavljena su u Obnovljenom Životu, br. 3-4, 1997.

1997. god. u Hrvatskoj započinje svoje djelovanje Euharistijski pokret mladih nakon proslave 12. svjetskog dana mladih u Parizu i susreta s Papom, na kojem su sudjelovali i brojni mladih Hrvati. Ovaj pokret koji danas postoji u više od pedeset zemalja svijeta kao odgojno katoličko udruženje za mladež nastao je u Francuskoj 1917. Nekad se ovaj pokreta zvao "Croisade Eucharistique" kojega je Ivan Merz upoznao za vrijeme svoga studija u Parizu i od svih tadašnjih katoličkih organizacija najviše mu se svidio. Njegove ideje u obliku lozinke "Žrtva-Euharistija-Apostolat", Ivan Merz donio je u Hrvatsku i prema tim idejama koje su posebno naglašavale euharistijski život živjeli su i djelovali brojni mladi katolici u katoličkim organizacijama svoga vremena. Mladež Euharistijskog pokreta nastavlja u ostvarivati duhovnu baštinu Ivana Merza.

Dana 5. srpnja 2002. u Vatikanu je proglašen dekret o herojskim krepostima Ivana Merza, čime je završen dugi postupak dokazivanja njegovih vrlina koji je trajao 44 godine. Time je izvršen pretposljednji i najvažniji uvjet za njegovu beatifikaciju. 5. studenoga 2002. Kongregacija za kauze svetaca definitivno je potvrdila čudesno ozdravljenje Anice Ercegović po zagovoru Ivana Merza. Dekret o ovom čudu očekuje se u prosincu 2002., i time će biti ispunjeni svi uvjeti za njegovu beatifikaciju koja je najavljena za 2003. godinu.

NAŠ DOBRI BRAT IVAN

Usporite korake!
Ušutkajte misli,
koje ste glasno razasuli idući ulicama
u žurbi za dnevnim poslovima!

Ušutkajte misli...
Ovim je prašnim ulicama našega dragog
grada hodao apostol.
Prolazio je mirno.
Uronjen u misterij Ljubavi.
On, naš dobri brat I V A N,
Apostol ŠUTNJE,
Apostol SAMOZATAJE,
Apostol DOBRIH DJELA.

Prolazio je glavnim ulicama, bučnim,
punim prolaznika,
što grozničavo traže svršetak svakoga dana,
što rastjeruju misli i želje
i ostaju prazni i umorni tražeći smirenje.
Kraj njih je prošao naš dobri brat Ivan,
Apostol naših dana.

Njegove su se misli skupile u svjetlu
Gospodnjem.
I kad je iz daleka nazrio prebivalište Njegovo,
Nasred bi ulice pobožno skinuo šešir,
U džepu je nosio Gospina zrna i molio,
Uvijek je molio -
On, apostol!

O, dragi naš bijeli Zagrebe,
U tvome se krilu smjestio apostol.
Tu je učio, radio
I molio.
Ostavio nam je kao baštinu svoja traženja -
vječna u Gospodinu,
Ljepotu svojih misli u krilu Djevice,
svoj život neprestane žrtve,
kao ogledalo čovjeka, koji u slici Besmrtnog
prolazi putem dostojan otkupljenja.

To je bio naš brat Ivan.

Usporite korake, otvorite srca -
Kroz naše ulice prolazi On - još uvijek u
Gospodinu vječan.

Zagreb, 4.XI.1964

Mira Preisler

IVAN MERZ ODGOJITELJ KRŠĆANSKE MLADEŽI

Članak pod ovim naslovom objavljen je u časopisu KATEHEZI, izd. KSC, br. 3, 1999., str. 254-269. Ovdje ga donosimo u nešto skraćenom obliku.

Lik i djelo sluge Božjega Ivana Merza postaju sve prisutniji našem vremenu. Njegov postupak za beatifikaciju koji se odvija u Rimu priveden je kraju. Na svome drugom pastoralnom pohodu Hrvatskoj u propovijedi na sv. misi u Splitu 4. X. 1998., Papa Ivan Pavao II. ponovno je spomenuo Ivana Merza kao što je to učinio i prilikom svoga prvog pohoda, četiri godine ranije. Osim spomena njegova imena kao predstavnika svih ostalih hrvatskih duhovnih velikana 20. stoljeća, Sveti je Otac prigodom drugog pohoda naveo i Merzovu poznatu misao*: "Ni u najtežim razdobljima vaše povijesti nisu nedostajali muževi i žene, koji su neumorno ponavljali: 'Katolička vjera je moje životno zvanje' - Sluga Božji Ivan Merz."* Očito da je Papa i ovim kratkim spomenom želio svratiti pozornost na taj jedinstveni lik hrvatskog katolicizma "koji nam svima ima mnogo toga reći", kako se izrazio kardinal Franjo Kuharić u govoru na proslavi 50. obljetnice smrti Sluge Božjega 1978.

Ivan Merz bio je prosvjetni djelatnik. Predavao je kao profesor francuski jezik na Nadbiskupskoj gimnaziji u Zgrebu od 1922. do 1928. Sve svoje slobodno vrijeme posvetio je odgojnom radu u katoličkim organizacijama za mlade. Dakle, kako u svojoj profesiji, tako i u svome možemo reći hobiju, Merz je bio odgojitelj mladih, i to u prvom redu odgojitelj u vjeri i kršćanskim moralnim vrijednostima.

Od vremena kada je Merz živio do danas dijeli nas mnogo toga. Ne samo mnogo godina i mnogi povijesni događaji, nego i mnoge promjene u ljudskom društvu i unutar Crkve (sjetimo se samo Drugog vatikanskog sabora). Stoga netko može možda postaviti pitanje: Današnji kršćanski odgojitelji i vjeroučitelji koliko mogu u Merzovom odgojnom radu pronaći nadahnuća i ostvarenja što bi se eventualno moglo nasljedovati i danas primijeniti? Međutim, tko god prouči lik i djelo Ivana Merza ne može se oteti dojmu da je riječ o jednom skrivenom blagu koje tek treba otkriti.

Ovim člankom želimo dati prikaz Ivana Merza kao odgojitelja u vjeri mladih naraštaja. Vjerujemo da Ivan Merz može mnogo toga reći i svojim primjerom i svojim radom svima onima koji su izravno angažiranu u kršćanskom odgoju današnje mladeži. Donosimo najprije kratak prikaz njegova života; potom ćemo razmotriti metodologiju njegova rada, zatim kako se lik Ivana Merza može upotrijebiti u katehezi. Izjave mladih koje donosimo naknadno, potvrđuju njegov blagotvoran utjecaj na duše onih koje želimo privesti Isusu Kristu i kršćanskom životu.

I. IVAN MERZ U PROSTORU I VREMENU

biografski podaci

Ivan Merz se rodio u Banja Luci 16. XII. 1896. god. Bio je jedinac u svojih roditelja. Otac, austrijski časnik, bio je šef željezničke postaje u Banjoj Luci. Mladi Ivan odgajan je u liberalnoj sredini. Gimnaziju je završio u rodnom mjestu. Nakon mature, 1914. god., pohađa kroz tri mjeseca vojnu akademiju, a potom 1915. počinje studij prava na Bečkom sveučilištu. Prvi svjetski rat prekida mu studij. Mobiliziran je. Proživljava sve strahote rata na fronti u Italiji od 1916. do 1918. Nakon rata nastavlja studij književnosti u Beču 1919./1920. i dovršava ga u Parizu tijekom dvije godine, od 1920. do 1922.

Po završetku studija, u jesen 1922. god., dolazi u Zagreb gdje postaje profesor francuskog jezika i književnosti na Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji. Doktorirao je 1923. na Filozofskom fakultetu Zagrebačkog sveučilišta radnjom pisanom na francuskom o utjecaju liturgije na francuske pisce. Potom kroz dvije godine, od 1923. do 1925., kao prvi laik u Hrvatskoj studira filozofiju i teologiju pod vodstvom isusovaca nastojeći se tako što bolje osposobiti za svoj apostolski rad.

Razmišljanjem, studijem, a osobito u krvi i plamenu rata dolazi do spoznaje o istinitosti kršćanske vjere. Potpuno se dariva Kristu načinivši kao laik zavjet vječne čistoće. Sve svoje slobodno vrijeme posvećuje odgoju hrvatske mladeži u katoličkoj organizaciji "Hrvatski Orlovski Savez" kojoj je dao geslo "Žrtva - Euharistija - Apostolat". Kao katolički intelektualac riječju i perom oduševljava mlade i odrasle za Krista i Crkvu. Jedan je od prvaka liturgijskog pokreta među Hrvatima. Sustavno u Hrvatsku uvodi ideje Katoličke Akcije Pape Pija XI. Glavna njegova karakteristika kao katoličkog intelektualca jest ljubav i odanost Katoličkoj Crkvi, Rimu i Papinstvu, što je nastojao usaditi kod svih s kojima je saobraćao. Premda mlad i kao laik smatran je "stupom Crkve" u Hrvatskoj.

Svojim apostolskim radom i svojom opsežnom spisateljskom djelatnošću u katoličkom tisku ostavio je dragocjenu duhovnu baštinu koja je postala izvor nadahnuća budućim naraštajima. Namjeravao je osnovati svjetovni institut - zajednicu laika koji bi radili za Krista i Crkvu. Nakon njegove smrti ovu je zamisao djelomično ostvarila Marica Stanković, osnovavši žensku Zajednicu Suradnica Krista Kralja, kao prvi svjetovni institut u Hrvatskoj. Ime Ivana Merza značilo je, a znači i danas, program života i rada za vjernika katolika koji se želi aktivno angažirati u širenju Kristova Kraljevstva pod vodstvom Crkve i njezinih pastira.

Ivan Merz je bio čovjek žive vjere, iskrene molitve, samoodricanja, dnevne Pričesti, adoracije, predanog trpljenja, široke naobrazbe, bliz ljudima i svakom je čovjeku iskazivao kršćansku ljubav. Umro je u Zagrebu, 10. svibnja 1928. g., u 32. godini, na glasu svetosti. Na samrti je prikazao svoj život kao žrtvu Bogu za hrvatsku mladež. Njegova posvećena žrtva života donosila je i donosi obilne plodove u katoličkim organizacijama koje su nastavile ostvarivati njegovu duhovnu baštinu.

1958. g. započeo je biskupijski postupak za njegovo proglašenje blaženim. 1977.g. njegovi posmrtni ostaci preneseni su u Baziliku Srca Isusova u Zagrebu u kojoj se redovito pričešćivao, adorirao i molio posljednjih šest godina života. Od 1986. g. postupak za njegovo proglašenje blaženim odvijao se u Rimu i dovršen je 2002. godine. Milosti i uslišanja po njegovu zagovoru se množe.

Ivan Merz je mnogo toga napisao, a o njemu su objavljene i mnoge biografije, studije i članci. Odnedavno i na Internetu Merz ima svoju stranicu: www.ffdi.hr/ivan-merz. Sve ostale informacije o sluzi Božjemu Ivanu Merzu dobiju se na adresi:

Postulatura Ivana Merza, 10000 Zagreb, Vlaška 93.
E-mail: postulatura.merz@ffdi.hr

II. NAČELA I METODE ODGOJNOG RADA IVANA MERZA

1. Osobni primjer kršćanskog života - temelj odgoja drugih

Prije nego izravnije pogledamo načela i metode njegova odgojnog rada, treba napomenuti da Merz nije bio vjeroučitelj u užem smislu riječi, nego je predavao kao profesor francuski jezik u srednjoj školi. Glavnina njegova odgojnog, vjersko-moralnog rada među mladima odvijala se izvan njegove profesionalne djelatnosti. Sve što je na tom području činio i radio, radio je dobrovoljno, bez ikakve materijalne naknade, vođen jedino ljubavlju prema Kristu i željom da mu što više mladih privuče, te ih usmjeri i odgoji u kršćanskim vrijednostima.

Prije nego je Merz počeo djelovati odgojno među mladima, on je najprije sebe odgojio u vjerskom i moralnom smislu. Njegov primjer izgrađenog katoličkog intelektualca, čovjeka duboke vjere i iskrene ljubavi prema Bogu i Kristu jest bio prvi adut njegova odgoja drugih. I tu treba vidjeti izvor njegova odgojnog djelovanja, ali

isto tako i uspjeha. Ono što je osjećao i doživljavao kao vrijedno to je prenosio na druge. "Caritas Christi urget nos" - ljubav nas Kristova potiče - nalazi se u temelju njegova apostolata. Stoga da razumijemo tajnu uspjeha Merzova odgojnog rada treba najprije upoznati tajnu njegove Bogom prožete osobe, njegovu duhovnost, njegov izgrađeni lik. O toj temi ne možemo opširnije govoriti ovom prigodom. Zainteresirani čitatelj može to naći u njegovim biografijama i literaturi koja je o njemu napisana. Stoga ćemo samo ukratko upozoriti na glavne elemente njegove duhovnosti kojom je sjajio, privlačio i najviše utjecao na svoje bližnje. Sve što je radio nosilo je pečat njegove proživljene vjere, njegovog dubokog religioznog iskustva što je, naravno, bio u prvom redu dar Božje milosti, ali isto tako i njegove velikodušne suradnje s milošću.

Bio je čovjek molitve i to liturgijske molitve. "Živjeti Kristov život s Crkvom", tim je riječima definirao Merzovu duhovnost o. Josip Vrbanek, njegov ispovjednik i duhovni vođa. Euharistija mu je bila središte duhovnosti. Spremno se odazivao poticajima Božje milosti težeći prema svetosti i kršćanskoj savršenosti, pridoneseći mnoge svoje osobne žrtve, svladavanja, mrtvenja, odricanja. Posebno svjedočanstvo u tome smislu predstavljaju njegove odluke koje je činio za vrijeme duhovnih vježbi i koje su nam se do danas sačuvale. Posebice je bio čovjek ljubavi i vjernosti Crkvi i njezinoj vidljivoj glavi, Kristovu namjesniku – Papi. Pobožnost prema Majci Božjoj kao i kod svih Božjih ugodnika i u njegovu životu bila je na istaknutom mjestu. Posebno je štovao Gospu Lurdsku od koje je zadobio i znatne milosti u svome duhovnom životu. Čovjek je predanog trpljenja koji je znao prihvatiti križ kad mu ga je Gospodin poslao, a svoj je život okrunio žrtvom svoga mladoga života. Svjestan da Bog želi da mlad umre, prihvaća tu smrt i prikazuje Bogu sebe i svoj mladi život kao žrtvu za hrvatsku mladež, točnije za mladež koja je bila organizirana u Hrvatskom Orlovskom Savezu u koji je uložio najviše svoga apostolskog truda. Svoj je nadgrobni natpis sam sastavio neposredno prije svoje smrti: "Život mi je bio Krist a smrt dobitak. Očekujem milosrđe Gospodinovo i vječno, potpuno, nepodijeljeno posjedovanje presvetog Srca Isusova. Moja je duša postigla cilj za koji je stvorena." Te Ivanove rečenice, posljednje što je napisao u svome životu, kao kruna sjaje na kraju jednog mladog života koji se sav istrošio za Krista i njegovo Kraljevstvo. Ne čudi stoga što je Crkva pokrenula postupak za njegovo proglašenje blaženim.

Prikaz Merzova izravnog odgojiteljskog rada za vjeru podijelit ćemo u tri dijela. U prvom dijelu govorimo o ciljevima njegovog odgojnog rada, potom ćemo vidjeti koje sadržaje obrađuje i na koncu razmotrit ćemo metodologiju njegove odgojiteljske djelatnosti. Treba naglasiti da je glavni prostor gdje se odvijao Ivanov odgojni rad bila katolička organizacija Hrvatski Orlovski Savez, kojemu je Merz 1923.g. bio suutemeljitelj i u koji je ugradio najviše truda davši mu snažno vjersko-moralno i crkveno obilježje.

2. Ciljevi vjersko-odgojnog rada Ivana Merza

Apostolska djelatnost Ivana Merza nije se odvijala na nekontroliran način, bez nekoga plana. Imao je sasvim jasan cilj prema kojemu je bio usmjeren cijeli rad. Već u samome geslu "Žrtva – Euharistija – Apostolat" koje je dao katoličkoj organizaciji Hrvatskog Orlovskog Saveza pri njezinu osnivanju, vidi se njegov program. Iz mnogih mjesta gdje Ivan govori o ciljevima svoga apostolata može se odrediti jedan konačni cilj i tri posredna cilja prema kojima teži njegova odgojna aktivnost.

Konačni cilj

Konačni cilj Merzova odgojnog rada jesu nadnaravne i eshatološke vrijednosti kršćanske vjere. U svojim spisima izražavat će ih na razne načine: kraljevstvo Božje, zajedništvo s Bogom, privesti duše k Isusu, vječno spasenje duša itd. Tako u duhovnim vježbama kad meditira o grijehu piše: "Orlovska organizacija ima zadaću da uništava grijeh. Ako se ne postigne da članovi budu bez smrtnoga grijeha, sva je organizacija besmislena, jer čemu čovjeku sav svijet, ako gubi onaj cilj radi kojega je stvoren." U pismu jednom svećeniku Ivan naglašava kako je cilj svake katoličke organizacije "ujediniti na zemlji što veći mogući broj ljudi sa Isusom Euharistijskim, kako bi u što većem broju mogli s njime uskrsnuti i biti s njime neodjeljivo ujedinjeni kroz vjekove." Na drugom mjestu je zapisao: "U radu prvi kriterij treba biti spasenje duša i dobro svete Crkve."

Posredni ciljevi

Da bi se došlo do toga konačnog nadnaravnog cilja postoje etape, posredni ciljevi.

Crkveno usmjerenje odgojnog i apostolskog rada. Pod cijenom mnogih žrtava Ivan je uspio zadržati ovo crkveno usmjerenje Orlovstva što se produžilo i u susljednim naraštajima koji su nastavili ostvarivati njegovu baštinu. Prvi odlučan korak u tome smislu bila je Ivanova redakcija Zlatne Knjige, priručnika orlovske organizacije, u koju je unio, za razliku od slovenskog izdanja, brojna mjesta u smislu povezanosti orlova s Crkvom, i njihove vjernosti i odanost prema crkvenim pastirima.

Ljudska i kršćanska zrelost. Ivan želi mladog čovjeka usmjeriti prema kršćanskoj zrelosti, učinit ga da bude vjeran sin Crkve. "Od mladih tražite mnogo, jer mladi mogu mnogo toga žrtvovati, i što više od njih tražite, to više će oni to ostvariti", zapisao je u jednom dopisu.

Apostolski angažman. Posljednji ovozemaljski Ivanov cilj kršćanskog odgoja bio je usmjeriti mladog čovjeka da postane Kristov apostol. U jednom tekstu piše: "Katolički socijalni apostolat jest cilj što ga Orlovstvo želi ostvariti. Apostolat Orlovstva širi se na sve sektore privatnog i javnog života. Ono želi da Krist kraljuje u dušama pojedinih ljudi, da kraljuje u našim obiteljima, u društvenom životu u svim svojim pojedinostima."

Ova četiri cilja, onaj konačni i tri posredna, jesu uvijek u uskoj međusobnoj ovisnosti sa sadržajima koje je razvijao kao i metodama koje je primjenjivao. Sve to predstavlja jedno organsko jedinstvo, jednu dobro strukturiranu cjelinu i teoretsku i praktičnu njegovog vjersko odgojnog rada.

3. Sadržaji u Merzovom odgojnom radu

Drugi vid njegova odgojnog rada jesu sadržaji koje je razvijao za postignuće ciljeva o kojima je gore bila riječ. Te sadržaje možemo podijeliti u dva velika područja: teološko-eklezijalni i oni s područja kršćanskog morala.

Teološko-eklezijalni sadržaji

Krist Spasitelj u Euharistiji. Jedinstvo s Kristom preko Euharistije nije bio samo jedan od posrednih ciljeva Ivanova apostolskog rada u okviru crkvenog usmjerenja odgajanika, nego je bio također i objekt njegove kateheze. On nije izradio mnoge tekstove niti poseban traktat o Euharistiji, ali gotovo svi njegovi odgojni interventi, bilo pismeni ili usmeni, nose euharistijski pečat. Posvuda je po njegovim spisima rasuto njegovo uvjerenje o vrijednosti i potrebi euharistijskog života. Naravno da je i na tom području on prednjačio i svojim iskustvom i svojim primjerom. Stoga je i mogao tako uvjerljivo naglašavati potrebu i vrijednost euharistijskog života.

Od mnogih njegovih tekstova u tome smislu navest ćemo samo jedan, a napisao ga je nakon povratka sa hodočašća u Rimu. "Ako Orlovstvo hoće ostati na pravoj liniji i biti ispravan pokret u velikom sklopu svih mogućih pokreta u krilu svete Crkve, mora biti pokretom papinskim. Euharistija i Papa trebaju biti korijen, vrelo i počelo Orlovstva. Euharistiju i Papu valja dati našem narodu." *(Orlovi u Rimu, Katolički tjednik 13, 1925, str.5-6)*

Crkva. - Njegovo iskustvo i doživljaj Crkve bili su privilegirani sadržaji njegova vjerskog odgoja. Piše dr. Kniewald: "Njegova misao o Crkvi kao duhovnoj zajednici svih pravovjernih s jednim Učiteljem na čelu, Kristovim namjesnikom, Sv. Ocem papom, nije bila samo sanja njegove duše, nego je Crkva objektivna realnost, koja je poprimila život u njegovoj velikoj duši i koju je on htio ostvariti u dušama svih hrvatskih katolika, realno i praktički." *(Kniewlad, Životopis I. Merza, 1932., str. 169).*

Liturgija. Potpuno uvjeren iz osobnog iskustva da liturgija ima neizostavnu vrijednost za duhovni život pojedinca, učinio ju je objektom svoga odgojnog rada. Za ilustraciju spomenimo seriju njegovih članaka, pravih kateheza što ih je objavljivao u Posestrimstvu, časopisu za žensku mladež od 1922. do 1925. Ti članci predstavljaju cijeli mali tečaj liturgije za čitateljice toga lista. Također, ne smijemo izostaviti njegov programatski članak *Duhovna obnova po liturgiji*, u kojem detaljno razrađuje tri savjeta što ga daje onima koji žele živjeti dubljim duhovnim životom. Ta tri savjeta glase: 1. Čitaj svaki dan duhovno štivo, da bi se mogli shvatiti liturgijiski tekstovi. 2. Meditiraj svaki dan na temelju misala. 3. Ne prisustvuj misi, a da se kod nje i ne pričestiš.

Marija. Osobno iskustvo pobožnosti prema Majci Božjoj, napose se očitovalo u štovanju Gospe Lurdske. Lurdski događaji za njega imaju veliku apologetsku vrijednost pa im je stoga posvetio svoja brojna predavanja, članke i jednu brošuru. Lurd mu nije samo mjesto pobožnosti prema Gospi nego i potvrda nadnaravanosti i istinitosti kršćanske vjere što je često navodio u svojim spisima i javnim nastupima.

Crkveni dokumenti. Daljnji sadržaji njegova katehetsko-odgojnog rada bili su dokumenti crkvenog učiteljstva. Osim što su bili objekt njegova osobnog čitanja i studija, ti su dokumenti bili privilegirani predmet njegove kateheze, bilo pisane ili usmene. Mnogi njegovi članci, napose oni objavljeni tijekom svete godine 1925., u rubrici Vječni Rim, u časopisu *Za vjeru i dom*, ili su direktan komentar crkvenih dokumenata i papinskih enciklika, ili su puni njihovih citata.

Spomenimo zanimljivo zapažanje Dušana Žanka, Ivanova prijatelja: "Enciklike, enciklike! Samo su lepršale oko naših ušiju poput lastavica. Lovili smo pogdjekoju kap iz tih čarobnih rimskih vaza i ne dosežući im slatkoće i vrijednosti. A on je samo crpio, crpio, neumorno dan i noć crpao... Magična je bila moć dr. Merza i samo se njoj ima zahvaliti da je ta strana i nepoznata riječ našla neku toplinu u našoj duši. Zrak je najednom postao prepun enciklika. Sve je počinjalo i završavalo s njima. I dobri, siromašni radnici i šegrti, i oni su saznali za enciklike; i njima je gorjelo srce dok im je govorio iz njih i po njima. I katolički tisak najedamput ih je počeo citirati..." *(Duša dr.Ivana Merza, Život, br.5, 1938., str. 255)*.

Kršćanski moral

Sljedeće široko polje Ivanova djelovanja u vjerskom odgoju bila je obrana i primjena načela kršćanskog morala, napose unutar Orlovske organizacije. Bio je to sastavni dio Merzova apostolata i činilo je sadržaj brojnih njegovih članaka.

Ako je itko kod nas snažno i praktički zahvatio u kompleksnost suvremenog života, to je bio dr. Ivan Merz, tvrdi za njega njegov prvi biograf dr. D. Kniewald. O tom svjedoče njegove knjižice "Ti i ona", "Katolici i novi plesovi", njegova pisma mladim prijateljima u Orlovskoj straži i brojni njegovi članci. Praktički nije bilo nekog moralnog problema, da o tome Merz nije dao svoje mišljenje, koje je uvijek temeljio na crkvenoj nauci i dokumentima crkvenog učiteljstva.

U svome članku *Smjernice za obnovu kršćanskih ćudorednih običaja (Katolički Tjednik, Sarajevo, br. 12, 13, 14, 1928.)* Ivan Merz objavljuje pravi **mozaik raznih smjernica crkvenog učiteljstva** o svim moralnim problemima tadašnjeg vremena: koedukacija, nadzor mladih od strane roditelja, zabava, kazališne priredbe, alkoholizam, aktivnost žene u javnom životu, žensko odijevanje, plesovi, glazba i pjevanje, kupanje, katolička gimnastika, kino i kazalište, štetnost lošeg tiska i dr.

Prati što se o tome piše u stranom tisku među katolicima i donosi izvještaje i članke. Gdjegod koji biskup piše o moralnim temama naručuje dokumente. Tako su mu npr. poslije smrti stigli dokumenti biskupa iz Kanade.

Drugo veliko područje na kojem se Ivan Merz zaustavio i posvetio dosta truda i vremena bila je **predbračna čistoća, ljubav,** seksualnost, priprema mladih za brak, čuvanje čistoće prije braka. U tu je svrhu objavio i posebnu knjižicu "Ti i ona" namijenjenu zrelijoj muškoj omladini, te još brojne druge članke.

Merz je dotaknuo i **problem glazbe** s moralnog područja. Napisao je jedan spis, za sada još u rukopisu pod nazivom "Glazba i katolicizam" u odnosu na Orlovstvo u kojem govori o glazbi općenito, a onda primijenjenu u apostolatu u Orlovstvu.

Budući da je sastavni dio orlovskog odgojnog programa bila **tjelovježba**, Merz je nastojao i tu stranu produhoviti, dati tjelovježbi duhovni smisao i vrijednost. U tu svrhu sastavio je djelo koje je još u rukopisu, a nosi naslov: *"Ljudsko tijelo i tjelesni odgoj u svjetlu Katoličke crkve."* Uz pomoć brojnih crkvenih dokumente izlaže vrijednosti fizičkog odgoja koji međutim mora uvijek biti podređeno duhovnim vrijednostima.

Niti **politički život Merz nije ostavio nedirnut**. Osim članaka na tom području Merz je napisao djelo, za sada također u rukopisu, pod naslovom: *"Načela katoličke političke akcije"*. Ovdje Merz donosi veliki mozaik citata raznih crkvenih dokumenata, izjava papa, biskupa, teologa o tome kakav stav treba kršćanin zauzimati u politici i gdje i kako se politički angažirati. Njegovo stanovište je veoma jasno: Dok se s jedne strane Crkva i društva Katoličke akcije ne mogu opredjeljivati za stranačku politiku, da ne bi time bilo kompromitirano nadnaravno poslanje Crkve, s druge strane katolici mogu, dapače, trebaju se angažirati i politički, nastojeći da u društveni život unose načela Evanđelja, kršćanskog morala i vjere. Zato se trebaju opredjeljivati za onu stranku koja najbolje brani kršćanska moralna načela.

Posljednji članak što ga je Merz objavio, a izišao je nakon njegove smrti u Kalendaru Srca Isusova i Marijina za godinu 1929, nosio je naslov *Prava ljubav k domovini*. Sažetak članka je ovaj: **pravi patriotizam** sastoji se u tome da se ne ograničava samo na ovu zemlju, nego čovjek pomaže svojim sunarodnjacima da ostvare onu svrhu zbog koje su stvoreni, usmjerava ih se na vječnost, gleda se posljednji cilj, a to je nebo. I zato njegov zaključak: bez vjere nema pravog rodoljublja.

Mnoge stranice svojih spisa, predavanja, razgovora i pouka Merz je posvetio **ženskom pitanju**, bilo da je riječ o dostojanstvu žene, bilo o pozivu na apostolat, bilo da govori o posvećenom djevičanstvu, bilo o ulozi žene u društvu.

4. Metodologija u vjersko-odgojnom radu Ivana Merza

Iz svega rečenog mogu se već uočiti osnovne linije metodologije koje je Ivan Merz slijedio u svome odgojnom radu. Crkva u svojoj mnogostrukoj realnosti za Ivana Merza nije bila samo jedan od ciljeva prema kojima je privodio mlade ljude, niti je bila samo sadržaj njegovih kateheza. On je potpuno prihvatio stoljetnu metodologiju koju Crkva predlaže i slijedi da bi ostvarila svoju spasenjsku misiju vodeći ljude prema vječnom spasenju. Sva sredstva i metode koje Crkva upotrebljava i savjetuje, Ivan je prihvatio, dapače, on ih obogaćuje svojim refleksijama i inicijativama, ali uvijek u skladu s crkvenim učenjem i metodama. I ovdje važi temeljno njegovo načelo: Sve je to on sam najprije u svome osobnom životu ostvarivao, po tim je metodama svoj duhovni život vodio i provjeravao ih je u praksi, da bi ih onda mogao primjenjivati i u svome apostolatu.

Formacija za apostolat

Duhovni život je za Merza temeljni uvjet svakog apostolata. To je jasno izrekao u jednom svome predavanju koje je potom objavio i kao članak pod nazivom *Sticanje podmlatka (Luč, br. 1-2, 1923., str. 14-16)*. U njemu Merz jasno kaže: "Temelj našega rada i uspjeha u našem apostolatu leži u nama samima, u našem odnosu k Isusu koji u nama treba živjeti." I odmah navodi koja su to sredstva koja nas sjedinjuju s Isusom: to je dnevna meditacija, prisustvovanje sv. misi, primanje sakramenata, ispit savjesti, dnevno čitanje duhovnog štiva. "Ako to činimo Isus će početi živjeti u nama" - zaključuje na kraju.

Duhovne vježbe. Sredstvo za usavršavanje duhovnog života bez sumnje jesu duhovne vježbe. Merz ih je sam obavljao i toplo ih preporuča drugima. Sačuvane su

nam mnoge njegove odluke koje je činio u duh. vježbama. U svojim duhovnim vježbama razmišljajući o apostolatu među orlovima piše: “Orlovska bi organizacija iskazala najveće dobročinstvo svojim članovima, ako bi za njih priređivala duhovne vježbe.*”(Bilješke iz Duh.vježbi, 1926., Put k Suncu, 1. izd., 1978., str.43).*

Liturgija. Merz smatra liturgiju kao najbolju pedagogiju. U članku Duhovna obnova po Liturgiji piše: “Na temelju Liturgije svaka se pojedina duša odgaja. Može se reći da je Liturgija pedagogija u pravom smislu riječi, jer pomoću nje vjernik proživljava u svojoj duši sve faze vječnoga Kristova života.” *(Luč, br.1, 1924., str. 11-17).* U istom programatskom članku Merz daje savjete kako treba organizirati vlastiti duhovni život na temelju Liturgije.

Katolička Akcija. Načela Katoličke Akcije bez daljnjega ulaze u Merzovu apostolsku metodologiju kao sastavni dio njegova rada. No, treba naglasiti da nije Katolička akcija kao takva privlačila njegovu pozornost, nego u prvom redu zbog toga jer ju je Papa pokrenuo i Crkva ju je tada svesrdno preporučivala.

Konkretna metodološka načela za apostolat

Izravni apostolat. U svom članku *Sticanje podmlatka (nav.dj.)* Merz je dao jasna i potpuno razrađena načela kako netko može i treba raditi kao apostol. Već na samom početku članka napisao je ove riječi: “Naslov ovog predavanja mogao bi biti: kako će katolički organizirani student raditi za spasenje duša.” Nakon što je istaknuo temeljno načelo koje se sastoji u našem odnosu s Isusom koji u nama treba živjeti, sljedeće načelo mu nosi naziv: kontakt i rad s bližnjim. Tu je Merz praktički opisao samoga sebe i svoj način pristupa bližnjemu. Naglašava da iz nas treba isijavati nadnaravni mir, zatim taj kontakt treba biti pun milosrđa, razumijevanja i ljubavi. Nadalje, imajući u vidu poteškoće koje susreće apostol u svome radu, apostol treba razlikovati krive ideje od besmrtnih duša osoba koje ih zastupaju. Apostol treba biti svjestan da je on predstavnik Isusa Krista, za kojega daje svjedočanstvo.

Posljednje načelo Ivan vidi u međusobnom odnosu članova katoličke organizacije: oni se trebaju uzajamno pomagati i ljubiti. Nije dovoljno da njihove veze budu samo službenog karaktera, nego se trebaju gajiti prava kršćanska prijateljstva, koja su rezultat istih ideala, i koja traju vječno jer su im i ideali vječni.

Važnost katoličkog tiska. Posebnu pozornost Merz je posvetio pisanom apostolatu, pisanoj riječi. Čak je i sam imao najozbiljniju želju da osnuje jedan katolički dnevnik po uzoru na francuski La Croix. U Parizu je već bio posjetio uredništvo toga lista i upoznao se s organizacijom tiska i izdavanja istoga lista.

Razna pojedinačna načela.

a) **Razboritost**. Inzistirao je da mladi članovi katoličke organizacije trebaju 90 posto svoga rada i slobodnog vremena utrošiti za svoju izobrazbu, a samo 10 posto za sam apsotolat.

b) **Trpljenje**. Ivan je svjestan kako je trpljenje veliko sredstvo za apostolat. Zato potiče one koji trpe da prikažu svoje trpljenje za uspjeh apsotolskog rada onih koji rade na njivi Gospodnjoj.

c) **Pedagogija primjera.** Kad god nađe kakav uzoran život mladih piše članke o njima, da drugi budu potaknuti njihovim primjerom. (Pierre Poyet, ing.Drago Marošević i dr.)

d) **Ideja vodilja za školsku godinu** u katoličkoj organizaciji trebala je po njegovu mišljenju objedinjavati sve apostolske aktivnosti.

e) **Savjeti za čuvanje čistoće srca.** Merzu je posebno na srcu da mladež sačuva čistoću svoje duše i tijela. U odgovoru na pitanje jedne ankete daje savjete i preporuča sredstva kako da se ona očuva: “Oduševljenje za sv. Crkvu, koje se temelji na poznavanju vjere. Dnevna sv. Pričest, sustavno dnevno svladavanje tijela, u jelu, naglom ustajanju iz kreveta, redovita tjelovježba bar 10 minuta dnevno.”

f) **Pedagogija svakog susreta**. “S Merzom se nije moglo početi razgovorati o kakvoj indiferentnoj stvari, a do on za pet minuta nije skrenuo razgovor na vjersko, teološko ili crkveno”, piše o njemu Dušan Žanko. *(Dušan Žanko, Duša dr. Ivana Merza, Život, br. 1938.)*

5. Uspjeh Merzovog odgojnog rada

Sve što je Merz ostvario na području odgojnog rada nije ležalo samo u izvrsnoj teoriji, niti u dosljednom primjenjivanju načela za koja je uvjeren da koriste odgajanicima. Njegov je uspjeh ležao u prvom redu u njegovoj svetačkoj osobi koja je sva bila prožeta vjerom; on je sva ta načela već primjenjivao u svome osobnom životu. I odatle snaga njegovog odgojnog rada. U njemu su mogli vidjeti ostvareno ono što je tražio od drugih. I zato njegov odgojni utjecaj za života, ali još više i nakon smrti.

Možemo ovaj dio završiti riječima Tona Smerdela: “Malo je ljudi, koji su djelom, pismom i riječju tako na mene djelovali i dnevno mi bili uzori u praktičnom radu u Katoličkoj Akciji kao on. Priznajem da ga nikad nisam vidio, ali sam iz svakog rada, koji je on napisao osjetio snagu, jer je možda on bio jedini među nama koji je sve ono što je napisao, napisao u svetom zanosu i blistavom okrilju nerazjašnjene Milosti. To je bila njegova snaga, a i danas je. Zato je mogao djelovati na mladež i baš nju učiniti onom koja će braniti Boga... Mislim da su sa mnom na isti način ovo proživjele stotine naših intelektualaca, a onda skupili ruke svoje i rekli: Bože neka nas duh našega pokojnog Merza brani i nek ostane s nama, jer se smrkava, a put je dalek.” *(Ton Smerdel, In gloriosam memorima, Nedjelja, 18.V.1930.)*

III. KAKO LIK IVANA MERZA UPOTRIJEBITI U KATEHEZI

Pri kraju ovoga našega izlaganja o Ivanu Merzu možemo postaviti pitanje da li se primjer Ivana Merza, njegov rad i sva njegova bogata duhovna baština može upotrijebiti u katehezi; može li današnji vjeroučitelj naći kakvu pomoć u primjeru Ivana Merza. Ima sigurno nekih stvari u Merzovu životu koje su povijesno uvjetovane, koje pripadaju onom vremenu kad je Merz živio. Npr. njegova angažiranost u katoličkoj organizaciji orlovstva koja danas više ne postoji, ili njegovo promicanje ideja Katoličke Akcije, koja je u ono vrijeme bila u počecima, na usponu, dok je ona kod nas nakon svršetka 2. svjetskog rata bila zabranjena i sve do danas se nije obnovila. No stavljajući na stranu te povijesne okvire u kojima se odvijao Merzov apostolat, u njegovoj duhovnoj baštini, u njegovim spisima, tekstovima, te apostolskim ostvarenjima ima mnogo ideja, načela, misli, stavova, sadržaja i metoda koje su aktualne i danas. Spomenimo samo njegovu potpunu otvorenost Bogu, njegov molitveni i sakramentalni život, njegov uspon prema kršćanskoj svetosti kroz svladavanje svoga tijela, svojih negativnih nagnuća i strasti, njegova svijest da je katolička vjera njegovo životno zvanje i mnogo toga drugog u njegovu životu jesu vrijednosti koje ne zastarijevaju. Riječi koje su njegovi mladi štovatelji i sljedbenici ispisali na bijelu svilenu vrpcu zlatnim slovima na vijenac koji su mu donijeli na grob imaju svu svoju aktualnost i danas: “Hvala Ti, orle Kristov, što si nam pokazao put k Suncu”.

Tko želi primjer Ivana Merza upotrijebiti u katehezi sigurno da treba najprije upoznati njegov život, njegove ideje, njegova ostvarenja. A onda će mu već sam taj susret s Merzom sugerirati što iz njegove bogate duhovne baštine predložiti mladima. Primjer Ivana Merza najprikladniji je da se predstavi vjeroučenicima u srednjoj školi, a može i u završnim razredima osnovnih škola. Taj uzrast mladih koji traži uzore, ideale, s kime se identificirati, model po kojem izgraditi svoj život, može u Ivanu Merzu naći veoma lako jedan kršćanski model po kojemu izgrađivati svoj karakter, svoju osobnost.

U nastavku donosimo naznačene teme iz Merzova života; one bi se mogle obraditi i kao cjelovite kateheze, a mogle bi poslužiti uz dodatnu nadopunu s njegovim tekstovima i kao ilustracija kad se u katehezi obrađuje određeni sadržaj s kojim se može povezati Merzovo iskustvo vjere.

Ivanov Dnevnik - svjedok mladenačkog dozrijevanja i djelovanja milosti Božje

Prvo sredstvo koje vjeroučitelj može upotrijebiti u katehezi pokazujući kako se izgrađuje osobnost i kršćanski nazor na svijet jest Merzov dnevnik koji je u glavnini već objavljen u prethodnim publikacijama Ivana Merza. U dnevniku možemo pratiti mladog Ivana kako se kroz oluje mladosti, kroz sumnje, razmišljanja, moralnu borbu uspinje prema zrelom shvaćanju kršćanstva. Upravo te stranice njegova uspinjanja, njegovo lutanje, traženje, razmišljanje, čine ga blizim svakom mladom čovjeku koji u sebi doživljava s jedne strane težnju prema određenim idealima, s druge pak strane osjeća u sebi slabost, podijeljenost, teškoću u ostvarenju tih ideala. Kako je to Merz ostvarivao u svome životu o tome nam svjedoči njegov dnevnik.

Drugo što je u dnevniku vidljivo jest djelovanje milosti Božje u duši što možemo pratiti na svakoj stranici njegova dnevnika. Bog djeluje i poziva svakog čovjeka. Da li mu se čovjek odaziva? Odgovor daje svatko za sebe, a potvrđuje se u praksi. Merz se spremno odazivao poticajima Božje milosti i s njome je surađivao dok nije od svoje duše učinio “remek-djelo” kako je sam svojedobno zapisao u dnevniku.

Upravo ti dijelovi Ivanova dnevnika su najzanimljiviji za mladog čovjeka. Pokazuju mu kako se malo-pomalo izgrađuje karakter, kako se bori protiv slabosti, nadvladava kušnje, moralna lutanja, kako se snalazi u borbi za moralnu čistoću. Tu su njegove težnje za usavršavanjem svoje duše, za izgrađivanjem kršćanskih stavova itd. Posebno su lijepe Merzove misli o Bogu, vječnosti, smrti, prolaznosti i napose one o Kristu nazočnom u Euharistiji.

Izgrađivanje karaktera

U Merzovim spisima nalazimo mnogo materijala koji nam svjedoči kako je Ivan, osjećajući u svojoj duši veliku težnju za usavršavanjem svoje duše upotrebljavao sva sredstva da bi izgradio svoj karakter, da bi energije svoga duha i tijela stavio pod kontrolu razuma i volje i kršćanskih moralnih načela. Merz nam je ostavio brojna svoja nastojanja u tome smislu što nazivamo kršćanskom askezom. Najprije su tu duhovne vježbe koje je Merz redovito obavljao svake godine. Pod tim duhovnim vježbama činio je odluke. Posebno te njegove asketske odluke, njegova pravila života mogu postati veoma zanimljiv primjer i poticaj za mladog čovjeka koji želi ići Božjim putom, i to onim uskim putom koji vodi u život. Divljenja vrijedno je Merzovo nastojanje na tom području kršćanskog uspona prema savršenosti. Posebno spominjemo njegovo nastojanje oko očuvanja čistoće srca, duše i tijela. S 19 godina učinio je zavjet predbračne čistoće i molio se napose Bl. Djevici Mariji da mu pomogne čuvati čistoću srca.

Molitveni i euharistijski život

Merz je bio čovjek duboke molitve i euharistijog života. Napose o tim temama ostavio nam je dragocjene zapise. Cilj je svake kateheze ne samo predati znanje o vjeri nego i privesti vjeroučenika dubljem kršćanskom, molitvenom i sakramentalnom životu. Kako je to Merz od svoje mladosti živio i radio o tome se može naći mnogo dokumenata u njegovu životu i spisima. Lijepi njegovi tekstovi o Euharistiji nastali kao plod osobnog doživljaja Kristove nazočnosti mogu biti dragocjen materijal kad se obrađuje tema o Euharistiji.

Liturgijski život

Ako igdje onda na području aktivnog sudjelovanja u litrugiji Merz ima što reći. Kad je riječi kako mladoga čovjeka usmjeriti prema liturgijiskom životu, kako osmisliti njegovo sudjelovanje na misi, tu nam je Merz svojim idejama i spisima pravi putokaz. On je sam živio od liturgije i, može se reći, za liturgiju. Tema njegove doktorske disertacije jest liturgija i francuski pisci. Svojim ostvarenjima na liturgijskom polju, svojim spisima, smatran je jednim od promicatelja liturgijske obnove u Crkvi u Hrvata. Prva disertacija koja je o Merzu napisana jest upravo o toj temi: "Merz - promicatelj liturgijske obnove u Hrvatskoj". (Napisao ju je i obranio dr. Marin Škarica na papinskom litugijskom institutu u Rimu 1975.g.)

Laik, apostol, katolički intelektualac

Crkva danas sve više treba i traži laike da se angažiraju djelatno u crkvenim službama, napose u apostolatu, u radu za širenje Radosne vijesti evanđelja, u širenju Kristova Kraljevstva u dušama. "Merz je čovjek kakvog traži Drugi vatikanski sabor" - izjavio je banjalučki biskup A. Pichler u jednoj svojoj propovijedi o Ivanu Merzu. Tko god samo malo bolje upozna Ivanov život i rad uočit će koliko on u sebi utjelovljuje uzor laičkog apostolata, primjer kršćanina koji svoju vjeru ne živi unutar svoja četiri zida, nego je uvjerljivo svjedoči svojim životom ali isto tako i svojim aktivnim izravnim radom u širenju Božjega Kraljevstva. Na tom području svaki vjeroučitelj moći će Merza predstaviti kao uzor laičkog apostolata. Njegova rečenica koju je i Papa citirao "Katolička vjera je moje životno zvanje", jest jasna potvrda onoga što je radio tijekom cijeloga života. Ovu rečenicu pisao je još u Parizu kao student svojoj majci. Kad je došao u Zagreb savjesno je izvršio to svoje životno zvanje za koje je osjećao da mu ga Bog daje.

Osmišljenje boli, patnje i smrti

I na području trpljenja Merz ima što reći svakome tko se susreće s tom tajnom ljudskog života. Kako se on prema svemu tome odnosio, ostavio nam je najprije dragocjene zapise u svome dnevniku; ti su tekstovi plod njegova ratnog iskustva gdje je izravno gledao smrti u oči i podnio razna trpljenja što ih rat sa sobom donosi. Ako itko, onda je Merz bio jedan od "profitera" Prvog svjetskog rata, jer je upravo kroz patnju i bol došao do pravog shvaćanja smisla života. Čuvena je ona njegova rečenica: "Zahvalan sam Bogu što sam sudjelovao u ratu, jer me je rat naučio mnogomu što ne bih nikada inače spoznao. Želim živo da opet postanem slobodan i da uskladim svoj život prema onome što sam spoznao da je pravo." *(Pismo ocu s talijanskog ratišta, 23. VIII. 1917.)*. Susret s križem nastavio se i nakon rata, samo u drugim oblicima, a o čemu nam je Merz ostavio također dragocjenu dokumentaciju.

Žrtva života za mladež - kruna Merzova života

Završetak života Ivana Merza posebno je zanimljiv i važan. Bog je od njega tražio da mlad umre. On je to predosjećao. Ni taj svoj posljednji čin Merz nije dopustio da ostane neiskorišten. Svjestan da umire mlad prikazuje Bogu svoj život za hrvatsku mladež. Umire kao žrtva koja se prinosi, izlijeva Bogu na ugodan miris kao što je već prije takav bio i cijeli njegov život. Prije nego što je i ovim činom osmislio svoju smrt, Ivan je učinio još nešto. Znajući da će mlad umrijeti sastavlja sam svoj nadgrobni natpis u obliku testamenta, koji mu danas stoji uklesan na njegovu grobu u Bazilici Srca Isusova u Zagrebu. U nekoliko rečenica sažeo je ukratko cijeli svoj život, svu svoju vjeru u onostranost, svu svoju nadu u vječno Božje milosrđe. Taj je tekst toliko duboko vrijedan da bi mogao biti predmet jedne cijele kateheze kako se kršćanski ide u susret smrti. Evo toga teksta – Ivanova nadgrobnog natpisa:

Umro u miru katoličke vjere. život mi je bio Krist, a smrt dobitak. Očekujem milosrdje Gospodinovo i nepodjeljeno, potpuno, vječno posjedovanje Presvetog Srca Isusova. Sretan u miru i radosti. Moja će duša postići cilj za koji je stvorena.

Tekstovi za meditaciju

Za kraj možemo dodati još i ovo. Ivan Merz je mnogo toga napisao i u svojim spisima nam je ostavio dragocjenu duhovnu baštinu svoga religioznog iskustva. Njegovi tekstovi predstavljaju pravi izvor za meditaciju i razmišljanje. Većina tih tekstova objavljena je u knjizi *Put k Suncu*. Za vjeroučitelje, koji organiziraju meditativne susrete s mladima ovi, tekstovi mogu izvrsno poslužiti za meditiranje i razmišljanje o vjerskim istinama.

IVANU MERZU

Mlad, tražio si put
i susreo Krista.
Upalio si svijeću
svoje ljubavi
za Crkvu i Gospodina
i poklonio je hrvatskoj mladeži.
A kad se tvoj život
prerano ugasio
tvoj primjer
kao neugasiva svijeća
Božjeg Voska
svijetli i dočekuje
nova pokoljenja mladih
da ostvare i prenesu
tvoje ideale
na sva vremena.
Blaženi uzore
Hrvatskog Zavjeta!

Vera Valčić Belić
Vancouver, Kanada, 21. X. 2002.

IVAN MERZ U PRVOM SVJETSKOM RATU

Ivan Merz pitomac Vojne akademije u Beču 1914. g.

Ivan (drugi zdesna) s kolegama vojnicima

Ivan vojnik

Ivan u baraci s kolegama (prvi slijeva) na talijanskoj fronti

Ivan časnik u Prvom svjetskom ratu

Ivan (prvi zdesna) s kolegama vojnicima

Ivan (u sredini s bijelom kapom na glavi) kao voditelj vojnika na položaje

Ivan (drugi slijeva) pred barakom na fronti

Talijanske planine Dolomiti gdje je Ivan boravio na fronti za vrijeme rata

Bolzano (Bozen) kamo je Ivan dolazio u crkvu s okolnih planina gdje je boravio na bojištu.

Prizor iz Dolomita s talijanske fronte za vrijeme Prvog svjetskog rata

IVAN MERZ U ZAGREBU

Ivan s p. Foretićem u Rimu na Orlovskom hodočašću

Ivan u Zagrebu

Ivan 1922. g. u Zagrebu izabran za predsjednika Hrvatskog katoličkog omladinskog saveza – HKOS-a. Do njega duhovnik društva isusovac o. Bruno Foretić

Merčev brončani reljef - poprsje nad njegovim grobom. Rad akad. kipara isusovca Marijana Gajšaka.

Bazilika Srca Isusova u Zagrebu koja je bila središte duhovnog života Ivana Merza

Glavni oltar Bazilike Srca Isusova

Unutrašnjost Bazilike Srca Isusova u kojoj je Ivan Merz svaki dan prisustvovao sv. misi i primao sv. Pričest.

Treći Ivanov grob: u Bazilici Srca Isusova u Zagrebu uz oltar sv. Alojzija, blizu mjesta gdje je redovito klečao za vrijeme sv. mise kojoj je svakodnevno prisustvovao.

Ivan Merz

Testamenat

TESTAMENTUM.

Decessit in pace fidei Catholicae

Mihi vivere Christus est et mori lucrum.

Expecto misericordiam Domini et inseparabilem plenissimam aeternam possessionem SS. Cordis Jesu –

Anima mea attinget finem suum quare creata erat.

ΕΛ ΘΕΩ ΚΥΡΙΩ

Faksimil originala Testamenta Ivana Merza na latinskom jeziku

K A T E H E Z E
O IVANU MERZU

(Nastavak)

Prve četiri kateheze vidi u: MATERIJALI – I. dio, str. 39 do 53

Kateheza br. 5 – Materijali

ŽIVOTNO ZVANJE IVANA MERZA

Mladi čovjek tijekom svoga školovanja razmišlja o svojoj budućnosti i često se pita što će biti u životu. Treba se odlučiti za jedno ili drugo zanimanje. Njegova odluka bit će također uvjetovana i njegovim intelektualnim sposobnostima i određenim nadarenostima za jednu ili drugu struku. Kad je u pitanju budućnost treba razlikovati dvije stvari. Jedno je životni poziv ili zvanje, a drugo je profesija ili zanimanje.

Životni poziv ili zvanje jest nešto veće, šire što traje cijeli život. Mogli bismo ga definirati ovako: svaki čovjek je pozvan da s Bogom surađuje u njegovom stvarateljskom djelu, svi smo kao ljudska bića pozvani na ostvarenje ljubavi u svome životu i u svojoj okolini gdje živimo. Većina čovječanstva je pozvana da kroz sklapanje braka i obitelji surađuje s Bogom u njegovom stvarateljskom planu primanja od Boga i odgajanja novih ljudskih bića i time pridonosi širenju ljubavi u svijetu. Jedan manji dio ljudi je pozvan da to životno zvanje na ljubav ostvaruje na drugi način. To su svećenici, časne sestre, Bogu posvećeni laici koje Bog poziva i oni posvećuju svoj život kršćanskoj zajednici, daruju svoju ljubav Bogu a preko njega svim ljudima koje susreću. (Primjer Majka Terezija; svaki svećenik i časna sestra koji se žrtvuju i služe kršćanskoj zajednici ostvaruju poziv na ljubav na takav način. U Vojvodini ima lijepi izraz za mladića koji postaje svećenik: vjenčao se s Crkvom!).

Profesija ili zanimanje. Međutim osim životnog poziva ili zvanja postoji i profesija ili zanimanje. To je onaj konkretni posao koji čovjek obavlja u životu, a koji je uvijek u službi životnog poziva ili zvanja. Profesijom si čovjek zaslužuje svoj svagdanji kruh. Profesija ili zanimanje traje najviše do mirovine. Statistike pokazuju, napose u Americi, jednu zanimljivu činjenicu: većina ljudi u Americi po nekoliko puta tijekom života promijeni svoje zanimanje ili profesiju pa ne rade kasnije u životu ono za što su se u mladosti pripremali. Toj promjeni redovito su uzrok ekonomski razlozi, bolja plaća i drugo.

Ivan Merz razmišlja o svojoj budućnosti. I mladi Ivan Merz si je postavljao pitanje što će biti u životu. O tome je pisao u svome dnevniku zanimljive riječi. Bilo je to pod konac Prvog svjetskog rata u kojem je morao sudjelovati kao vojnik i potom časnik na talijanskom bojištu. Tako 9. travnja 1918. godine zapisuje u svome dnevniku ovo zanimljivo razmišljanje.

«A što ću ja biti? To je teško pitanje, koje me muči već dulje vremena. Zanima me književnost i umjetnost iako sada više ne uživam toliko u njoj. Izgubio sam ono mladenačko potpuno oduševljenje za nešto... jer smo na ovome svijetu samo provizorno... za čas nismo tu, a ovaj život ima samo u toliko smisao ukoliko je priprava za drugi. Tako je i sa životom naroda i čovječanstva. Svršim li filozofiju i postanem profesorom, ženit ću se… Težit ću za svetošću, za ujedinjenjem s Gospodinom Bogom i molit ću ga da mi da ot-

porne snage u životnoj borbi i energije u stvaranju. Sve je to lako reći, ali hoću li ja kao profesor sa ženom i domom moći djelovati i izvan obitelji? Strah me je, jer je profesorski položaj veoma ovisan i materijalne brige bi mogle razbiti najljepše snove... A mene drugo toliko ne zanima kao umjetnost i književnost. Odrastao sam u takvoj sredini gdje se prati svako novo izdanje, čita svaki časopis, kupuje novoizišla umjetnička karta, pa onda čovjek teško pregori ovu bolest da se laća nečega sasma novoga.

Istina je, književnost nije sve; literatura, umjetnost su samo detalji u tom velikom djelu Kraljevstvu Božjemu. I plug i postolar i mesar i pravnik i stražar svi su oni radnici na toj velikoj zgradi. Ne pita se mnogo što se radi, nego kako se radi. Sve struke imaju pred Bogom jednaku vrijednost; samo se mora raditi po Njegovoj volji. I opet bih toliko volio studirati literaturu i umjetnost. No, ako je potrebna žrtva da obratim svoju majku, što je mnogo i mnogo važnije negoli sve znanosti svijeta - jer grozna mi je to pomisao, da bi ona koju toliko volim, morala biti odijeljena od Njega i trpjeti u vječnim mukama... - Zašto se ne bih sam zatajio, ponio svoj križ i pridonio tu žrtvu svojoj majci? Lako je teoretizirati o kršćanstvu i ushićivati se za Gospodina Boga kad On ništa od nas ne traži, ali biti praktičnim katolikom mora biti moja svrha. Bože moj, prosvijetli me, da ubrzo dođem do čvrste odluke. Svagdje neka se vrši volja Tvoja - jer smo ovdje samo provizorni pa se u našoj pravoj domovini neće mnogo pitati da li sam bio profesor ili zidar. Ali nešto valja biti! (*Beč, 9. IV. 1918. Imao je 21 g. i 4 mj.)*

Ivan pronalazi smisao života i svoje životno zvanje. Sudjelovanje u ratu, boravak na bojištu, svakodnevni susret s trpljenjem i smrću proizveo je kod mladog Ivana veliki nutarnji obrat. Shvatio je pravi smisao života. Još s fronte pisao je Ivan ocu ove znamenite riječi:

«Zahvalan sam Bogu što sam sudjelovao u ratu, jer me je rat naučio mnogomu što ne bih nikada inače spoznao. Želim živo da opet postanem slobodan i da uskladim svoj život prema onome što sam spoznao da je pravo.» *(Pismo ocu s ratišta, 23.VIII.1917.)*

Još kao student u Parizu 1921. g. Ivan je pisao svojoj majci nekoliko pisama u kojima je obrazložio svoj novi način života koji je započeo živjeti nakon iskustva sudjelovanja u ratu. Dvije rečenice iz tih pisama jesu veoma važne jer izražavaju cijeli sažetak Ivanovog novog pogleda na svijet; i ne samo pogleda nego njegovog praktičnog života. Prva rečenica glasi:

«Znadeš da me je život na sveučilištu u Beču, onda rat, studij i napokon Lurd potpuno uvjerio u istinitost katoličke vjere i stoga se cijeli moj život kreće oko Krista Gospodina.» Logičku posljedicu ovoga kretanja oko Krista Ivan je izrekao ovom rečenicom: «Katolička vjera je moje životno zvanje.»

Bolzano (Bozen) u sjevernoj Italiji u Dolomitima. Za vrijeme boravka na bojištu u Prvom svjetskom ratu Ivan je silazio s okolnih planina gdje je bio na položajima u grad Bolzano, tu je išao u crkvu na sv. misu i sv. Pričest. Ovdje je također dobio simboličan naziv »borac s bijelih planina«, koji se u duhovnom smislu ostvario u njegovu kasnijem životu.

Ovu tako znakovitu rečenicu u kojoj je sažet sav Ivanov život kao odraslog čovjeka, Papa Ivan Pavao II. citirao je u svome govoru u Splitu 1998. prilikom svoga drugog pohoda Hrvatskoj. Evo Papinih riječi:

«Ni u najtežim razdobljima vaše povijesti nisu nedostajali muževi i žene, koji su neumorno ponavljali: »Katolička je vjera moje životno zvanje« (sluga Božji Ivan Merz); nisu nedostajali muževi i žene za koje je vjera bila program njihova života.»

Merz ostvaruje svoje životno zvanje. Nakon završenog studija u Parizu Ivan se vratio u Zagreb. Tu je postao profesor francuskog i njemačkog jezika na Nadbiskupskoj gimnaziji. Dakle njegova profesija ili zanimanje sastojala se u prosvjetnoj službi. No njegova profesija bila je u funkciji njegova životnog poziva ili zvanja. Osim što je djelovao odgojno na svoje učenike on je i sve svoje slobodno vrijeme posvetio odgoju katoličke mladež u tadašnjim katoličkim organizacijama, napose u Orlovskoj organizaciji. Živio je svetim životom. Promicao je poznavanje vjere u svojoj okolini. Branio je Crkvu i moralna načela u javnom životu. Trudio se da ljudi upoznaju i štuju Papu kao Kristova namjesnika. Mnogo je pisao o raznim kršćanskim temama, napose o liturgiji, tj. katoličkom bogoslužju koje je smatrao izvorom gdje čovjek nalazi snagu za ostvarivanje svetosti. Na kraju života kad se sve sagleda i zbroji što je Ivan Merz učinio, napisao, rekao i kako je sveto živio onda se vidi kako je u potpunosti ostvario svoje životno zvanje, tj. sav svoj život posvetio je obrani i širenju katoličke vjere.

Kateheza br. 6 - Materijali

MERZ OSTVARUJE SVETOST ŽIVOTA

Svaki mladi čovjek kad razmišlja o svojoj budućnosti sanja da nešto ostvari veliko, vrijedno što će ljudi cijeniti, priznavati. I mladi Ivan Merz je o tome puno razmišljao. Već na početku svoga dnevnika zapisao je one zanimljive riječi: « Za mladih dana želio sam vruće, da srca drugih svojim prožmem srcem, da svijetlim narodima, da se uspnem, ja ni sam ne znah kamo.» Kad je zapisao ove riječi imao je 17 godina. Taj uspon koji je Ivan osjećao u svojoj duši u ranoj mladosti veoma se brzo pokazao kao uspon prema moralnoj savršenosti, odnosno prema kršćanskoj svetosti. Da bi ostvario taj ideal moralnog poštenja, čestitosti, kršćanskih vrlina, svetosti trebalo je puno truda, borbe, nastojanja. O tome nam je Ivan ostavio zanimljive opise u svome dnevniku.

Priznanje osobnih ograničenosti. Ivan je veoma autokritičan u odnosu na svoje slabosti. Ne oklijeva to spominjati u svome dnevniku. Glavni njegovi moralni nedostaci na koje se žali jesu egoizam,[1] oholost i uznositost,[2] proždrljivost i ovisnost o hrani.[3] Često priznaje nemar u duhovnom životu, manjak molitve i veze s Bogom, opće padanje u duhovom životu.[4] Koji puta je toliko obeshrabren zbog svojih slabosti da čak nema volje za život; ali odmah ispravlja takve negativne osjećaje svjestan nazočnosti nade u nešto vječnog u dnu njegove duše.[5] Takva svijest njegovih granica i moralnih slabosti izaziva kod njega jedan snažan vapaj, obraća se Bogu od kojega traži pomoć da pobijedi zlo u sebi. Mnogi njegovi zapisi o svojim slabostima završavaju dirljivim molitvama punim pouzdanja u Boga i poniznim očekivanjem njegove milosti.

«O Bože, da sam već kod Tebe, najbolje bi bilo; sažgi plamenom svojega Milosrđa sve parazite grijeha što su se usukali u moju dušu, pa da dobar i svet stupim u Te; ili barem da u životu budem nadahnut svetom radošću i nadčovječnom voljom. Lako je pisati, ali teško je sveto živjeti.“[6]

„Bože molim Ti se za Milost, da sažgeš moju lijenost i sjetilnost, i podaj mojemu duhu nadmoći nad želucem, koji me hoće da pokori. Posveti mi tijelo i dušu!”

Borba protiv strasti i grijeha. – Prije uspona prema svetosti Ivan se najprije trebao obračunati sa grijehom. Ivan osjeća da nije dovoljno jak da se odupire grijehu. Doživljava svoju slabost i svijest da vlastite sile nisu dostatne da svladava zlo u sebi i oko sebe. Zato moli pomoć od Boga i od Blažene Djevice Marije. Prisiljen živjeti neko vrijeme u nemoralnoj okolini Ivan uočava zloću bludnih grijeha i moli za čistoću duše. No pogledajmo pojedine zapise iz njegova Dnevnika.

«Napasti navale užasno, no molitva me diže. U svetinji nad svetinjama u srcu mom, nepokolebiva je vjera. Skepse ima. Vječit je boj. Znam da nisam savršen, ali grijesi me bodu… Gledat ću otići na ispovijed prije polaska *(u Vojnu akademiju)* i da primim Tijelo za okrepu u budućem životu...« *(B.Luka, 30. VIII. 1914.)*

«Na kupanju na me jako djeluje erotični momenat. Vidim da je zao nagon gadan, da bi svu moju ideologiju mogao baciti u blato, i svejedno se uvijek javi. Kad pozovem u pomoć Djevicu, pomogne mi mnogo, ali opet se javi...» *(Opatija, 22. VII. 1914.)*

«Uviđam da sam silno daleko od ikoje savršenosti. (Mislim na relativnu savršenost i to biti bolji od svoje okoline.) Jako me to boli. Tu sebi umišljam na svoj dobar primjer i vidim da sam kršćanin samo na jeziku, ali na djelu ne. Kršćanstvo mi nije još zašlo u krv. Nema ništa težega nego biti dobar kršćanin... Slabost, slabost i vječna slabost. Trebao bih se dulje moliti Bogu da ne izgubim onu mističnu vezu s Njim, da ga osjetim u svakoj misli, kod svakog pogleda i kod svakog posla. A ovako se pomolim jutrom i večerom, zapravo misli mehanički izgovaraju svete riječi. Trebao bih dnevno, makar samo pola sata, čitati Evanđelje, razmišljati o tome, pa onda u podne iza Zdravo Marijo sebi predočiti neke transcendentalne stvari i tako cijeli dan, cijeli život provoditi u tom mističnom svjetlu, stvarajući od svoje duše remek-djelo i tražeći Istinu-Svrhu.» *(B.Luka, 28. I. 1916.)*

Približavanje kršćanskoj savršenosti. – Prema zapisima iz njegova dnevnika, Ivan je osjećao u sebi još jedan snažan nutarnji poticaj za ostvarenjem moralne savršenosti što će prema kraju rata u njemu sazreti kao ideal kršćanske svetosti i savršenosti koji treba ostvarivati. Osjeća u sebi snažnu želju za duhovnim stvarima, za dubokim duhovnim životom. Već kao pitomac Vojne akademije piše: «Sav naš rad treba biti faustovsko usavršavanje, težnja za spoznajom.»[7] Dapače, sam dnevnik je započeo voditi sa željom da «odgaja svoju unutrašnjost i stvori od svoje duše remek-djelo.»[8] S druge pak strane često uočava da je još daleko od svake savršenosti što ga žalosti.[9] Sam si postavlja pitanje: «Zašto je u meni tolika težnja za usavršavanjem samoga sebe, za zbliženjem s Onim najvećim, zašto neka nadnaravna sila uvijek govori posti, ne jedi previše, budi nadčovjek?!»[10] Ovaj ideal moralnog savršenstva koji je u prvo vrijeme bio identičan s faustovskim idealom, s pojmom nadčovjeka kao potpunim gospodarom samoga sebe, svojih nagona, tijekom boravka u ratu potpuno se promijenio i identificirao s idealom kršćanske savršenosti.

Polazi u vojsku sa željom da nađe prikladna djela za studij Svetoga pisma.[11] Za vrijeme cijelog ratnog razdoblja čita knjižicu «Nasljeduj Krista», često je komentira u dnevniku, dapače i prepisuje cijele rečenice i odlomke koji su mu se svidjeli. Naziva je «najboljom knjigom za život».[12] Uz nju si uspijeva nabaviti na bojište, gdje je boravio, i druge knjige duhovnog i vjerskog sadržaja, kao i knjige s područja književnosti.

Stalna smrtna opasnost na bojištu samo povećava njegovu svijest o duhovnom svijetu i izaziva kod njega rastuće uvjerenje o krhkosti i prolaznosti ljudskog života i materijalnog svijeta, te usmjerava njegove težnje prema duhovnim i religioznim stvarnostima. Premda se nalazi u stalnoj smrtnoj opasnosti, nije se ipak još pomirio s činje-

nicom da bi stvarno mogao otići na drugi svijet gdje je ono pravo kraljevstvo.[13] Ima straha pred posljednjim «ispitom» tj. Božjim sudom, jer ima još mnogo nedostataka i još nije stigao do moralne i duhovne savršenosti.[14]

Nagon za neumjerenošću u hrani Ivan je uspješno svladavao. Ovu sklonost hrani koja je često zaokupljala i njegovu maštu, doživljavao je kao defekt i nesavršenost. Da bi pobijedio taj nered u svojoj duši, često si je nametao mala odricanja ili prave postove, upravo sa željom da zadobije onu nutarnju, duhovnu slobodu.[15] Također i nakon rata Ivan će veoma cijeniti post i odricanje od hrane kao odabrano sredstvo na napredak u nutarnjem savršenstvu.

Sredstva za borbu protiv zla i za uspon prema svetosti. Ivan je dakle svjestan da bez Božje pomoći ne može pobijeđivati niti grijeh, niti se uspinjati prema svetosti kamo se je osjetio pozvan. Stoga upotrebljava sva sredstva koja mu Crkva daje da bi izgradio svoj karakter, da bi energije svoga duha i tijela stavio pod kontrolu razuma i kršćanskih moralnih načela. Merz nam je ostavio zapisana brojna svoja nastojanja u tome smislu.

Najprije su tu duhovne vježbe koje je Merz redovito obavljao svake godine. Pod tim duhovnim vježbama činio je odluke. Ta njegova pravila života jesu veoma važan poticaj za mladog čovjeka koji želi ići Božjim putom, i to onim uskim putom koji vodi u život. Divljenja vrijedno je Merzovo nastojanje na tom području kršćanskog uspona prema savršenosti. Posebno spominjemo njegovo nastojanje oko očuvanja čistoće srca, duše i tijela. Sa 19 godina učinio je zavjet predbračne čistoće i molio se napose Bl. Djevici Mariji da mu pomogne čuvati čistoću srca.

Najjače sredstvo koje je mladi Ivan Merz, a onda i odrasli upotrebljavao jest molitveno sakramentalni život: molitva, česta ispovijed, svakodnevno sudjelovanje na sv. misi i primanje sv. pričesti, duboki liturgijski život. Još kao pariški student, a onda dolaskom u Zagreb Ivan svaki dan ide na svetu misu i prima svetu Pričest i to u Bazilici Srca Isusova u Palmi, gdje mu se danas nalazi grob. Ivan je svjestan da se samo po molitvi i sakramentima dobiva snaga da se bori protiv grijeha u sebi i oko sebe, da se može uspinjati prema svetosti , da može apostolski djelovati, te širiti oko sebe Radosnu vijest Evanđelja. Bio je stalno uronjen u Boga i neprestano sjedinjen s njime po molitvi. Posebno je volio krunicu koju je molio svakodnevno. Na poseban je način štovao Isusovu prisutnost u Euharistiji. Rekao je i napisao kako mu je Euharistija prvi prijatelj u životu. Često je posjećivao Isusa u Presv. Oltarskom Sakramentu. Puno lijepih misli je napisao o Euharistiji. Evo samo nekih:

Gdje je nama ljudima Bog prisutniji negoli u presvetoj Euharistiji?! …. Pričest je izvor života…. Kod pretvorbe sam mistički osjećao da je ondje prisutan Krist, kojemu se moramo klanjati…. Bio sam jučer na Pričesti i tako sam veseo i zadovoljan i čini mi se da se neću nikada žalostiti pa makar mi i teško bilo… Svatko znade kako blizina Euharistije krijepi…. Trebam duševne snage, trebam crpsti iz nepresahljivog vrela Ljubavi, iz one svesilne moći Euharistije…. Euharistija napunja dušu rasvjetom koja je svjetlija od dana, koja je pretvara u duševno zadovoljstvo, koja smiruje u osjećanju nečega nepoznatog i neizmjernog…. Htio bih blagovati Gospodina, koji me voli više nego itko i koji mi je draži od svega na svijetu…. Idem sutra na sv. Pričest da opet upijem snage za borbu…. Neki dan vidjeh svećenika na bojištu. Najradije bih poljubio ruke koje su držale Krista…. Ne zaboravimo na Kristovu neizmjernu ljubav i posvetimo veću pažnju maloj bijeloj Hostijici, koja osamljena na nas čeka u studenim crkvicama…. U sv. Pričesti gdje se vaše tijelo i vaša duša ujedinjuje sa samim Božanstvom, treba biti vrhunac vašega života… U sv. Pričesti je vrhunac cjelokupne liturgije… Sve veličanstvene molitve i pjesme, sva vaša razmatranja, svi vaši čini tijekom dana moraju biti kristocentrični, moraju biti usmjereni prema tom jedinom času vašega dnevnoga života – sv. Pričesti…. Sjedinjujući se s Kristom u sv. Pričest već se na zemlji ispunjava vaša zadnja svrha i postajete dionicima same biti Božje… Misna žrtva je tek onda potpuna ako se po Pričesti najtjesnijim vezama ljubavi sjedinimo s Isusom pretapanjem jedne biti u drugu…. Budimo suvremeni katolici i postanimo po sv. Pričesti dionicima beskrajnog života Riječi Božje…. Euharistija je najjače sredstvo, ona vatra koja u nama pali rđe grijeha i daje života našoj duši…. Euharistija nas vodi k vrhuncu kršćanske savršenosti, pravog unutarnjeg života…. Euharistija je naša prva radost na zemlji; po njoj već postajemo dionicima buduće nebeske slave…. Sveta Pričest najbrže i najlakše preporađa i diže naš nutarnji život.

Život okrunjen žrtvom života. - Završetak života Ivana Merza posebno je zanimljiv i važan. Bog je od njega tražio da mlad umre. On je to predosjećao. Niti taj svoj posljednji čin Merz nije dopustio da ostane neiskorišten. Svjestan da umire mlad na samrtnoj postelji prikazuje Bogu svoj život za hrvatsku mladež. Umire kao žrtva koja se prinosi, izlijeva Bogu na ugodan miris kao što je već prije takav bio i cijeli njegov život. Prije nego što je i ovim činom osmislio svoju smrt, Ivan je učinio još nešto. Znajući da će mlad umrijeti sastavlja sam svoj nadgrobni natpis u obliku testamenta, koji mu danas stoji uklesan na njegovu grobu u Bazilici Srca Isusova u Zagrebu. U nekoliko rečenica sažeo je ukratko cijeli svoj život, svu svoju vjeru u onostranost, svu svoju nadu u vječno Božje milosrđe. Taj je tekst toliko duboko misaon da bi mogao biti predmet jedne cijele kateheze kako se kršćanski ide u susret smrti. Evo teksta toga Ivanova nadgrobnog natpisa: *Umro u miru katoličke vjere. život mi je bio Krist a smrt dobitak. Očekujem milosrdje Gospodinovo i nepodjeljeno, potpuno, vječno posjedovanje Presvetog Srca Isusova. Sretan u miru i radosti. Moja će duša postići cilj za koji je stvorena.*

---

[1] usp. D 22, 106, 382, 395-6
[2] usp. D 286, 294, 318, 464
[3] usp. D 344, 414-5, 482, 512
[4] usp. D 180, 197, 2442, 368, 432, 501, 590, 521.
[5] usp. D 184, 96, 183, 240.
[6] D 13.7.1918. – D 525
[7] D 14.11.1918. – D 572
[8] D 8.12.1914. – D 109
[9] D 28.2.1916. – D 326
[10] usp. D 28.1.1916. – D 297
[11] D 18.5.1917. – D 439
[12] usp. D 331
[13] D 30.6.1916. – D 372
[14] usp. D 18.3.1916. – D 340
[15] usp. D 19. 7 .1916. – D 383
[16] usp. D 479, 515, 532
[17] usp. D 706, 768

Kateheza br. 7 – Materijali

MLADI IVAN MERZ RAZMIŠLJA O LJUBAVI

Kao i svaki mladi čovjek u svome razvoju i dozrijevanju tako je i mladić Ivan doživljavao buđenje osjećaja ljubavi, simpatije te tjelesnog nagona. O tome nam je ostavio opširne zapise u svome dnevniku tako da ga možemo pratiti iz dana u dan u njegovu razvoju, u njegovu doživljavanju simpatije, ljubavi. To je, čini se, jedan od rijetkih budućih svetaca, koji nam je otvoreno pisao o svojim osjećajima i doživljajima zaljubljenosti, te o svojim borbama za očuvanje svoga dostojanstva na području seksualnosti i tjelesne ljubavi. Zanimljivo je vidjeti kako je Ivan rješavao sve te probleme, kako se prema njima postavljao, kako ih je provodio u praksu. Njegovi stavovi i nastojanja na tome području mogu biti od velike pomoći mladima koji isto proživljavaju u svome razvoju. Svi Ivanovi tekstovi o toj tematici objavljeni su u posebnoj knjizi pod naslovom »LJUBAV I ČISTOĆA«, FTI, Zagreb 2002., 260 str.

U šesnaestoj godini Ivan je doživio svoju prvu, idealnu ljubav, kako je sam naziva. Zaljubio se u djevojku Gretu Teschner, njegove dobi, koju je upoznao u obiteljskom krugu prijatelja. Iskustvo prve ljubavi, koju je doživio veoma snažno i zanosno, ostavilo je duboke tragove u njegovoj duši, ne samo zbog samog iskustva, nego i zbog tragičnih posljedica koje su naknadno slijedile, ali ne Ivanovom krivnjom. Djevojka Greta, dok je boravila kod svojih roditelja u Travniku, dala se je zavesti od jednog muslimana i kad ju je ovaj iskoristio i ostavio, razočarana počinila je samoubojstvo u mjesecu srpnju 1913. god. Njezin tragičan svršetak proizveo je u Ivanu veliku krizu. Tako bilježi u svome dnevniku:

»Kad sam saznao za njezinu smrt, nastao je duševni lom u mojoj duši, ne odjednom nego vremenom... Moja mladost je, kako mi se čini, s njom legla u grob; svi se mogu smijati iz dna srca, ja ne mogu. Gledam djevojke, sviđaju mi se, ali pomislim li na nju sve drugo iščezne. Jedinu utjehu nalazim u umjetnosti, koju silno volim i u prirodi.[1]"

Svoj dnevnik Ivan započinje više od pola godine nakon njezine smrti. Na početku dnevnika stavlja usklik: Evviva l'arte! Potom slijedi motto dnevnika – stihovi uzeti iz Byronovog Manfreda[2]:

»Za mladih dana želio sam vruće da srca drugih svojim prožmem srcem, da svijetlim narodima, da se uspnem ja ni sam ne znah kamo.« Ispod tih stihova Ivan je napisao:

»To je moj vijenac, koji polažem na njen grob. Svetoj i časnoj uspomeni prve ljubavi, koja me je preporodila.«[3]

Tijekom pisanja dnevnika Ivan se veoma često sjeća Grete, analizira kritički svoj stav prema njoj za vrijeme života, osjeća prema njoj još uvijek veliku ljubav koja se sada produhovila i pročistila. Postaje mu kao »idol«, bolno osjeća njezinu odsutnost, njezina duša se je iskristalizirala u njegovoj svijesti; također se moli za nju. Posebno je se sjeća za svaki njezin rođendan. Posljednji puta nalazimo bilješku o Greti u dnevniku od 18. 12. 1918. Već je prošlo pet godina od njezine smrti. Na početku toga dana Ivan piše samo ove riječi: »Gretin rođendan. Bog neka joj se smiluje!«

Važno je analizirati onaj lom-preporod koji se zbio u Ivanovoj duši, a što je prouzročio tragični kraj njegove prve ljubavi. Premda Ivan sam nije opisao jasnim riječima u čemu bi se sastojao taj lom-preporod, ipak se to može rekonstruirati od elemenata koje nam je ostavio kad piše i razmišlja o Greti i svojoj ljubavi. Sastavnice toga loma-preporoda bile bi ove:

1. **Shvaćanje cjelovitosti ljudske ljubavi.** Kritički analizirajući svoje ponašanje i reakcije za vrijeme zaljubljenosti, Ivan je dobro zamijetio da je ljudska ljubav sastavljena iz duhovnog i potom tjelesno-erotskog elementa; eros je međutim uvijek u službi duhovne dimenzije ukoliko treba proizvesti veće duhovno jedinstvo dvaju ljudskih bića. Potpuno mu je jasno da platonska ljubav između muškarca i žene ne može postojati.[4]

2. **Bez morala koji regulira ljubav i seksualnost može se doći do samoubojstva**. Moral je u temelju sretnog života u ljubavi. Ivan se pita i traži posljednje razloge zašto je Greta učinila samoubojstvo. Bila je protestantkinja. Nije posjedovala samo tjelesnu ljepotu, nego je imala i intelektualnih svojstava koja su odgovarala Ivanu: zanimanje za literaturu, poeziju, umjetnost, povijest. Ali Ivan je dobro zamjećivao:

»Život je borba za istinom, a ona kukavno odustaje od te borbe. Dijete je dvadesetog vijeka, laganih nazora. Da je sada živa, možda bi bilo sve drukčije, ili možda ne. Možda bih i ja još bio dijete dvadesetog vijeka... Ali dubine joj nitko nije dao. Prolazio joj je život monotono, razmišljala kad dan dođe, dan ode, čeka da i prođe. Možda bi se udala, dobila djece, i umrla. Takav je život. No nije znala zašto živi. Nije možda ni znala da ima vječnost i da sve divote svijeta, sva priroda, da dovode do spoznaje da je to sve od Duha Neizmjernog, od Ideala čovječanstva, od Istine, Dobrote, Ljepote. Prošla je, a proći ću i ja, a i sve ovo, ali mi ćemo svi biti."[5]

Međutim posljednji razlog njenog samoubojstva Ivan nalazi u njenom krivom odgoju za što je prva bila odgovorna njezina majka. Na dva mjesta u dnevniku

Ivan to izričito tvrdi. Nalazeći se u Zagrebu na proputovanju, susreo je Gretinu mamu s njenom prijateljicom na ulici. Padala je kiša. Prolazila je jedna žena i podigla je suknju zbog kiše. Ivan dalje opisuje što se događalo:

»Kad sam otpratio po kiši gospođe, prošla je jedna i digla suknju, da se je dosta vidjelo. Pošto sam se instinktivno okrenuo, počele su o erotičnom, da ću se promijeniti i dr. Bilo mi je teško da to baš čujem od Gretine mame, koju dosta volim, a vidim da je jedini ovaj erotični element u odgajanju i u kćeri ubio prirođeni religiozni život u čovjeku, tako da se je mogla odlučiti na samoubojstvo ili jasnije rečeno: Puštaj erotične misli, živim od dana u dan, bez molitve i misli na vječnost i život postane bez svrhe. Zašto se ne bih ubio, pita se čovjek i u času rezignacije i neraspoloženja i to može da učini."[6]

3. **Produbljenje njegove spoznaje i vjere u vječni život** jest jedna od posljedica ove tragično završene Ivanove ljubavi. Ivan ozbiljno započinje razmišljati o misteriju smrti i vječnosti nakon Gretine smrti i odatle povlači zaključke:

"Duša se je njena otresla prolaznosti i otišla je. Kuda? U vječnost; ali Bože groza me hvata kada pomislim, da si je život sama uzela. Mrak me hvata kad pomislim, da je Vječnost izgubila. Bože, predobri Bože, saslušaj molitvu slabašnog crvića, koji se straši da Te pogleda, kome vrag srce otruje, daj Bože Vječni, daj Greti Vječnost. Oprosti i meni sve zlo i pokaži mi put pravde."[7] "Želim iz dubine duše da je vidim tamo, na drugom svijetu."[8] Ivan je posjetio i njezin grob u Travniku i duboko je potresen misterijem smrti i nestankom ove djevojke pune života. Razmišlja o smrti i postojanju nakon smrti.[9]

4. **Pojačava molitvu i vezu s Bogom** kao Gospodarom života i vječnosti nakon Gretine smrti. Odmah nakon što je doznao za njezinu tragediju, jer još nije bila umrla, proveo je cijelu noć u molitvi: "Žarko sam se molio Bogu da je održi na životu, i bio sam uvjeren o uspjehu molitve, ali bilo je prekasno. Već je ona prestala biti." Međutim ovom prividnom neuspjehu njegove molitve nije slijedilo razočaranje ili apatiji, nego dapače nastavlja moliti svakoga dana. "Nema dana kad ne mislim na nju i molim Boga za vječnost njezine duše."

5**. Usmjerenje njegova života prema drugim ciljevima** jest još jedna posljedica ovog preporoda nastalog iz iskustva prve ljubavi. Već na prvim stranicama svoga dnevnika, nakon dugog uvoda u kojem opisuje svoje uspomene na nju i na sretne dane koje je s njome proveo, Ivan dolazi do ovoga zaključka: "Nema ženske, koja je njoj slična i zato i svaki dublji osjećaj, koji se u duši pojavi spram gdjekoje, u klici uništim. Svrha - ideal - bi mi života bio, da dajem sobom dobar primjer i da u to "mehaničko doba tehnike" i svoj dio pridonesem idealizmu."[10]

Sljedeće godine u mjesecu prosincu, za blagdan Bezgrešne Ivan je učinio privatni zavjet čistoće do braka. Ne znamo kako je došao do te ideje, niti da li mu je to tko savjetovao. O tome nigdje ne govori u svome dnevniku. Ali iz konteksta gdje spominje tu činjenicu, čini se da je iskustvo prve ljubavi dosta pridonijelo dozrijevanju ove ideje i njezinu ostvarenju. Sjećajući se Grete i osjećajući još uvijek veliku ljubav prema njoj, misli da bi joj trebao ostati vjeran cijeli život, da bi mu ona cijeloga života trebala biti idol. Potom nastavlja:

"Baš je čudan dan. Vidio sam opet Gretinu sliku - možda drugi put iza njene smrti. Bože, Bože moj, strašno. Greta, mila, draga Greta. Kad sam vidio one oči, mile i blage, onu spuštenu glavu, kose, ah, koje sam toliko puta gladio, sjetim se da bi joj morao ostati uvijek vjeran; da bi mi ona kroz cijeli život imala biti idol, koji bi ja opjevavao. I svaki si čovjek treba naći taj idol. Izgleda da je to za me otkrivenje: izmiren sam možda zauvijek s prirodom; ženski element je u mojem životu ulogu odigrao, koju mora. Sa ženskima više tude nema posla. Zaljubljivati se neću; moglo bi se izroditi u sjetilnost. Ostale ženske neka igraju u mome životu ulogu muškog, osobito finog muškog prijatelja. No, strašno mi je kad pomislim da ću se uvijek morati kretati u društvu punom sjetilnosti. Neki dan sam zavjetovao Bl. Djevici čistoću sve do ženidbe; možda će to trajati i do smrti."[11]

Zaključujući možemo reći da je ovo iskustvo prve ljubavi upravo zbog svoga tragičnog iskustva proizvelo u Ivanovoj duši mnogostruki pozitivan utjecaj, **pravi "preporod**" kako to on sam veli. **Pročistilo mu je shvaćanje** i smisao ljudske ljubavi, otkrivajući mu svu ljepotu i uzvišenost ove stvarnosti i pokazujući mu ulogu svakog elementa, napose seksualnosti. Od sada pa nadalje, erotski moment u ljubavi što ga je djelomično doživio u svome odnosu sa Gretom, bit će nešto što bi ga moglo poniziti, okaljati, učiniti ga "životinjskim", i stoga se treba toga kloniti. Gretina se slika iskristalizirala u njegovoj duši tako da mu je postala duhovni, uzvišeni ideal prema kojemu je još dugo vremena težio. "No, što je na tome bilo zlo i prolazno nestalo je, ono uzvišeno i plemenito, dalje živi u srcu mojemu, izdiže ga i daje mu hrane, možda sije i dobro sjeme. Svevišnji, molim Te da bude tako!"[12]

Ovo iskustvo kroz tragični kraj prve ljubavi pomoglo je Ivanu da se mogao boriti za čistoću svoju duše i da je mogao izaći pobjednikom kao što će se vidjeti kasnije. S druge pak strane jasno se vidi iz dnevnika, kako je iskustvo prve ljubavi sa svojim tragičnim završetkom usmjerilo njegove misli i njegovu dušu prema religioznim vrijednostima i tako je pospješilo njegovo religiozno dozrijevanje.

---

[1] I.MERZ, Dnevnik, 16.III.1914.
[2] Byron, Manfred, Treći dio, prva scena, red. 100-115
[3] D 27.2.1914.
[4] D 9.3.1914 (12-13) i D 16.3.1914. (D20-21)
[5] D 4.7.1914. (70-71)
[6] D 2.8.1914. - D 89
[7] D 4.7.1914. (D 71)
[8] D 16. 3. 1914. (D 20)
[9] usp. D 16. X. 1915.
[10] D 9. 3. 1914. (D 13)
[11] D 12. 12. 1915. – D 255.
[12] D 4. 7. 1914. – D 70

DNEVNIK IVANA MERZA
odabrani dijelovi

Donosimo ovdje samo neke dijelove iz Dnevnika Ivana Merza u kojima govori i piše o tematici ljubavi. Ti su tekstovi već objavljeni u knjizi Ivana Merza »LJUBAV I ČISTOĆA«, Zagreb, FTI, 2002. Na početku svakog izvatka iz Dnevnika naznačeno je mjesto i datum pisanja, a na desnoj strani navedena je njegova dob (godina i mjesec) kad je pisao određeni tekst. Važno je imati na umu da su to samo neki izvadci. U svome Dnevniku Ivan Merz, međutim, piše i o mnogim drugim temama, a ne samo o ljubavi i simpatiji. Ovdje smo izabrali samo taj vid njegovih tekstova koji mogu poslužiti kao materijali i nadopuna za kateheze o Ivanu Merzu. Za cjelovitiji uvid u njegov Dnevnik čitatelja upućujemo na druge knjige i publikacije o Merzu gdje su objavljeni opširniji izvadci iz njegova Dnevnika: Dragutin KNIEWALD, Ivan Merz – život i djelovanje, 2. izdanje, Zagreb, 1988.; – Božidar NAGY, Borac s bijelih planina, Zagreb, FTI, 1971.; – Ivan MERZ, Put k suncu, 2. izdanje, FTI, Zagreb 1993.; Ivan Merz, Ljubav i čistoća, FTI, Zagreb, 2002.

Uvod u Dnevnik

Svoj je dnevnik mladi Ivan počeo pisati na poticaj srednjoškolskog profesora Ljubomira Marakovića, koji je izvršio veoma pozitivan odgojni utjecaj na njegov duhovni, moralni, vjerski i kulturni razvoj. U dnevniku Merz opisuje sve ono što proživljava u svakodnevnom životu. Kad ga je počeo voditi u veljači 1914. g., nalazio se je na kraju gimnazijskog školovanja, pred maturom; stoga opisuje mnoge doživljaje iz školskih dana, svoje susrete sa školskim kolegama, zapisuje svoja razmišljanja o pročitanim knjigama, tu su njegovi zanimljivi osvrti na dramatična politička zbivanja pred Prvi svjetski rat i tijekom rata itd. Nalazimo i zapise o djevojkama, o ljubavi itd. No, u tom prvom dijelu dominira sjećanje na neprežaljenu prvu ljubav.

Za bolje razumijevanje tih sjećanja na prvu ljubav potrebno je dati nekoliko uvodnih informacija. U krugu obiteljskih prijatelja Ivan je u šesnaestoj godini upoznao svoju vršnjakinju Gretu Teschner. Među njima se razvila ljubav, koju je mladi Ivan posebno duboko doživio. Bila je to idealna ljubav kako ju je sam Ivan nazvao. Gretini roditelji živjeli su u Travniku, a ona je pohađala školu u Banjoj Luci. Međutim, ta je ljubav tragično završila, ali ne Ivanovom krivnjom. Greta je bila protestantkinja, laganih životnih nazora. Zaveo ju je u Travniku jedan čovjek i kad ju je ostavio, iz očaja je počinila samoubojstvo 4. VII. 1913.

Njezina tragična smrt proizvela je u duši mladog Ivana veliki lom. Već na prvoj stranici dnevnika, koji je započeo pisati osam mjeseci nakon njezine smrti, Ivan se sjeća svoje prve ljubavi, i to na jedan veoma svečani, gotovo dirljiv način.

Za motto svoga dnevnika Ivan stavlja stihove iz Byronova Manfreda (III.,1), koji nemaju posebne veze s doživljajem ljubavi. Očito da je njegova duša u tim stihovima našla odjeka. U njima ima i nešto proročkoga, jer se sve kasnije ostvarilo u duhovnom smislu što je mladi Ivan nosio u svojoj duši kao nejasnu, mladenačku slutnju:

“Za mladih dana želio sam vruće, da srca drugih svojim prožmem srcem, da svijetlim narodima, da se uspnem, ja ni sam ne znah kamo..”

Ispod ovih stihova Ivan nadodaje rečenicu: “To je moj vijenac koji polažem na njezin grob, svetoj i časnoj uspomeni prve ljubavi koja me je preporodila."

Nakon ovog svečanog početka Ivan objašnjava zašto je počeo pisati dnevnik i potom nastavlja potpuno prozaično bilježiti svakodnevne susrete i doživljaje iz školskih dana. Postupno počinje opisivati i svoje nutarnje osjećaje i razmišljanja, pa bilježi i svoje uspomene na prvu ljubav, koje su još duboko prisutne u njegovoj duši, premda je od njezine tragične smrti prošlo već gotovo osam mjeseci.

Tužna sjećanja na prvu ljubav

Banja Luka, proljeće – ljeto 1914. g.

Panorama Banja Luke

Proživio sam mlade dane s njom jedinom, kakve više nema na svijetu.

Banja Luka, 9. III. 1914. *17 g. i 3 mj.*

Noćas sam sanjao o Travniku. Tražio sam Gretin stan. Kad sam se probudio, lebdjela mi je pred očima njezina slika kako veselo ide sa mnom u kratkim rukavima i domaćem odijelu od kuće u Travniku u dućan. Vesela je bila. Nje više nema, tijela njezinog nema, ali uspomena ostaje. Bože, oprosti njezinoj duši. Moje naslućivanje zašto je počinila samoubojstvo psihološki je obrazloženo. Svijet je nju gledao samo kao djevojku koja erotski privlači, a i ona se ponašala otvoreno, tako da je taj sud o sebi hranila. No glupi svijet nije pravo poznavao tu djevojku dobra srca, iskrenu, prirodno nadarenu, načitanu i mnogo pametniju od njezinih drugarica. U Travniku nije našla tko bi je razumio i bila je nezadovoljna, a da ni sama to nije znala. Dok je bila ovdje, voljela me je, jer je znala da u njoj ne nalazim samo žensku, nego i čovjeka. Nazivala me je prijateljem. Naša duševna veza počivala je - moram priznati gledajući sada iz daleka - na donekle (ne sasvim) erotičnoj bazi. Bog zna bi li tolika ljubav k njoj bila u meni, da se nije stvorila na taj erotični način. Lijepo kaže Sveto pismo: platonska ljubav ne postoji, to je spojeno s ljubavlju k tijelu i osebujnoj duši djevojčinoj. Ova se ljubav smije nazvati idealnom. Proživio sam mlade dane s njom jedinom, kakve više nema na svijetu i s tugom se sjećam njene prilike. Teško mi je na srcu kad si predočim njezin jedinstveni lik i ćud, i mislim: bilo je prah i otišlo. Koliku utjehu mi daje vjera, da ću nju istu, tijelom i dušom opet vidjeti. Nema ženske koja je njoj slična i zato svaki dublji osjećaj, koji se u duši pojavi spram gdjekoje, u klici uništim. Svrha - ideal života bio bi mi da dajem sobom dobar primjer i da u to "mehaničko doba tehnike" i svoj dio pridonesem idealizmu. O njoj i svom duševnom preokretu drugi ću put.

Greta Teschner, Ivanova prva mladenačka ljubav.

To što za nju osjećam ne mogu kazati, nego suze moje koje teku

Banja Luka, 16. III. 1914. *17 g. i 3 mj.*

Među fotografijama sam tražio njenu sliku, da je vidim, ali je nije bilo; sigurno ju je mama spremila. Bio sam žalostan. Tmuran je danas dan i sjetio sam se kako je na takav dan, u proljeće ako se ne varam, ona došla k nama s roditeljima i s kapetanom W. na stari kolodvor. Bio je i König (kolega) i igrali smo zaloga. Bilo je veselo i došao je red da brojim zvijezde - i tada sam nju i uopće žensku prvi put poljubio. Nećkao sam se, a opet mi je bilo drago. Ja se spram nje nisam najgalantnije ponašao iako sam je uvijek volio. Vozao sam se s njom mnogo u fijakeru, dočekivao svaki dan kad je izašla iz škole, pratio kući i na vratima dobio poljubac. Itd. Čitav odnos s njom isprepleten je samim poljupcima. No kad sam se vratio iz Travnika, već sam uviđao, da čovjek nije samo tijelo. Pitao sam se da li sam dobro radio, a kad sam saznao za njenu smrt, nastao je duševni prelom u mojoj duši, ne odjednom nego s vremenom. Ali opet se pitam da onog materijalnog nije bilo između nas, bi li postojao onaj duševni vez? Poljupcima smo se mi i duševno spojili. Ona je mrtva, više je neću nikad vidjeti, nju koja mi je utjeha u životu; i želim iz dna duše da je vidim Tamo, na drugom svijetu. To što za nju osjećam, ne mogu kazati, nego suze moje koje teku kad si predočim ovu plemenitu i dobroćudnu Germanku. Moja mladost je, kako mi se čini, s njom legla u grob; svi se mogu smijati iz dna srca, ja ne mogu. Gledam djevojke, sviđaju mi se, ali pomislim li na nju, sve drugo iščezne. Jedinu utjehu nalazim u umjetnosti, koju silno volim i u prirodi.

Banja Luka, 18. IV. 1914. *17 g. i 4 mj.*

Nju ne zaboravljam, sve mi dolazi na pamet Schillerov stih: "Oh, dass sie ewig grünen bliebe, die schöne Zeit der ersten Liebe." *(O, da se vječno ostane zelenjeti lijepo vrijeme prve ljubavi.)*

Borba između Vječnosti i strasti

Banja Luka, 13. VI. 1914. *17 g. i 6 mj.*

Bože, što sam vidio! Gad i gnjusoba.. Kolege, do kojih sam više držao, išli su se sa sluškinjama natezati i druge provocirati i sramotiti. Neki drugi otišli su "dolje".

Jadnici! Tako mora biti kad ste životinje. Uvijek govoriti o idealima, a valjati se u blatu.

Banja Luka, 19. VI. 1914. *17 g. i 6 mj.*

Z. je vozio na lađi neku debelu djevojku, što je zovu Barbara. Siđemo dolje, sjednemo do njih, a ona sjedne da joj se je dosta velik dio noge vidio. Teško mi je bilo, nastade užasna borba između Vječnosti i strasti te sam jedva dočekao da sam se prevezao. Strast direktno obustavi logično mišljenje, tako da sam se teško mogao u glavi sabrati o čemu idealiziram: o Ewig Weibliches *(o vječno ženskom)*, Memento mori *(sjeti se da ćeš umrijeti),* rad za čovječanstvo, estetski osjećaj itd.

Čovjeku je prirođeno da teži k ženi

Banja Luka, 21. VI. 1914. *17 g. i 6 mj.*

Tolstoj kaže: ljubav je strast. Sva ljubavna literatura se bazira na ovoj. No u mene nema strasti. Ali opet je čovjeku prirođeno da teži k ženskoj. Možda das Ewig Weibliches *(vječno žensko)* vuče ili je to neka sugestivna moć, kako Kleist veli. Zadnje će biti, jer zašto me uvijek k njoj vuče. Ili je ta snažna i otporna muška narav samo polovina biti i ova traži drugi dio biti, prirođenu nježnost i milovanje. To ostaje uvijek tajna.

Prva je ljubav najdublja i zato mi je uspomena sveta

Banja Luka, 4. VII. 1914. - prva godišnjica Gretine smrti *17 g. i 7 mj.*

Zanesen velikom harmonijom, melodijama koje osjećam, a ne čujem, slikama koje poznajem, a nikada ih nisam vidio, mislim na prvu ljubav. Koliki pad iz Vječnosti u prolaznost. No, što je na tome bilo zlo i prolazno, nestalo je, a ono uzvišeno i plemenito dalje živi u mojemu srcu, uzdiže ga i daje mu hrane, možda sije i dobro sjeme. Svevišnji, molim Te da bude tako! Možda je ona u to doba izdahnula. Za to nisam ni znao. Žarko sam se molio Bogu da je održi na životu i bio sam uvjeren o uspjehu molitve, ali bilo je prekasno. Već je ona prestala biti. Duša se njezina otresla prolaznosti i otišla je. Kamo? U Vječnost. Ali, Bože, groza me hvata kada pomislim da je sama sebi oduzela život. Život je borba za Istinom, a ona kukavno odustaje od te borbe. Dijete je dvadesetog stoljeća, laganih nazora. Da je sada živa, možda bi bilo sve drugačije, ili možda ne. Možda bih i ja još bio dijete dvadesetog stoljeća. Tko zna? Svevišnji najbolje uređuje.

Prva je ljubav najdublja i zato mi je uspomena sveta. Na groblje nisam odnio cvijeća, jer čuvstva bi se otupila da se iznesu pred svijet. Otac njen i majka možda plaču, a meni je teško kad si dozovem slike u pamet. Bila je pametnija nego ostale njene drugarice, uvijek je čitala knjige i oduševljavala za se. Ali dubine joj nitko nije dao. Prolazio joj je život monotono, razmišljala je kad dan dođe, dan ode, čeka da i prođe. Možda bi se udala, dobila djece, i umrla. Takav je život. Nije znala zašto živi. Nije možda ni znala da postoji Vječnost i da sve divote svijeta, sva priroda, dovode do spoznaje da je to sve od neizmjernog Duha, od Ideala čovječanstva, od Istine, Dobrote i Ljepote. Prošlo je, a proći ću i ja, kao i sve ovo, ali mi ćemo svi biti. Možda i ona jest! Strah me hvata kad pomislim da je izgubila Vječnost. Bože, predobri Bože, saslušaj molitvu slabašnog crvića koji se straši da Te pogleda, kome vrag srce truje, daj, Bože Vječni, daj Greti Vječnost. Oprosti i meni sve zlo i pokaži mi put pravde!

Vratimo se k ljudima. Život je borba za Istinom i promotrimo ga.

Prošlo je, oplemenilo me, i bez toga se može živjeti!

Banja Luka 8. VII. 1914. *17 g. i 7 mj.*

Sve je ovo prolazno. Kao Gretu teško da sam što tako duboko volio; i svejedno prošlo je, sjećam se, oplemenilo me je, ali se i bez toga može živjeti. Dnevnik mi je jedino sjećanje na poeziju u ovome glupom radu.

Nagon bi svu moju ideologiju mogao baciti u blato

Opatija, 22. VII. 1914. *17 g. i 7 mj.*

Ustao sam u 9 s., sunčao se jako, da sam pocrnio. Na kupanju na me jako djeluje erotični momenat. Vidim da je nagon zao, gadan, da bi svu moju ideologiju mogao baciti u blato i svejedno se opet pojavi. Kad pozovem u pomoć Djevicu, pomogne mi mnogo, ali opet se javi.

Sjećam se uvijek Grete. Kad vidim kakvu djevojku gdje se smije s mladićem, meni je teško. Onakvo što kao što je Greta, neću naći. I da se nađe, opet bi uspomena na Gretu ovaj odnos pomrčala i ne bi čovjek mogao biti tako iskren.

Molio sam ga da prestane

Opatija, 23. VII. 1914. *17 g. i 7 mj.*

Spavao sam do 5 popodne i šetajući sretnem M. P. Bilo mu je drago a i meni, kad je vidio ratnu lađu. Erotično je počeo govoriti i molio sam ga da prestane.

Erotika vodi prema životu bez svrhe

Zagreb, 2. VIII. 1914. *17 g. i 8 mj.*

Kad sam po kiši pratio gospođe *(gđu Teschner i gđu Supanek)*, prošla je jedna žena i digla suknju da se je dosta vidjelo. Pošto sam se instinktivno okrenuo, počele su govoriti o erotičnom, da ću se promijeniti itd. Bilo mi je teško da to baš čujem od Gretine mame, koju dosta volim, a vidim da je ovaj erotski element u odgajanju i u kćeri ubio prirođeni religiozni život, tako da se mogla odlučiti na samoubojstvo. Ili, točnije rečeno: puštam erotične misli, živim iz dana u dan, bez molitve i misli na vječnost, pa život postane bez svrhe. U času rezignacije i neraspoloženja pita se tada čovjek zašto se ne bi ubio, i to može učiniti...

Napasti navale užasno, no molitva me diže

Banja Luka 30. VIII. 1914. *17 g. i 8 mj.*

Napasti navale užasno, no molitva me diže. U svetinji nad svetinjama (Rabindranath Tagore) - u srcu mom, nepokolebljiva je vjera. Skepse ima. Vječit je boj. Znam da nisam savršen, ali grijesi me bodu i ne znam koji su. U času kad zlo učinim, vidim da je zlo, ali kasnije opet zaboravim i isto učinim. Da je ovdje kakav inteligentan ispovjednik, da mu se saopćim da me on razumije i da me upozori! Gledat ću otići na ispovijed prije polaska *(u Vojnu akademiju)* i da primim Tijelo za okrepu u budućem životu...

Borba za čistoću u nemoralnom okruženju

U Vojnoj akademiji - Bečko Novo Mjesto, jesen 1914. g.

Nakon završene gimnazije i položene mature Ivan, po želji roditelja, polazi u Vojnu akademiju u Bečko Novo Mjesto. Kako nije imao poziva za vojničko zvanje, ostaje ondje samo tri mjeseca, do Božića 1914. Boraveći u akademiji, upoznao je svu moralnu pokvarenost tamošnjeg društva i svoje okoline. Bili su to pravi stresovi za čestitog, nepokvarenog mladića kao što je bio Ivan. Sve te dramatične momente i susrete, te svoju borbu za očuvanje svoje moralne čistoće, Ivan opisuje u svome dnevniku.

Život nije uživanje nego žrtva

Bečko Novo Mjesto, 21. IX. 1914. 17 g. 9 mj.

Već sam u životu skok učinio. Budući da sam stupio u Vojnu akademiju, znači da moram postati dobar vojnik. No, sa mnom je to sasvim drukčije. Volju za vojništvo nisam nikada imao, ali da olakšam život roditeljima, stupio sam ovamo.

Vjera moja izgleda da je slaba, misao no ono lijepo, uopće religiozni život kao da umire. To je zato što nemam društva, s kim da se o višim stvarima zabavljam. Ispovijed koju bih toliko želio, kao ni Pričest ovdje ne mogu primiti. Jedan se akademičar ubio. Njima je ideal biti vojnik, zašto, kako, o tome se ne misli. Kad taj ideal iščezne, ne znajući što je svrha životu neće više da živi. Život nije uživanje, nego žrtva.

Pokvarenost će iz gradova ući u sela i zbogom, Hrvatska!

Bečko Novo Mjesto, 24. X. 1914. 17 g. i 10 mj.

A što mi radi moja mila Hrvatska? Žalibože gledam, gledam. Svjetska povijest ne uči da pesimistički gledam iako u svjetskoj povijesti vidim samo jedan religiozni borbeni motiv: Borba za pravednost i istinu. Borba za i protiv Boga, borba zlog i dobrog elementa, kako mitologije kažu. Narod Hrvatske, te Bosne, još je nepokvaren... Iz Europe mnogo zla dolazi. Dapače, hrvatska narodna umjetnost se zaražava erotičnim, bolesnim, modernim strujama... Pokvarenost će iz gradova ući u sela i zbogom, Hrvatska. Ne, u crven-bijeli-plavi ako upletemo gorući križ koji će sve zlo uništiti, a dobro rasvijetliti, onda će Hrvatska svoju ulogu u svjetskoj povijesti izvršiti. Daj Bože.

Ljudi za koje su djevojke samo živine

Bečko Novo Mjesto, 7. XII. 1914. 18 g.

Jučer sam bio u Beču. Sastao sam se s Hrvatskašima *(članovima katoličkoga studentskog društva "Hrvatska" u Beču)* i shvatio onu vezu koja sve njih veže. Milota je doći iz društva u kome se samo uživljuje u erotično, živi samo za erotično, među ljude, muške i ženske, koji rade samo za jednu misao i koji žive pošteno i plemenito. Da, ne treba da govorim o veličini i ljepoti kršćanskog života.

Prvi poljubac, zlatno smeđe kose...

Bečko Novo Mjesto, 11. XII. 1914. 18 g.

Srce je moje uzburkano čuvstvima. Uspomena na Gretu. - Prvi ples, prvi sastanak. Naše šale i sve slično. Šetnja po brdima i čitanje Schillera. Večera u njihovoj kući, scena kod pijanina, prvi poljubac, zlatno-smeđe kose... Ono što bijaše gadno - prošlo je. Jedina je uspomena koja živi; ona šesnaestogodišnja i ja toliko. Da, 18. ovog mjeseca bit će joj osamnaest godina. Smrt - grozna smrt - ju je odnijela.

Bečka katedrala sv. Stjepana

Svevišnji, veliki Bože, molim Te, daj da grešnica, koja je dosta trpjela na ovome svijetu, koja je žrtva pokvarenosti društva, vidi bar djeličak Tvoje ljepote i nek nije za nju gubitak nade.

Pričali su čitavo vrijeme o cijeni ove i one ženske

Bečko Novo Mjesto, 13. XII. 1914. 18 g.

Sjećam se na prve dane ovdje (*u Vojnoj akademiji*). Bilo mi je jako teško. Sjedeći s onima iz drugog tečaja kod jednog stola bio sam prinuđen slušati stvari koje si nikad nisam ni mislio. Razbacivajući se kruhom, pričali su čitavo vrijeme o cijeni ove i one ženske, o strašnim svinjarijama. S nekom strašnom ljutinom otišao sam od stola, plakao sam što sam prisiljen živjeti u takvom društvu...

Venera, Diana, Marija

Bečko Novo Mjesto, 13. XII. 1914. 18 g.

Venera je ideal zemaljske ljepote. Ona je ljepota, koju je priroda rodila (iz pjene). Marija posjeduje taj ideal prirodne ljepote. No Venera je moralni izrod. Stari grčki duh – ono što u njemu teži - htjelo je nešto moralno čisto: To je Diana. Diana je ideal morala. Marija ima ova svojstva. Marija ima razum. Palas Atene. Iz ovog se već vidi da je ona iskra u čovjeku, koja dokumentira bivstvo jedne Istine.

Majko, označi mi pravi put!

Bečko Novo Mjesto, 14. XII. 1914. 18 g.

Majko moja dobra, najveća, molim Te, napuni moju dušu lijepim osjećajima i plemenitim mislima, uvijek mi označi pravi put, pa makar mi i bilo teško slijediti ga.

Razderao sam je!

Rođendan, 16. XII. 1914.- 18 g.

Danas mi donesoše sliku jednoga golog akademičara, koju je imala neka kelnerica. Razderao sam je. Nazvaše me popom. Noćas su četiri akademičara slavila s bludnicama orgije. Prvi je ležao 6 mjeseci zbog teške spolne bolesti u bolnici. Drugi je u jednu takvu "zaljubljen" (tako bar veli). Te životinje zarađuju samo time. Samo fakta nabrajam.

Uvijek vidim sliku Madone s djetetom

Bečko Novo Mjesto, 19. XII. 1914. 18 g.

Da, jučer je imala rođendan (*Greta*). Bilo bi joj osamnaest godina. Djevojka u sjaju ljepote. Mir prahu njenu! Ako Bog da, skoro će biti kraj animalnom životu.

Da, kad čujem da se gadno govori, kad se u moju dušu hoće uvući gadne slike, uvijek nepromijenjeno vidim sliku Madone s djetetom, onaj lijepi majestetični i blagi izraz, ono usredotočenje svega uzvišenog.

Kip Majke Božje Lurdske iz banjalučke župne crkve pred kojim se Ivan Merz često molio

Molim Svevišnjega da mi pokazuje put k Čistoći, svemu Najvišemu i Vječnomu!

Bečko N. M., 22. XII. 1914. 18 g.

Dnevnik završavam i nadam se - molim Svevišnjega, koji je odredio put suncu i zvijezdama, smjer svakoj stabljici i zadaću svakom mravu - da i meni od sada pokazuje put k Čistoći, Velikoj umjetnosti, svemu Najvišemu i Vječnom. Neka se opet i opet probudi Faust, koji je ovdje kao zaspao.

Što je ljubav?

Filozofske analize i razmišljanja o ljubavi

Studij u Beču 1915. g.

U siječnju mjesecu 1915. g. Ivan polazi na studij u Beč. Po želji roditelja upisuje se na pravni fakultet, premda je želio studirati književnost. To razdoblje njegova života ispunjeno je širenjem kulturnih vidika. Muče ga vjerski i moralni problemi. Mnogo razmišlja o vjeri, napose o moralnim pitanjima, o ljubavi, o svome odnosu prema ženi. No iznad svega dominira njegova težnja prema umjetnosti, prema ljepoti. Zato češće nalazimo u dnevniku spomen na doživljaje lijepoga u susretu s umjetničkim djelima. Religioznost je u ovom stupnju njegova duhovnog razvoja još usko povezana s umjetnošću, koja dominira njegovim duhovnim interesima i horizontima.

Molitva Neoskvrnjenoj da ga u Beču prati na svakom koraku

Beč, 17. I. 1915. 18 g. 1 mj.

Moja molitva sada ide Neoskvrnjenoj: neka me u ovom gradu prati na svakom koraku. Svaki moj hod i korak neka bude usmjeren lijepom. Uopće, hoću da se ovdje naslađujem samo u lijepom. Mislim najprije na kazalište. Prijavit ću se za opere i nastojat ću da se u sve uzvišeno zanesem. Isto je sa svim umjetnostima. Deviza je moja Keatova: A thing of beauty is a joy for ever. *(Lijepa stvar je trajna radost.)* Samo se Ljepotom dolazi do Izvora.

Tužne uspomene na Gretu

Beč, 9. II. 1915. 18 g. 2 mj.

Na Gretu sam mislio. Rado bih otišao u stan njenim roditeljima da vidim pokućstvo, a osobito glasovir. Tužne me uspomene vežu...

Meni je ljubav sfinga

Beč, 18. II. 1915. 18 g. i 2 mj.

Meni se sada poput Bazarova nameće pitanje, postoji li ljubav, da li to nije nešto fiziološkog, tjelesnog. Tolstoj niječe ljubav k ženskoj, koja je do sada opjevana. Turgenjev u "Oci i djeca" prikazuje Bazarova, kojemu poput Tolstoja razum kaže, da je ljubav samo animalna. A osjeti na sebi, da je ona nešto drugo, neka čovjeku nepoznata strast, kojoj animalizam nije povod, nego strast koju prouzrokuju neke duševne, tajanstvene ženske osobine. Meni je ta ljubav sfinga. Razum mi kaže da ona ne postoji, a mislim li na Gretu, velim da ljubav postoji. Doduše, kod mene je imala animalne konsekvencije *(životinjske posljedice)*. Ipak, ja Gretu sada ljubim, a kako se osjećam iza njene smrti regeneriran, čini mi se da sad živi, ja bih kleknuo pred nju, molio bih ju za oproštenje što sam je smatrao za životinju, no to je

prošlo i ljubav me k njoj vuče. Ta ljubav nije prijateljstvo, to je nešto drugo što se ne da izreći. Sfinga?!

Teško je proniknuti u bit žene

4. III. 1915. 18 g. 3 mj.

Danas direktno osjećam da duša postoji. Čudim se da je moje ja, ono što mene čini, zatvoreno u tijelo, po kojemu svijet mene poznaje. Imao ja koje god tijelo, ostajem onaj isti. Promatrajući ljude, ne bih uopće smio gledati na vanjštinu, nego bih trebao proniknuti u dušu. Kod promatranja ženskih silno je teško proniknuti u njihovu bit, jer magnetizam lijepih formi kvari čovjeku čisti pogled. Morao bi se čovjek istom probiti do one visine, da promatranjem svake ženske nema ni najmanji osjećaj da gleda žensku. Istom onda se može otkriti Ewig Weibliches *(vječno žensko)*. Prije ne.

Nešto mi veli: stani, zlo činiš!

Beč, 10. III. 1915. 18 g. 3 mj.

Ovom ulomku prethodi opširan citat iz djela u kojem Rilke opisujući Rodinove kipove govori o tjelesnoj privlačnosti i ljubavi bez ikakvih moralnih ograda i normi. Radi se samo o udovoljavanju nagonu. Merz potom nastavlja:

Pristanem li na ove misli, znači, da svu svoju ideologiju bacam i da si počinjem graditi novu. Ove riječi drmaju egzistencijom morala. Drmaju li? Krasna su gola tjelesa Rodinova. Istina je da je nagon k ženi prirodni nagon. No, Bože, je li ovaj više umjetničke naravi? “Ist wie ein Schatzgraber” *(kao kopač blaga)*? U noći tiho ustaje, šulja se do njena kreveta. Lijepo izgleda... Krasna igra prirode. Ali zašto gledati; treba to sam doživjeti. Zamislim se, da se ja šuljam krevetu... Ali jao, što je u meni: demonskom silom me vuče k njoj, a nešto mi opet veli, stani, zlo činiš. O ove dvije stvari se radi, hoću li otići k njoj i u zagrljaju naših tjelesa piti slasti. I u toj slasti živjeti, umrijeti. I ni u ovoj slasti neću naći zadovoljstvo. Ovaj silni, demonski užitak nas drži, a najednom se dignemo. Čujem: Memento mori - sjećaj se da ćeš umrijeti. To, što te toliko drži, proći će, samo nešto će ostati i poslije tebe, ali ono što će ostati nije u ovim demonskim časovima uživalo. Ne uživati, znači boriti se proti prirodi, dapače zanijekati je. Osjećam tvrdo da jest poslije smrti život i da ovaj demonski život s onim veze nema. On postoji samo radi principa pravednosti. Pravednost nije princip, nego je iskra u nama i veli, ako nešto hoćemo postići moramo pregarati. Rodinovi kipovi su krasni, sjajni, bukteći život i čim su veći i sjajniji, to je za nas veća dika, ako smo veličinu toga prolaznoga sjaja suzbili, poradi onoga za sada još neosjetljivoga sjaja vječne ljepote.

Svladavati zavodljivost ženske ljepote

Beč, 10. III. 1915. 18 g. 3 mj.

Uopće sam došao do zaključka da je borba proti modernim nazorima u meni, čini mi se, dovršena. Život mora da nam je žrtva, da mnogo lijepoga ni ne gleda. Sad se mora dakle osuditi što sam u operi gledao lijepu dekoltiranu damu, da se je čak zarez vidio. Činjenica je da ženska ljepota ima nešto očaravajuće, lijepo na sebi, i poradi tih prolaznih trenutaka gledanja moramo zauvijek zatvoriti oči i gledati samo na vječni sadržaj. Živjeti je silno teška borba koja traži pregaranje, ne gledanje lijepoga. Radi ove borbe ima i čovjekov život viši sadržaj. Boriti se protiv nagona k divnoj ženi, svladati ga i uspeti se do visine čovjeka, koji nagon više i ne osjeća, nego na ženu gleda kao na sebi ravna muškarca, znači izvojštiti najveću pobjedu... Ali od sada velim, oči zatvoriti i ne tražiti ovaj princip ljepote koja je samo ovdje, da uspostavi borbu kojoj je nagrada vječnost.

Palača austrougarskih careva
Schönbrun u Beču

U parku na svakoj klupi jedan par...

Beč, 17. V. 1915. 18 g. i 5 mj.

Život mi je veliki upitnik. Od dana do dana se gubi moja djetinja vjera. Ono prijašnje razlikovanje između dobra i zla mi nedostaje. Pitam se je li ono što sam prije držao dobrim uistinu dobro. Što je to uistinu dobro, postoji li dobro? Svi ovi nazori o svijetu, nisu li oni samo predrasuda. I uvijek tako živim i pitam se. Samo ono što pred sobom vidim, uviđam da postoji. Evo što vidim: Šećem se na večer po parku i gledam gdje je na svakoj klupi po jedan par, gdje se jedno uz drugo stišću, gdje se sretno smiju, ljube... Faktično ovaj prirodni zakon postoji, zakon ljubavi. (Riječ ljubav sada upotrebljavam u smislu sjetilnog nagnuća muža i žene). Na ove parove ne gledam više prijašnjim okom. Negda sam držao da je to strast, da je to slabost, ljudska nekarakternost koja se podaje užitku sjetilnog. Ovako na taj temeljni prirodni zakon više ne mogu gledati, iako znam da sam se u časovima kada sam promotrio taj život iz bližega (akademija!) gnjusio toga gada i blata. Za opravdanje ovoga principa moram se pitati postoji li Bog ili ne? Onda što razumijem pod imenom Bog? Faktično je da On postoji, da ga osjećam oko sebe u sebi, tu ovdje, ondje, svagdje. Njegove melodije drže i napunjaju sav svemir. Svaki čovjek ćuti dah nečega većega i vječnijega, upravo kako razum pridomeće vječnoga u oba smjera. Dakle Bog postoji. Onda se pitam što je taj Bog, kakav je? Možemo li se moliti? Je li on osoban? Na ta pitanja nam odgovara naša nutrina u pojedinim jednostavnim slučajevima. *(Nastavak u sljedećem odlomku.)*

Naša vjera mora biti putokaz života – ili katolik ili ništa!

Beč, 17. V. 1915. *18 g. i 5 mj.*

Kad Bog postoji, već slijedi da naš život ima svrhu. Onda treba još pomisliti na nešto na što ljudi ne misle i što bi ih moglo lako dovesti do prave spoznaje: da ćemo umrijeti. Nekoga silno volimo i taj umre. Nikad, nikad ga više nećemo vidjeti. Pa mi sami puni smo misli, sumnja, težnja, mnijenja, cio duševni svemir, naše Ja je sredina oko koje se sve okreće, koja prima i razvrstava dojmove; sve mi to doživljujemo, katkada se mučimo i patimo. I sad najednom umremo. Zašto bi sve ovo? Zašto toliko misli i težnja, kad je sve uzalud, kad propada u ništa, kad duša nije zaseban element, koji je zatvoren u bocu poput duha u *Diable boiteuxu.* No, to ne može biti. Kada je u prirodi sve tako sjajno uređeno, mora biti i vječnost našega života u smislu pravednosti. I uistinu to je, i u to vjerujem i u času kada ovo djetinjom vjerom osjećam, kada se gnjusim zla i kada se topim u molitvi, ostaje u dnu duše opet ona sumnja; onaj veliki upitnik zadnjeg Adama. Zašto? Što? I opet uza svu sumnju vjerujem!

No, nije dosta samo vjerovati. Naša vjera mora biti sustav, mora biti putokaz života, zato da ne radimo proti principu pravednosti i vječnosti. Religije daju sustave. I ja kažem: "Aut catholicus aut nihil" *(ili katolik ili ništa).* U ovom pogledu nije u meni nikada postojala ni najblaža sumnja. Znam i osjećam da je katolicizam jedina prava vjera. O drugima nisam nikada ni mislio da bi bile bolje od katoličke. *(Nastavak u sljedećem odlomku.)*

U ženi tražiti samo ono što je vječno

Beč, 17. V. 1915. *18 g. i 5 mj.*

I sada je krajnje vrijeme, da pomislim da je Netko poradi Istine umro za me na križu. I trgnut ću se i vidjeti da su te djevojke u parku, ti muževi i lijepe forme, samo gadna strast, da to nisu ljudi s težnjama i bolima, nego da su jednostavne živine, koje se od ostalih ne razlikuju. I ja ne smijem takvo što opravdavati, jer znam da je onaj princip nagnuća muža k ženi samo poradi naše duše ovdje, jer naša duša je mi - koja se usavršava i diže. Ovaj negativni princip ljepote, to zabranjeno drvo raja je svojom ljepotom ovdje samo da stvara od nas ljude. I gledat ću da se probijam da na ženu ne gledam kao na lijepo tijelo i k njoj me njezina vanjština ne smije vući. Othrvat ću joj se i u njoj ću tražiti samo ono što je vječno.

Nije li čistoća predrasuda?

Beč, 22. V. 1915. *18 g. i 5 mj.*

Cijelog dana sam razmišljao zašto smo na svijetu, zašto je Bog našu plemenitu dušu stavio u gnjusno životinjsko tijelo. To ja sve znadem i mučim se i vrijeđam Madonu, vrijeđam svijet, a opet se borim. Pojam idealne ljubavi, ideala djevojke sve tone gledajući oko sebe realnost: gnjusnost i plitkost toga svijeta, koji podaje sve na vanjštinu. Te žene s probijenim čarapama, nategnutim haljinama, da se svaka forma vidi, tako da bude živinski osjećaj. Pojam idealnog je žalibože samo pojam; ne nalazim ga u svijetu koji me sada okružuje. Oh, ta sumnja, prokleta sumnja! Zašto da je čistoća upravo dobro? Nije li to predrasuda. Pa što je uopće "Dobro", o kojem se toliko govori. To su te sumnje, no svejedno osjećam u mom svetištu - srcu - uvijek čuvam i osjećam iskru nečega, nedokučivoga, nevidljivog, nepojmljivog, Velikog.

Gradska vijećnica u Beču

Cijeli dan me mučila grozna strast

Beč, 25. V. 1915. *18 g. i 5 mj.*

Jučer me je cijeli dan mučila grozna strast, sve me je tjerala da letim i da se proti nje borim. Ideale mi moje ona kalja i u blato vuče... čistoću moralnu - duševnu. Katkada me tako rekuć blamira. Na večer sam uvijek pun tako sjajnih misli, tako plemenitih namjera; ćutim direktno nešto nadzemaljsko, osjećam da ono postoji. Kad se pojavi bijeli dan, zaboravljam sve lijepe odluke, sva okolina, sve vidljivo na se vuče pozornost, tako da se čovjek vlada instinktivno - većinom dosta zlo. Moja molitva ide Svevišnjemu, te sv. Anti, da mi se smiluju i oči poboljšaju, samo da mogu čitati i raditi koliko mi srce teži. Mnogo, jako mnogo toga ima što trebam saznati. Modernih, učenih je neprijatelja sa sviju strana, a treba se proti ovih boriti dubokim sredstvima. Bože, svoje oči ću upotrebljavati samo za gledanje lijepoga i za uzvišene svrhe, pomozi mi zato, molim te!

Beč, 27. V. 1915. *18 g. i 5 mj.*

Oči, jadne moje oči. Vidim da se moje gledanje svijeta opet produbljuje; živinske nagone sam jako potisnuo, tako da sam ih i zaboravio. Ideal žene se opet jasnije razvija.

Sklonost k djevojci

Beč, 7. VI. 1915. *18 g. i 6 mj.*

Jutros sam došao iz Plzena. (*Ivan je posjetio rodbinu s očeve strane u Plzenu u Češkoj.)* Od četvrtka do nedje lje na večer od 3. do 6. VI. 1915. bio sam ondje. Što veli Bazarov: ljubav je fiziološki proces... Po tome je naš odnošaj, tj. nagon muža k ženi skroz životinjski. Tako sam i ja prije mislio, no to nikako ne mogu pomisliti. Čovjek nije životinja, moj je princip, no ipak osjećam neku sklonost, ljubav k djevojci, a da mi je kod toga misao kano biser čista. Doduše ovaj duševni osjećaj ima tjelesnu podlogu. Ona mi se sviđa jer je lijepa lica, a i tijela. No ljepota lica, bolje reći izraz očiju, stvara u nama simpatiju, on je donekle izraz nutrine. Nije velik prijelaz od ovog duševnog odnošaja prema životinjskom: Prisloni li se samo tijelo, već i nehotice elektrina ide kroz čovjeka... Moguće je to još zbog nesavršenosti. I kod doticaja tijela moralo bi nam tijelo ostati ravnodušno. “Moramo biti kao jedno od onih malenih”.

Što je napokon ljubav?

Beč, 9. VI. 1915. *18 g. i 6 mj.*

Gledajući u umjetnosti gdje se dvoje ljubi, čini nam se naravno. O tome valjda i ne razmišljamo: kao da to mora biti. Što je napokon ljubav? Zašto postoji ljubav između muškog i ženskog? Da ljubav nije utopija? Da, naime, ljudska narav koja u sebi ima to nagnuće da sve poljepša, da nije i običnu strast pretvorila u ljubav? Kad sam sebe promatram, čudim se i pitam nije li ta moja ljubav samo izmišljotina, mora li to tako biti? Sâm sam sebi smiješan kad bih si rekao da sam zaljubljen: da se osjećam privučen k drugom biću.

Problem ljubavi je zanimljiv

Beč, 12. VI. 1915. *18 g. i 6 mj.*

Vidim da sam se probio do priličnog stupnja visine. Život promatram i pitam se uvijek, za uzrok svega što pokreće. Problem ljubavi je osobito zanimljiv. Već poradi toga je moje gledanje ženske već prilično visoko, što moja strast više skoro ne govori, nego objektivno, hladno sve promatram.

Ljubav - obična fiziološka pojava?

Beč, 15./16. VI. 1915 *18 g. i 6 mj.*

I nakon završene mature Ivan Merz je ostao u vezi sa svojim srednjoškolskim profesorom hrvatskog jezika Ljubomirom Marakovićem koji je na njega od svih profesora najpozitivnije odgojno djelovao. Za vrijeme studija s njime je nastavio opširnu korespondenciju o književnim, moralnim, umjetničkim i vjerskim temama. Ovdje donosimo izvadak iz jednog Ivanova pisma u kojem govori o problemu ljubavi.

Dragi gospodine profesore! .....

Prilično me naime zaokupilo, da ne kažem mučilo, pitanje ljubavi (obične!). Uvijek kod toga mislim na Basarova i pitam se nije li ona obična fiziološka pojava. Razum mi kaže, da nije, jer iz povijesti, književnosti, a osobito iz narodne umjetnosti (Niebelungen Lied) izlazi, da je ona nešto duševno, koje je jedino prava ljubav. No, ovo je tako reći samo na papiru, to još ne osjećam živo, kao mnoge druge stvari. Tumačim si ljubav tako: Duša muža je u jednom smjeru nedovršena, a u drugom opet savršenija od ženske duše. (Mužu naime nedostaje “das Ewig - Weibliche”, a ženi ono samosvjesno, borbeno u muža “Ewig - Männliche” bismo mogli nazvati!) - Poradi te nesavršenosti jedno teži za drugim i ta čežnja je ljubav.

U prolaznoj ljepoti tražiti ono što je vječno

Beč, 18. VI. 1915. *18 g. i 6 mj.*

Uglavnom sam veseo, dobre volje, osobito po danu. Veselim se svjetlu. U noći rano izlazim. Zle misli me kao furije gone; naime, ovaj Beč je užasno frivolan grad. Na večer se vidi - bar ja tako vidim - samo plićinu, gadne, grešne poglede.

Banja Luka – Hotel Palace

Znam da je Dobro, Lijepo i Istinito u metafizičkom pogledu jedno: Bog. Mi moramo biti zato oprezni i u prolaznoj ljepoti tražiti ono što je vječno i ove vječne tri stvari će uvijek i praktično biti u harmoniji. No takva je donekle Rafaelova Madona: istinita, dobra i lijepa.

Molitva Bogu i Mariji

Beč, 3. VII. 1915. *18 g. i 7 mj.*

Bože i Djevo, koja si uvijek i uvijek blaga i čista, molim vas pomozite jadnom crviću, koji želi dobro izvršiti svoju zadaću koja mu je kano čovjeku namijenjena!

U očekivanju polaska u vojsku i na frontu

Banja Luka, ljeto 1915.

Ljetne praznike 1915. g. Ivan provodi kod roditelja u Banjoj Luci. U dnevniku nastavlja opisivati svoja nutarnja razmišljanja, doživljaje, analizira književna djela. Upoznao je jednu djevojku, Poljakinju Dulku, koja privlači njegovu pozornost. Sva zapažanja o njoj zapisuje u dnevniku.

U društvu s Dulkom

Banja Luka, 19. VII. 1915. 18 g. i 7 mj.

Sad sam kod roditelja i vrijeme tratim na tenisu i u društvu s gospođicom Dulkom. Vrlo je zgodna djevojka, osobito me veseli, što ona znade za duševni život, za borbu i gledanje. Naravno, ima još u nje mnogo toga što nije baš najkorektnije, no to će možda iščeznuti.

Ženski duševni život je posve drukčiji nego muški

Banja Luka 29. 7. 1915. 18 g. i 7 mj.

Težim upoznati duševni život jedne ženske, koja je duševno već mnogo proživjela. Da, ženski duševni život je posve drukčiji nego muški: svaki, i jedan i drugi, ima svoje ljepote i čovjek ne teži samo da zaroni u svoju dušu i da iz nje izluči kristale Vječnosti, nego on traži i prijatelja u duši ove ili one ženske. I u njenoj duši muško nalazi mnogo toga, jer u dnu duše je nešto od Madone i ovu mi u njoj tražimo. I moguće da je ovo traženje onih vječno lijepih iskrica čeznuće i ljubav. Plan se Božji tako krasno izvršava. U braku, kojemu je svrha širenje čovječanstva, dolazi do spoja na posve duševni način: na prirođenoj religioznoj težnji - traženju dijelova Njega i Madone.

Molitva Majci Božjoj uzdiže dušu

Banja Luka, 25. VIII. 1915. 18 g. i 8 mj.

Prekjučer sam se krasno molio Majci Božjoj. Zbliženje je bilo veliko: naravno i u toj silnoj blizini bila je težnja za još većim zbliženjem. I u toj žarkoj molitvi, opet je bila praznina i vruća težnja za Njom.

Nemoguće izbrisati razliku između muškog i ženskog

Banja Luka, 25. VIII. 1915. 18 g. i 8 mj.

Od kako ovdje nema Dulke meni je teško. Mnogo radim, a uslijed kiše ni ne izlazim iz kuće. Slabo, veoma slabo spavam, pa sam silno oslabio. Vrzu mi se neprestano misli u glavi i uvijek mislim na Dulku: što ona radi, što bih joj pisao, rekao itd. Ja sam sebe ne razumijem. Tà, ljubav prema njoj ne postoji. Meni je draga, kao svi ostali ljudi lijepe duše. No ona je žensko i to je opet nešto sasvim drugo. Iako sam mislio izbrisati tu razliku između muškog i ženskog uviđam da je to nemoguće. I muško i žensko je čovjek: svatko sa svojim osobinama i svojom životnom svrhom.

Sumnje, kolebanja, konfuzni osjećaji.

Banja Luka, 5. IX. 1915. 18 g. i 9 mj.

Da se opet povjerim svom najboljem prijatelju! Bio sam cijeli dan u groznom duševnom stanju. U crkvi se nisam mogao pravo sabrati, uvijek su navaljivala na me pitanja, da li se ja sam ne zavaravam i opsjenjujem, nije li to samo umišljanje. Uz to se je pridružio grozni konflikt s prirodom. Sam se naime sa sobom tu ne slažem. Razlike naime između muškog i ženskog nema, a ja se nasmijem nehotice pokojoj ženskoj. Grozne uvrede. Tim je snizujem na životinju - pa i samog sebe - jer pokazujem da mi nismo isto. I sam brak: Nije li to glupa predrasuda? Zar se ljudi moraju uzimati, a muško da traži žensko? Znam, abnormalno je to pitanje, jer razum mi moj govori o zakonima prirode i metafizike, koji i kod braka djeluju. No, taj kržljavi razum. Srce opet ne zna što

Multietnička i multireligijska Banja Luka

je na stvari, desperatno je, da muško ne može biti samo i da traži još nekog. I to opet govori da postoji uopće nešto duševno, a toga se čovjek boji. Ta to je glupost, duševno; uopće ništa ne postoji. Najbolje je sve zanijekati. Aut Caesar, aut nihil - Ili katolik ili nihilista opet kažem. No, zašto su tu te grozne sumnje, to cjepidlačarenje samoga sebe? Uz to je u čovjeku egoizam da se moram sam sebi gaditi. Doduše, sada sam već malo izišao iz tih konfuznih osjećaja. Slika Madone u purpuru mi je pred očima.

Religiozni život sam strašno zapustio

Banja Luka, 21. IX. 1915. 18 g. i 9 mj.

Gadan sam sâm sebi. Grozno sanjam o čemu po danu nikad ne želim ni misliti. Grozna plitkost vlada u mojoj duši... Već sam se zaželio Pričesti. Doduše, moram priznati, religiozni život sam strašno zapustio. Rado bih studirao Kristov život, čitao bih misli velikih ljudi o Njemu i topio bih se u tom oduševljenju proučavajući Njega.

U mislima na Gretinom grobu - ljubav i smrt

Banja Luka, 16. X. 1915. *18. g. i 10 mj.*

Jučer sam se opet sjećao Grete. Sjedio sam na njezinu grobu - činilo mi se - i čitao njeno ime: Greta Teschner. Čudno, grobni natpis! I u tom grobu je ona, što je svirala uz glasovir, a ja do nje stajao; to je ona koju sam ne znajući volio. I vidio sam da je to bila ljubav. Smiješno mi se čini, jer sam ne znam što je ljubav, i suviše sam egoist da bih se svojevoljno i bez ikakvog filozofskog opravdanja tome osjećaju pokorio - prava, žarka prva ljubav. Čini mi se da će ova sve preživjeti. Da, da je ona živa, sebe cijeloga bi joj dao, sva latentna ljubav bi strujala k njoj, kao tisuću glasova iz orgulja.

Ne, dosta je, nje nema i ostavimo mrtve na miru. Mrtve? Što ta riječ opet znači? Leži djevojka na divanu, kose su joj zlatne: jest, ona ista što je tako lijepo pričala ne miče se. Dolazi majka, miče joj glavu, zove je. Ništa, ne miče se. To tijelo se odnese i zakopa. Pa eto, to je biti mrtav. Nepojmljiva ceremonija. I mi na nju mislimo. Ona živi u srcima našim i ono nešto što je bilo u nje to još jest: svagdje, gore, dolje, oko nas i u nama i to je vječno. Tu ćemo stati. O vječnosti ne ćemo misliti nepripravni.

Ivan maturant

Život je lijepa i velika tajna

Nastavak studija u Beču, jesen 1915. g.; - priprema za vojsku, zima 1916. g.

Nakon ljetnih praznika 1915., provedenih kod roditelja u Banjoj Luci, Ivan u jesen nastavlja studij u Beču. U međuvremenu je pozvan u vojsku i pod konac 1915. vraća se u Banju Luku, gdje očekuje polazak u vojsku koncem veljače 1916. I u tom razdoblju Ivan još uvijek razmišlja o problemima ljubavi. U duhovnom životu načinio je važan korak: za blagdan Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije 8. XII. 1915., položio je zavjet čistoće do ženidbe. Vrijedna je pohvale njegova borba i nastojanje za očuvanje moralne čistoće. No time napasti i problemi na području osjećanja ljubavi i njezina tjelesnog vida neće prestati. Ivan će ih ipak uspješnije nadvladavati. Ivan završava to razdoblje svoga života znakovitim riječima zapisanim na kraju dnevnika prije odlaska u vojsku: Čistoća i vječno čistoća treba da je geslo!

Odakle je ljubav?

Beč, 24. XI. 1915. *18 g. i 11 mj.*

Opet bi čovjek zapitao što je ljubav. Jedan aksiom koji pokreće život, prirodu i nas ljude i najbolje bi možda bilo ne gubiti se u spekulacijama. Providnost je tako naredila, i mi joj se moramo pokoriti, ne smijemo bazarovski u sebi zatajiti čežnju za ženom koja je u našemu srcu. Doduše, kada odem u plesnu dvoranu, gledam kako su se tu muški i ženski našli i ni jedan neće jamačno priznati da ga je protivni spol ovamo privukao, nego će reći da je došao da se rastrese. Plešu, riječima se igraju i draže; prava ljubavna igra vrabaca i slavuja. Promatrajući to, čudim se što je to ljubav, odakle je to, pa zar se i ja tome pokoravam, pa si kažem ne, promatram sa strane ovu igru ljubavi. No, dotle je i u meni želja za ljubavlju; ne samo transcendentalnom nego i za običnom ljudskom, želja za razumijevanjem, za toplim čuvstvima. Mnogo puta se sjećam Dulke - Bože moj, Greta je kano već i zaboravljena! - i sam si moram priznati, da bih se mogao u nju zacopati. Istina, ona je daleko, iz njene duše se je iskristaliziralo u mojoj uspomeni samo vječno - žensko, pa je to jamačno uzrok zašto toliko na nju mislim.

Ženski je element u mojem životu odigrao ulogu - zavjet čistoće

Banja Luka, 12. XII. 1915. *19 g.*

Baš je čudan dan. Noćas sam žalosno snivao o Anti, a sada sam opet vidio Gretinu sliku - možda drugi put iza njene smrti. Bože, Bože moj, strašno. Greta, mila, draga Greta. Kad sam vidio one oči, mile i blage, onu spuštenu glavu, kose, ah, koje sam toliko puta gladio, sjetim se da bih joj morao ostati uvijek vjeran; da bi mi ona kroz cijeli život imala biti idol, koji bih ja opjevavao. I svaki čovjek si ima naći taj idol. Izgleda da je to za me otkrivenje: izmiren sam možda zauvijek s prirodom. Ženski je element u mojem životu odigrao ulogu koju mora. Sa ženskima više ovdje nema posla. Zaljubljivati se neću; moglo bi se izroditi u sjetilnost. Ostale ženske neka igraju u mome životu ulogu muškog, osobito finog muškog prijatelja. No, strašno mi je kad pomislim da ću se uvijek morati kretati u društvu punom sjetilnosti.

Neki dan sam zavjetovao Bl. Djevici čistoću sve do ženidbe; možda će to trajati i do smrti.

Lahku noć, Gretice. Vergiss mein nicht *(ne zaboravi me).*

Opet tražim žensko društvo

Banja Luka, 7. I. 1916. *19 g. 1 mj.*

Dobro znam da je ljubav prirodni zakon, jako vezan s finom sjetilnošću i svejedno opet tražim žensko društvo. O, nesretna priroda. Sam se sebi rugam kad pomislim da bih se mogao zacopati, a uostalom to je slabost, tražiti žensko društvo. No što je onda priroda? To je potrebno za uzdržavanje roda. Skoro bih rekao Jao,

Župna crkva u Banjoj Luci u čiju je maticu krštenih Ivan upisan.

kad pomislim da sam životinja. No opet vlada Veliki Smisao svagdje u prirodi; pa to mora da je onda dobro. Ah, tko bi ga znao što je dobro. Strah je tu da čovjek ne upadne u duševnu plitkost, u sjetilnost, a onda je i slaboća grozna tražiti ženu. Zašto ona mene ne traži? Doduše možda to i čini prikriveno! Tako je. No svejedno: gledat ću koliko mognem - znam da neću uspjeti - da se othrvam tom nagonu ljubavi. Pa inače sam i sebi postao nevjeran. Držao sam da je žensko odigralo svoju ulogu u mom životu i mislio sam da će se ono vječno u meni iskristalizirati, a ja tražim novi živi ženski ideal. Preda mnom je slika Sikstine uvijek.

Da je Greta živa, čini mi se, ostavio bih cio svijet zbog nje

Banja Luka, 9. I. 1916. — 19 g. 1 mj.

Pogledao sam opet Gretinu sliku. Strašno mi je teško. Čini mi se, da je živa, ostavio bih cio svijet zbog nje. Čudna stvar je život. Tu nekako težim za ljubavlju, a opet znam da nju najviše volim i da uopće neću više moći nikada tako iskreno, djetinje ljubiti. Već sam izrovan idejama vjekova, koje kritiziraju svaki čin i mig. Svagdje je onaj veliki strah da bih mogao postati sjetilan. Nehotice uvijek čovjek osjeti svoju slabost; govori li o čemu god uzvišenom, s kakvom djevojkom, ne misleći, pridiže se sjetilnost. Strašno je. Ne bih ni smio izaći pred kakvu djevojku, sa strahom da se nehotice ne pojavi trunka ove tjelesnosti. Ta, to znači ponižavati je, a bome i sebe. Kada će čovjek biti tako jak, da bude naivan i iskren kao dijete?

Salijetaju me pitanja o bîti života i svijeta

Banja Luka, 14. I. 1916. — 19 g. 1 mj.

Doduše meni je već dosadno ovdje. Tà, nisam stroj. Sviram i čitam; a cilja pred sobom nikakva nemam. Nema dana, mogu reći sata, kad me ne salijetaju pitanja o bîti života i svijeta i slično. Ja faktično čvrsto, bar dosta teoretski, bolje reći samoživo, vjerujem, no ipak se svemu čudim. Tu je vani aleja, pa sunce sja, pa iza toga svemir, i ja živim i ovaj, te onaj. Pa to uistinu jest. Pa i zemlja se kreće, postoji rat, historija i to nije samo zamisao mašte; nego to sve opstoji, realno je. I uvijek se pitam što je to realno. Razum znade; no srce se uvijek iznenađuje. A onda kad se srce zaleti u mističke predjele, osjeća čarobnu žeđ, koja je to golemija, čim je bliža Izvoru, bolje reći slutnji Izvora; a kad se čovjek šeće, čudi se svemu tome. Tajna je život.

Ponizno težiti za istinom

Banja Luka, 23. I. 1916. — 19 g. 1 mj.

Htio bih biti ponizan! Silno ponizan! Svu ovu prirođenu oholost uništiti i ponizno težiti za istinom; samo zbog te same istine, a nikako ne misliti na ljude, što su oni uradili, što oni pročitali i biti u tom pogledu suvremen. Duboku, temeljnu naobrazbu tražim, a ne množinu pročitanih knjiga. Svejedno sam silno nezadovoljan i žalostan. Znam da ne bi smjelo biti ovako. Bio sam pače na Pričesti danas; ono nekoliko časova u crkvi bijah sav sretan i još više, kad mogoh donekle zaroniti u ovaj misterij. No brzo iza toga nasta čuvstvo nezadovoljstva; možda je to zato jer proživljavam neku čudnu borbu, koje sâm još nisam svjestan. Od onog oduševljenja i samosvijesti koja je bila u meni polako odustajem, pri-

Bivši banjalučki željeznički kolodvor u kojem je stanovala obitelj Merz (lijevi dio zgrade). Ivanov otac bio je šef kolodvora. Zgrada ovoga bivšeg kolodvora danas je preuređena u umjetničku galeriju.

bližavam se silnim naporom kršćanskom poimanju i uviđam da u mnogo tome imam krivo. Dapače, da još nemam temeljnih filozofskih (etičkih) principa. *(Nastavak u sljedećem odlomku.)*

Sebe još ne poznam

Banja Luka, 23. I. 1916. — 19 g. 1 mj.

Tà, cijeli život je zagonetka, najveća sfinga, tako da ne mogu iz najdubljeg uvjerenja afirmativno teoretski potvrditi, (u praksi sam dušom i tijelom katolik) ni najjednostavnije aksiome života. Tà možda (srce veli, a ne razum) je drukčije, možda je sve ostalo predrasuda po čemu ljudi misle i sude. Tà, toliko su najrazličitijih misli ljudi iznijeli. Od Krista do Nitzschea, Arzibasera tako u biti suprotnih, da (*čovjek*) nehotice misli sumnjajući i ako znade da je Krist Istina. Kao Kranjčević osjećam kano da je cijelo čovječanstvo došlo u mali mozak na sijelo. Divim se ljudima koji su uvjereni u svoje principe, pa makar bili i

krivi. Najbolje je šutjeti, jer bi čovjek mogao skandalizirati duše koje tvrdo vjeruju. Bog bio s njima.

Sebe još ne poznam. Znam da bih mogao kakvom filozofskom spekulacijom doći do nemoralnih zaključaka i teorija za život; a nikada ne bih sam bio nemoralan, dapače bih prezirao i gadio se od nemoralnih ljudi.

Kršćanstvo mi još nije zašlo u krv

Banja Luka, 28. I. 1916. 19 g. i 1 mj.

Nekako sam u duši smiren, no ipak uviđam da sam silno daleko od ikoje savršenosti. (Mislim na relativnu savršenost i to biti bolji od svoje okolice). Jako me to boli. Tu si umišljam nešto na svoj dobar primjer i vidim da sam samo na jeziku kršćanin, ali na djelu ne. Kršćanstvo mi još nije zašlo u krv. Nema ništa težega nego biti dobar kršćanin... Tu mi Gusti predbacuje - s pravom - neku bezobzirnost, surovost. Jesam takav uistinu i nastojat ću da u duši postanem što nježniji, što ponizniji. Oh, Bože, samo još sam ne znam kako ću. Uz to uvijek kod kuće mnogo jedem, kasno ustajem, ne gimnasticiram. Cijeli život je protiv mojih želja. Slabost, slabost. Trebao bih se dulje moliti Bogu, da ne izgubim onu mističnu vezu s njim, da ga osjetim u svakoj misli, kod svakog pogleda i posla. A ovako se pomolim jutrom i večerom, zapravo misli mehanički izgovaraju svete riječi. Trebao bih dnevno čitati makar pola sata evanđelje, razmišljati o tome, pa onda u podne i za Zdravo Marijo predočiti sebi neke transcedentalne stvari i tako cijeli dan, cijeli život provoditi u tom mističnom svjetlu stvarajući od svoje duše remek-djelo i tražeći Istinu - Svrhu.

Da li je opravdano opisivanje seksualnih scena u književnosti?

Banja Luka, 5. II. 1916. 19 g. i 2 mj.

Ivan opširno prikazuje Maupassantovo djelo “La Vie” (Život), potom daje svoju kritiku:

Da li ovo djelo dobro djeluje? Ne, opisi onih sjetilnih akata ne spadaju u opseg umjetnosti. Umjetnost nas mora dizati u viši svijet, oduševljavati nas. Mi moramo u njoj uživati. No, recimo da pjesnik kaže da je ovaj socijalni problem, koji je ovdje naslikao, morao tako prikazati. Tu je sentimentalna djevojka, puna cvjetnih nada. Želja je u nje za ljubavlju. Dobro! Dolazi neki mlad čovjek i oni se ljube. Objektivno je slikano, mi unaprijed ne znamo je li to prava, iskrena, nesebična ljubav između dvoje. Ožene se. Pjesnik nas vodi u bračnu sobu. (*i opisuju se intimne scene*). Tu prvi put osjećamo da je s njegove strane samo sjetilna ljubav. Mi unaprijed slutimo da će taj brak biti nesretan. Vidjeli smo da ovaj opis nije bio potreban. No pitanje je, zašto se to nije smjelo opisati? Ta oni su bili oženjeni i njihov postupak nije bio grješan; to je svagdanji kruh ženidbe. Upravo zato što je svagdanji kruh ne spada u umjetnost. Svatko bi se zgrozio kad bi čovjek pjevao pjesmu torti, grahu ili drugoj hrani, jer to nije poezija, to se ne tiče duševnog, to je samo poradi uzdržavanja našeg tijela. Ima pjesama vinu. To je granica. No ne glorificira se ono jer ugađa jeziku, nego što djeluje na dušu, prenaša nas u neki sivi psihički svijet, razveseljuje nas duševno, oduševljava. Ono može biti kobno i ovo kobno djelovanje vina, glorificiranje pijanstva i posljedica nalazimo samo u dekadentnim pjesmama. Iz istoga razloga što se torta, grah ne opjevava, ne spadaju ni bračni akti u područje umjetnosti. Oni su potpuno tjelesni, samo poradi uvećavanja ljudskog roda i radi tjelesne naslade, bez ičega duševnog. To ne spada u umjetnost i socijalni se problemi moraju riješiti veoma lijepo bez toga.

Pogled na glavnu ulicu Banja Luke

Skroz je krivo mnijenje da je cijeli život “kunstfähig” (*prikladan za umjetničko opisivanje*). Tim se cijelo značenje umjetnosti rastvara. Aksiom je da samo lijepo spada u umjetnost i tu se ne smije dirati. Moral treba također respektirati. Umjetnost ne smije fotografirati kao što to čini Maupassant. Ljudi onda ne bi trebali nikako čitati romane; neka idu u svijet, pa svojim očima gledaju romane. Kod Maupassanta opažamo nekakvu silnu nervozu rada. Nije opisivao život jer je ovaj njega oduševio ili silno interesirao, nego zato što je u njemu bila potreba da piše.

Umaknuti požudnim pogledima nezrelih djevojaka

Banja Luka, 24. II. 1916. 19 g. i 2 mj.

Htio bih se lijepo pripraviti za ispovijed. Moguće je i zadnja. Naravno, nisam u takvoj sredini gdje se moje grješke pokazuju uslijed borbe, ipak naslućujem mnogo toga. Osim toga još sam u nesuglasici s Tomom Kempencom. Svagdje veli "turbam declinare" (*izbjegavati mnoštvo*) i "de solitudine" (*o samoći*) itd. Upravo zahtijeva kloniti se svijeta. Ja jako volim tišinu, mir, mogu razmišljati, mogu misliti na misterij Euharistije, zapadati u nepomično začuđenje, mogu se dugo moliti. No sve je to naprezanje, duševni rad; a čovjek treba odmora. Taj nalazi u društvu, ako mu je nezgodno zaći u prirodu.

Uzmimo onda jednog socijalnog radnika. Tome je zapravo dužnost zalaziti u sve klase, zle i dobre, i proučavati život. Iskreno govoreći, meni je drago kad se s kakvim prijateljem mogu umaknuti požudnim pogledi-

ma nezrelih djevojaka i kad ne moram gledati na one lijepe dame, gdje čedno stupaju, a prolazeći pokraj kakvog zgodnijeg muškarca zatrepću od strasti. Čovjek ih skroz vidi. Tko se njima rado ne uklanja, kome nije drago, da ne gleda ono rastrovano koketiranje oficira i dr... Ljepše je u samoći, ljepše je zavući se u tamnu crkvicu i kod treptanja vječne svjećice, za zadnjih traka sunca, tiho moliti krunicu, i diviti se, vječno i vječno se diviti Euharistiji, tome sjaju, toj neizrecivoj Ljubavi... A ipak treba sve to vidjeti, valja se zavući i u najgnjusnije kuće i studirati te bijedne ljude, kojima je pomoć potrebnija, negoli svim materijalnim siromasima. Kako bi im čovjek pomogao, teško je pitanje. Samoodgojem moguće. Opazio sam naime, da se neke tajne niti - misteriji! - vuku, koji prema moralnoj snazi dotičnoga djeluju na okolinu, pa makar čovjek i šutio. Klasičan je primjer sv. Franjo, gdje je ruke zavukao pod rukave i ponizno šećući se, bez ijedne riječi propovijedao. To je prvo, a sve ostalo je u drugom redu.

Duševni svijet noći i molitve realniji od svega što postoji

Banja Luka, 28. II. 1916. *19 g. i 2 mj.*

Prije odlaska u vojsku, još ću napisati koju riječcu. Time naime završavam ovaj dnevnik, kojim htjedoh odgajati svoju unutrašnjost i stvoriti od svoje duše remek-djelo. Osjećam da sam još silno daleko od cilja, da sam još pravo dijete, koje ne zna što je život.

Bio sam jučer na pričesti i tako sam veseo i zadovoljan, tako da se, čini mi se, neću nikada žalostiti, pa makar mi i teško bilo. Žalost truje srce, uvlači u nj onaj duh očaja da si čovjek uvijek nameće pitanje čemu živi, pa još dalje zašto sam začet. Pogubne ove misli moraju iz glave, čovjek mora uvidjeti svoju slabost, koja mu kaže da sve ne spada u njegovu glavu. Zadaća života nije očajavati, nego tražiti suglasnost u ovome i veseliti se nad veličajnošću uređenja. Da, ovo mora biti aksiom: sve je najbolje, pa snašla nas kakva nesreća, bijeda, mislimo na to, makar i ne razumjeli "zašto"! Čovjek je ovdje samo putnik, njegovo pravo određenje nije ovdje, na toj zemlji, nego je on izabran za nešto više. Uistinu, kad se čovjek zavuče u samoću, u tamu, sve, sav realni svijet, svi drugovi, prijatelji, sva čarobna priroda mu se čini snom. Osjeća tada čovjek da je ona nerealna, a da je misao prava realnost da je duševni svijet, svijet noći i molitve, realniji od svega uopće što vidljivo postoji. Treba samo težiti za tim životom, za ovom realnošću. Jest, još sam slab. Uživam u Euharistiji i u tom duševnom životu, ali vidim da je to ništa, da treba još dublje i dalje zaroniti u taj veliki svijet. Sada upravo razumijem velikog papu Pija X. što je izrazio želju za čestim, pače i svakidašnjim blagovanjem Gospodina. Time završavam svoj dnevnik i pun radosti pjevam Gaudeamus igitur...

Ideal djevojke još mi lebdi pred očima

Banja Luka, navečer, 28. II. 1916. *19 g. i 2 mj.*

Još mi je buka u glavi; smijeh i vika djevojaka, savjet Vikte i hohotanje Ljube. Pitam se je li mi žao svih tih ljudi? Jest, opazio sam da me mnogi zavolješe. Moguće se mnoge od ženskog svijeta i malo ljute, što sam spram svih veseo i ljubazan, a opet ih ledenom rukom od sebe odbijam. Mogu reći da sam Viktu lijepo zavolio; mnogo smo i o ozbiljnijim pitanjima života čavrljali; ona mi se je dapače i povjeravala. Pa eto, draga mi je, kao kakva sestra. Nježna, puna lijepih djevojačkih čuvstava iako ne velike naobrazbe. Pa Vera. I s njom je bilo vike i galame, smijeha i besmislenih očitovanja, da sam se osjećao kao kakvo dijete. Upravo tako, kada pomislim, da u samoći o tim stvarima nikada ne razmišljam. Eto, i ona mi je draga. No kad pomislim što će od svega toga ostati? Proći će, zaboravit ću. Onaj ideal djevojke nepoznate, a opet tako poznate još mi lebdi pred očima. A uz to je misao na Greticu tako živa, da mi je nemoguće i pomisliti na ljubav. *(Nastavak u sljedećem odlomku.)*

Čistoća i vječno čistoća treba da je geslo!

No čega mi je ovdje najviše žao to je Dr. Repca. Nismo mnogo razgovarali, no sve je puno životne snage, puno ljubavi i neke čudne, zapravo mistične čistoće. Kako takav čovjek djeluje na drugoga. Sam osjećam, da me se ma kako inteligentan čovjek ne bi mogao nikada tako dojmiti kao čisti. To je činjenica i baš mi to potvrđuje istinitost kršćanskih moralnih načela. Čistoća i vječno čistoća treba da je geslo.

Tako gubim starijeg prijatelja koji je do sada mnogo toga uradio. I jamačno će za svoj narod praktično dobro djelovati; osjećam direktno kano da je čovjek određen po Providnosti. I Ljube je šteta; no iskreno moram reći da osjećam u Repca mnogo više moralne snage, iako je Ljubina duša kao takva mnogo razvijenija i odgojenija od moje. Bože zdravlja, pa će sve. Samo treba naći kakvih zgodnih djela za studij Svetog pisma.

Grüss Gott, Gretchen! Vielleicht auf baldiges Wiedersehen". (*Zbogom Gretice! Možda do skorog viđenja*.)

———•———

S ovakvim duševnim raspoloženjem devetnaestogodišnji Ivan polazi u vojsku i potom u rat, na bojište. Započinje novi sudbonosan dio njegova života. Čekaju ga sasvim nova iskustva, novi ozbiljni doživljaji. Mnogi od ovih problema što je do rata proživljavao stupit će u pozadinu. Susret s patnjom, sa smrću, neprestano izložen na fronti stradanjima svake vrste kod njega će proizvesti nova razmišljanja. Njegov pogled na svijet se pročišćava. Gledajući smrti u oči Ivan si neprestano postavlja pitanje o smislu života. Živi neprestano u smrtnoj opasnosti od granata, od metaka, svaki čas svjestan da bi i on mogao biti među tolikim mrtvima koje je gotovo svakodnevno gledao oko sebe. Na obzorje njegova duha stupaju nova, etička pitanja o smislu postojanja, o vječnosti, o našoj ulozi u ovom životu. Ivan će se još vraćati na temu ljubavi i drugoga što je s tim povezano, ali ne više s onim intenzitetom kao prije vojske. Imat će još susreta s pokvarenošću okoline, ali to će uspijevati nadvisiti.

Boj svjetla i mraka

Na vojnoj obuci: Graz, Slovenska Bistrica, Mürzzschlag, 1916.

Dobivši poziv za vojsku i oprostivši se od Banja Luke, roditelja i svojih prijatelja, početkom ožujka 1916. Ivan polazi najprije na osnovnu vojnu obuku u Lebring kraj Graza, potom na daljnje vojno usavršavanje u Graz i Slovensku Bistricu. Budući da je imao završenu maturu i tri je mjeseca već pohađao Vojnu akademiju, poslan je u Mürzzuschlag na časnički tečaj. Nakon položenog časničkog ispita, Ivan je upućen na talijansku frontu te je boravio u raznim mjestima današnje sjeverne Italije (južni Tirol), vršeći kao časnik razne službe. Svakih šest mjeseci dobivao je dopust koji je provodio uglavnom u Banjoj Luci kod roditelja ili kod očeve rodbine u Češkoj. Problem ljubavi, djevojke, žene i nadalje zaokupljaju njegov duh. Oštro pak reagira na nemoralno okruženje u kojem je prisiljen živjeti. S druge pak strane osjeća u sebi velike poticaje za religioznim životom. Sve to u njemu proizvodi nemir, napetost, nutarnju borbu kao što se vidi u zapisima njegova dnevnika.

Otkada sam u vojsci izgubio sam vezu s Onim

Graz, 18. III. 1916. — 19 g. i 3 mj.

Velika je vjerojatnost da ću i ja na frontu. Iskreno govoreći, ja se smrti ne bojim, tamo gore je ono pravo carstvo. Samo se još nisam pomirio s tom mišlju da ću ja zaista onamo i nisam sebi svjestan da vodim krepostan život. Ta otkada sam u vojsci, izgubio sam vezu s Onim, te sam i prestao na sebi raditi. Nisam razmišljao što bih mogao na sebi popraviti i nisam si na čistu jesam li ja zaista u službi dobre stvari.

Preporuka Čistoj Majci

Graz, 20. III. 1916. — 19 g. i 3 mj.

Bio sam u crkvi "Maria Trostu". Velika barokna crkva. Kad sam stupio unutra i preporučio se Čistoj Majci te vidio svijet koji moli i ustaje sa svojih klecala suznih očiju, kano da mi se ponovno otkri onaj svijet koji mi se sada toliko udaljio. I sva mistika crkve, ono treptanje vječnog svjetla i bezbroj svijeća, obuzima dušu, kano neki nadnaravni miris. Opis je nepotreban; svatko znade kako blizina Euharistije krijepi.

Moram postajati praktičnim katolikom

Graz, 23. III. 1916. — 19 g. i 3 mj.

Gladan sam vječno. Uvijek osjećam da je to nekakva slabost volje podati se ovome sjetilnom užitku. Čovjek ne bi trebao uopće misliti na jelo, nego jesti ono što mu se donese. Ne radi se meni sada više o teoretskom kršćanstvu; već sam postao članom društva i moram postajati praktičnim katolikom, a taj se, čini mi se, najbolje očituje u ovim svakidašnjim sitnicama.

Silno sam slab čovjek... upravo sada trebam crpiti iz svesilne moći Euharistije

Graz, 27. III. 1916. — 19 g. i 3 mj.

Tako čudno zvuči ime "Greta Teschner". Kano da se u njemu krije smisao moga života, kano da u njegovim tajnim zvucima leži sakrivena "vječno-ženska" duša. Od dana do dana sve više padam; svakog se časa osjećam slabim čovjekom; pače što mi je najgorče, to je da sam tzv. "Durchschnittsmensch" (*prosječan čovjek*). Svakog časa osjećam kako sam prožet plićinom svoje okoline; da nema gotovo ništa što bi me izdizalo nad nju i pokazalo

Austrougarski vojnici na okupu pred garnizonom prije polaska na talijansko bojište (snimio Ivan Merz)

mi da sam individualitet, duševno neovisan od sredine. Silno sam slab čovjek. Malo sam stupio u život i već sam se iznevjerio svojim načelima. Ta, na jelo dosta mislim i možda se i često prejedem. Onda, nisam najtočniji u svemu. Površan sam. No što je najveća muka, ne nađoh ni jednom priliku da prisustvujem sv. Misi. Nonsens *(glupost)*. Trebao sam žrtvovati i prilika bi se našla. O, to upravo sada trebam duševne snage, trebam crpiti iz nepresahnjivog vrela Ljubavi, iz one svesilne moći Euharistije, koja napunja dušu rasvjetom, koja je svjetlija od dana, koja ju pretvara u duševno zadovoljstvo, koje miruje u osjećanju nečeg nepoznatog, neizmjernog. Silno, svesilno bih htio opet tome Vrelu. Deus, adiuva me! (*Bože, pomozi mi*).

Pričest ulila u dušu neizmjerno blago sreće

Slov. Bistrica, 24. IV. 1916. — 19 g. i 4 mj.

Ovo je drugi Uskrs koji sam proveo u tuđini. Na uskrsnu nedjelju - jučer - primio sam sv. Pričest i to mi je dalo snage i ulilo u dušu neizmjerno blago sreće. No nekoliko sati iza toga, kano da se javila neka grozna reakcija, iako u to nisam sumnjao; svejedno nisam osjećao veličinu toga misterija i jednom riječju čuvstvo groznog duševnog nezadovoljstva zavladalo je u meni. Gledat ću

da svoju volju osnažim, da ne radim kako mi nagon svjetuje, nego kako volja zapovijeda. Bože, pomozi!

Teška borba koja vječno traje

Slov. Bistrica, 10. V. 1916. *19 g. i 5 mj.*

Mnogo je prošlo u ovo zadnje vrijeme kroz moju glavu. Tu je ona borba proti tijelu, ono nastojanje da se umom dignem nad sve ovo i da se sjedinim s prirodom, pa s Bogom. Teška je borba koja vječno traje.

Bože, Bože, koliko te ljubim, koliko ti se zahvaljujem, što mi dušu sada napunjaš čudnom, punom slašću. Kako se moja duša diže, kako leti tebi, htjela bi nadčovječnom snagom razbiti ova prsa i otići gore da se s tobom vječno sjedini.

Kad je Ivan zapisivao gornje misli i molitvene zazive, bio je 10. svibnja. Nakon dvanaest godina, točno na taj isti dan, 10. svibnja 1928., Ivan će umrijeti, ostavit će ovaj svijet i poći će u Vječnost da se s Bogom trajno sjedini, kako je to osjećao i naslućivao toga dana kad je zapisivao te retke!

Ivan (u sredini) s kolegama na bojištu

Sjetilnost me muči.

Sl. Bistrica, 4. VI. 1916. *19 g. i 6 mj.*

Duša mi se kvari. Sjetilnost me muči; one najbrutalnije misli me svaki čas spopadaju.

Boj svjetla i mraka

Slov. Bistrica, 12. VI. 1916. *19 g. i 6 mj.*

Čovječja duša - pa i najkatoličkijeg čovjeka - nije jednostavna i primitivna. U njoj uvijek traje boj "svjetla i mraka" (*Nazor: Pjesni ljuvene*) i mnogo je mučniji posao u svojoj duši braniti osvojeno kršćanstvo negoli se uspeti na taj vrh.

Problem žene me najviše zanima

Slov. Bistrica, 13. VI. 1916. *19 g. i 6 mj.*

Problem žene me najviše zanima i kao da osjećam da se u tom pogledu dobrano približavam Istini. Prije sam držao ljubav u duševnom smislu za jedinu težnju des "Ewig-Männlichen" zum "Ewig-Weiblichen" (vječnomuškog prema vječno-ženskom). Kano da je to nekakav simbol onog međusobnog odnošaja između Madone i Boga ili kako "Pjesma nad pjesmama" uspoređuje: odnos Jahve prema izabranom narodu. No kano da ovdje igra veliku ulogu jedna treća stvar - dijete Isus...

Razmišljanja o ženi i ljubavi u umjetnosti i životu

Slov. Bistrica 14. VI. 1916. *19 g. i 6 mj.*

Ideologija žene smjera materinstvu u jednom isključivo duševnom pravcu. Ovaj materijalni dio je samo simbol onog duševnog. Svi pjesnici su ljubav opjevali i skoro svaki je drugačije shvatio; jedan je kao Rodin - (pjesnik u širem smislu riječi) ovjekovječio onu težnju muža k ženi i obratno; težnju koja je podloga ovome svijetu. Naravno da se ova težnja onda u prisutnosti očituje i u potezima i formama tijela. Držim da njegov Baiser (*skulptura Poljubac*) nije loš, nego je tu prikazana samo ona duševna želja, a ne živinski egoizam. Jer zaista platonska ljubav, koja zazire od svake sjetilnosti i od onog nesvjesnog instinkta žene k materinstvu, mora umrijeti. Istom onda će obična žena htjeti otkriti sebe, kad je muž u tom pogledu shvati.

Do toga bi zaključka čovjek došao promatrajući Babića i njegovu zaručnica Rosetlievu. Bit će da je barem Babić suviše zašao u svijet sjetilnosti. Uvijek se cmače, grli, ljubi i nateže: kaže da mu dođe želja da se s njom cio duševno i tjelesno sjedini. (I u nje je jamačno ova želja!). Ne može dočekati brak da ovo postigne. Pitao sam ga bi li mogao uz nju izdržati nekoliko mjeseci, a da je se ne dotakne, nastojeći samo da zaroni u dubinu njene duše, gledajući kako ona - ženska - sudi o ovome, na koji način osjeća lijepo i prosuđuje etiku današnjeg društva. O umjetnostima valja s njom govoriti, jer je u žena tako fin estetski osjećaj, da bi mogli mnogo toga u tom pogledu od njih naučiti. Eto, ja držim da je ovo ona prava ljubav uzevši u obzir ono duševno svojstvo materinstva, da je žena inspiracija umjetnika i radnika. Ona je kao neka majka njihovih djela. Ona je u sjetilnom pogledu samo simbol duševnog. Takva ljubav je moguća samo kod vrlo jakih ljudi gdje su oboje uspjeli svladati tijelo - i samo za ovim težiti. To je za nas ideal; jer se u momentima kada smo sa ženom, kad joj gledamo u one čudne oči, naše tijelo nastoji uzbuditi. Zato i veli Sveto pismo da je prijateljstvo sa zlim mužem bolje, nego s dobrotvornom ženom. Uzrok nije u ženi, nego u nama. Time je i razumljivo kako su veliki pjesnici - Musset, Vigny, Baudelaire (pa Nazor) došli do zaključka, da je žena monstrum itd. Krivica je to njihova, koji su mislili na ljubav prema "nekakvom idolu", a dotle je to bila sasvim obična žena sa ženskim osobinama, koja je od njih tražila da je razumiju, a ne obožavaju. A kad oni osjetiše kod nje nešto protuslovno tome idolu, zapadoše u ekstrem.

Tvoja se duša u meni iskristalizirala

Slov. Bistrica, 5. VII. 1916. *19 g. i 7 mj.*

Nisam Te zaboravio, Gretice. Ti si mrtva, a ja te se još malo sjećam. Ne bih više znao opetovati Tvoje riječi, no znam kakva si. Tvoja se duša u meni iskristalizirala, postala si mojim idolom, koji više volim negoli ijednu djevojku. Totes Gretchen, schlafe ruhig, vielleicht auf Wiedersehen. *(Mrtva Gretice, mirno počivaj, možda doviđenja!)*

U dubini čovječje duše egoizam

Slov. Bistrica, 19. VII. 1916. — 19 g. i 7 mj.

Tišina nijema... Tako sam i ja sada miran. Sve bih se dugo i dugo molio; s bolju u duši samo da mi Onaj gore iščupa iz srca sve što me veže s vremenitošću; sav onaj brutalni egoizam, koji uvijek na sebe misli; oh, siromašni su ljudi, koji ne mogu biti osamljeni. U vrtlogu života se prilijepi ono blato, da čovjek neopazice počne živjeti u tom vremenitom... Kako sam sretan kad uzmognem isplivati iz tih svagdašnjih križića, pa uživati u mislima na ovo divotno uređenje makrokozma i mikrokozma. Oh, Bože, Bože, iščupaj sve to iz mene, pa stvori od mene čovjeka, a ne žabu, koja uvijek gmiže u ovome blatu. Kad pomislim, da je ovaj život samo sjena, jedna realna hipoteza, i ništa više, to se sebi najviše čudim.

Ivan na oficirskom tečaju u Slov.Bistrici (gornji red, četvrti zdesna)

Daleko sam od savršenosti

Slov. Bistrica, 19. VII. 1916. — 19 g. i 7 mj.

Skoro će meni ispit, no uvijek vidim, kako sam daleko od savršenosti... Blato, gadno blato visi još na meni. Trebat ću još dugo posla dok ga operem. Tà zašto sam takav; kad pomislim da će i smrt doći i ovo tijelo strunuti, a ono što ćutim besvjesno, ono tamno, duševno koje jedva osjećam, postati golemo, veliko, puno svjetla i perspektive, te zaprematі cijeli prostor.

Želim da vječno uživam u religiji, pa ne ide

Mürzzuschlag, 15. VIII. 1916. — 19 g. i 8 mj

Bol, bol, bol. Ili sam bolestan, ili je to opet pomanjkanje društva da se ne mogu od srca nasmijati. Bio bih sav sretan kad bih mogao poput malena djeteta plakati, ili biti veseo i oduševljen za kakve mladenačke ideale. Uvijek me muči problem života: zgadi mi se gledajući u ovaj, a uza sve napore želim da vječno uživam u religiji pa ne ide. Rano sam ustao, otišao na Pričest i nastojao sam se zadubiti u taj misterij. Čini mi se da sam dosta duboko zaronio u sama sebe i u onaj svijet... Uviđam svoju slabost, svoju ovisnost. Čudim se kako sam nekada mogao biti oduševljen za umjetnost i slično. Kano da je to bilo samo zavaravanje samoga sebe...

Koliko bih se rado odavao ljubavi uviđajući da ona služi raširenju ljudi, koliko si dana poduzmem ne pogledati djevojku, samo da me ne bi snašla misao oplođivanja, to me opet sve vuče da vidim lijepo lice i da govorim s njom. I to me grozno muči. Znam da mi ni žena neće dati zadovoljstvo, a opet me neka vulkanska sila tjera k njoj. Ono što mi se gadi kod drugih, ovisnost od drugih u pogledu cigareta, vidim na sebi. Zgražam se kad slušam kako kolege sjetilno govore o ženskim, a zaista je u dnu duše moje ono isto. Osjećam kao Whitmann onu želju za sjedinjenjem s djevojkom. Gadim se sam sebi, ne znam ništa, sve mi je upitnik...

Seksualni nagon nije bit čovječjeg života

Mürzzuschlag, 26. VIII. 1916. — 19 g. i 8 mj.

Seksualno se zapravo još nisam posvema umirio; no čini se da sam Whitmanna već prebolio. On je, poput Rodina, vrlo plitko shvatio samo ovaj materijalni svijet i njegovu psihu. Činjenica je da je sve opravdano što jest, no sve nije dobro. On uživa u krasnom skladu u prirodi, u ljepoti oplodnje i rađanja generacija, u krasoti čovječjeg tijela itd. Ali on time zaboravlja jedan sasvim drugačiji i mnogo veći svijet: svijet čovječje duše i svega onoga što ona obuhvaća. Da, za Whitmana ne egzistira nemoral; no, neka zaviri u psihu ljudi što se muče, što boluju od duševne borbe koji su izgubili nevinost, pa će vidjeti da ovaj seksualni nagon nije bit čovječjega života, i da priroda nije kao sfinga, koja se sama rađa, nego da je u njenoj dubini Stvoritelj, koji podaje život duši stvari (Sv. Augustin). Znanost, umjetnost, sve je to za Whitmanna podređeno; jedini instinktivni, seksualni život rađanja je za nj sve. Da, nastojao sam neko vrijeme uživati u lijepo građenoj djevojci, u onoj punoći njena zdravlja, pa sam u sebi proživio od poljupca sve do akta oplodnje, pa se je, kako Whitmann veli, u onom osjećaju kopule *(tjelesnog sjedinjenja),* onog velikog procesa prirode, pokazao neki osjećaj opojnosti. Da, priznajem i to spada u život, no kako bi to izgledalo kad bih kod svake ljepše žene pomislio na taj seksualni akt. Ta, lako je o tom teoretizirati. To bi razrušilo ne samo mene i cijele države, već sam moral u sebi. Kakva bi to država bila kad bi se svi ljudi s tim mislima susretali?! To bi uvrijedilo prirođeni čovječji ponos, koji se opire poimanju životinje. Pače, onaj svijet koji postoji iza ovoga sjetilnog je onaj pravi, mnogo veći; ovaj vanjski život je samo simbol onog duševnog.

Kroz bol čovjek sve vidi drugačije

Na bojištu u Prvom svjetskom ratu 1916. i 1917. g.

Nakon završene vojne obuke Ivan dobiva dopust koji provodi u Banjoj Luci, Beču i Pečuhu u rujnu i listopadu 1916. Potom se vraća natrag u vojsku i upućen je na talijansko bojište. Za cijelo vrijeme boravka na dopustu i potom na ratištu, Ivan živi intenzivnim duševnim životom. Mnogo čita, vodi svoj dnevnik gdje bilježi događaje u kojima sudjeluje i svoja razmišljanja o njima, donosi svoje sudove i procjene, kritički analizira ratnu situaciju. Susret sa svim vrstama trpljenja u vojsci i na ratištu kod njega produbljuje pogled na život i svijet. Misao na Boga, vječnost, prolaznost ljudskog života, sve je prisutnija u njegovu duhu. Trudi se da ne zanemari molitvu, premda je to u vojsci bilo teško provedivo. Osjeća također veliki poziv na moralno usavršavanje, na težnju za kršćanskom svetošću, a s druge strane doživljava svoju slabost da se uspne na te vrhunce. O svemu tome ostavio nam je dragocjene zapise u svome ratnom dnevniku koji se smatra posebno vrijednim od svega što je do tada napisao. I ovim izvadcima iz njegova dnevnika dajemo podnaslove koji odgovaraju glavnoj tematici koju obrađujemo u ovom poglavlju; oni bi se mogli i drugačije formulirati ukoliko bi ovi dijelovi dnevnika bili obrađivani pod drugim kutom promatranja i proučavanja Merzova lika.

Prizor s talijanskog bojišta u Prvom svjetskom ratu (snimio Ivan Merz)

Po stoti put svladavam sjetilnost

Banja Luka, 20. IX. 1916. — 19. g. i 9 mj.

Kako vrijeme ludo prolazi. Sav je život rastrgan, nigdje se ne mogu sabrati... Trebao sam štogod što će mi dušu sjediniti u Jednomu i dići, a ne rastrgati i siliti da proživljavam i po stoti put svladavam sjetilnost. Ovaj obiteljski život mi ne godi. Tiranija je to strašna. Ustaje se - proti prirode - kasno, jede vječno, a živi svakim danom jednako kano stroj. Dočim kad sam sâm, pa makar i gladan, osjećam da bar nešto svladavam, kako se borim i dolazim sve bliže Savršenstvu. Tamo barem duša živi i promatra, dok ovdje ne osjećam tako jasnu razliku između tijela i duše.

Žena nije samo zbog ljubavi

Banja Luka, 20. IX. 1916. — 19. g. i 9 mj.

Sebi sam gadan kad pomislim kako sam se razgovarao sa Zorom. Uvijek sam imao volju da je se dotaknem dlanom u dlan, samo da elektrine iz nje prođu kroz mene ili sam htio kakav sličan pogled. Čudno, osjećao sam uza se više žensko; nisam ni pomislio da ona ima iste duševne interese kao i ja, da želi biti slobodna, da bi studirala; da je zanimaju prirodne znanosti, umjetnost itd. Oh, koliko sam ju vrijeđao.

Da, život je više nego sve knjige. Tu znam analizirati sve vrste ljubavi i njenu bit, a kad dođem u doticaj sa ženama ponašam se po predrasudama svoje niske sredine kao i najobičniji bludnici.

Kako rekoh, pročitao sam Hamsunov Glad; moderna pripovijest koja je moju nesretnu krv suviše uzbunila. Razumijem da Hamsun prikazuje moderna čovjeka - sebe - u svim svojim slabostima, pa otkriva i nešto iz seksualnog života, kao vrlo važan faktor; svejedno, po učinku zaključujem da ovo nije za nas obične ljude. Mene jedan lijepi Tizianov akt neće ni najmanje dirnuti, ali - koliko opazih - najmanji opis ovih stvari me uzruja. A mora se računati da nema mnogo čistih čitatelja... Mislim da je takva ljubav presjetilna; u životu bi mi se to zgadilo. I žena nije samo poradi ljubavi tu i ona je "animal religiosum" *(religiozno biće)*. Treba samo pomisliti na duševnu veličinu časnih sestara i njihov veliki rad.

Kad mislim na prolaznost, ne mili mi se nikakav studij, nikakva djevojka.

Pečuh, 22. X. 1916. — 19 g. i 10 mj.

U čovjeku je ona težnja da nešto stvara, da ga jedna stvar zaokupi, oko koje se, kano oko jezgre minerala, sve koncentrično skuplja. A ne ovako; zažmirim, mislim o procesu mišljenja i tražim da zaronim u onaj svijet, pa tražim onaj prijelaz, razliku između obadva. Pa onda, gledam u ovo čudo svemira, kako to sve visi i juri, kako se sve miče u toj praznini, iz ničega; pa onda me spopane strah pred paklom. Najednom osjetim kako taj život nije ništa, samo prolazna faza u onaj trajni, pošto se je ono što uvijek u nama kuha i vrije oslobodilo i pošlo u onaj svijet - za sada mi se čini dosta tamne, no silno duboke perspektive - da tada nastaje ono pravo. Misleći na ovu prolaznost, ne mili mi se nikakav studij, nikakva literatura, nikakva djevojka; uopće ništa. Jedini asketski,

Ivan časnik (prvi slijeva, gornji red) sa svojim vojnicima kojima je bio nadređen

monaški život u obožavanju Euharistije možda podaje zadovoljstvo. Drugo, čini mi se, ne.

Gretice, da mi te je vidjeti!

Lebring, 11. XI. 1916. *19 g. i 11 mj.*

Plakao bih od ljubavi. Gorko, gorko; oh, Gretice, da mi te je vidjeti, da budemo skupa i da skupa plačemo, dugo, dugo, dugo. Gdje si? Hodi da Te vidim, pokaži mi se! Ne znam što ištem od Tebe? Već sam daleko od svake sjetilnosti, i znam za što je ljubav, ali opet moja duša Tebe traži, tebe treba; roni u mrak za Tobom čezne i na putu plače. Gdje si, Gretice? Da skupa budemo i da plačemo - dugo, dugo, dugo.

Noćas sam snivao o njoj; bili smo skupa, pričala mi je u sobi za goste uzrok svoje smrti. - Oh, što si to učinila, Bože moj? - Veli, nije imala ovdje prilike da se ujedinjuje s Bogom... Armes Gretchen *(siromašna Gretice)*; onaj hladni kamen s natpisom Grete Taschner - grozno ime i mali kamen, gdje jedva koji cvijet pupa, zar je to sve što je od Tebe ostalo?... Budi Bog s Tobom!

Sad valja opet u onaj mutni zrak, na mokro polje i muštrati jadne ljude; oca i sina skupa. Strašno. Kako ljudi iskvariše život. Generacija za generacijom tako umire.

Moralna pokvarenost suvremenog čovjeka

Seewiesen, 23. XI. 1916. *19 g. 11 mj.*

Zastranio sam; hoću naime da što prije navedem pričanja jednog modernog čovjeka: H. Š. hvaljeni liričar itd., poznat s Jorgensenom i drugim velikim ljudima, agitator mira (na fronti nije bio!) socijalni demokrat (piše u katoličkim listovima), koji nalazi uzrok ratu samo u nekim individuima. Jučer, kad smo ležali u krevetima, stao je pričati historiju svojih ljubavi i u svezi s tim postanak svojih umjetničkih djela. Ne smijem opetovati te njegove riječi, samo moram podsjetiti na razne seksualne perverznosti staroga Rima. Ne znam da li je uopće dopušteno opisati te perverznosti; uvjeren sam da ih ni Noldin *(poznati rimski profesor morala)* ne poznaje. Tvrdi kroz primjere kako on uspije najdulje za tri dana da ženskima "otvori oči". Najprije joj priča kako će skupa poetizirati, onda - pošto nemaju vani prilike, odu u hotel, no on joj obeća da je neće ni dirnuti - jedino ako ona sama ne zatraži.. Ispričao je zatim s kim je sve imao posla i na kakav način. Dosta o tome; pisao sam dosta blijedo, a ne htjedoh ni da oživim sve, škodilo bi meni i drugomu. Da, kad sam slušao te opise "izljeva ljubavi", kako je imao posla sa ženama, došlo mi je u svijest da on opisuje svoju, moju i svačiju majku, svoju sestru i dr. Zgrozilo mi se je. Bože moj, kako čovjek može tako duboko pasti... postati zvijer, živinče i ništa više. Ne samo on; nego i cijelo moderno društvo je takvo. O braku i materinstvu tu nema govora, tu postoji samo tzv. "optimistički nazor života", razumijevanje i ljepota života i kao najveći izražaj ti "izljevi ljubavi". Iz ovog pričanja dobih kompaktnu, upravo snažnu sliku našeg društva, od običnih jednostavnih gradskih gospojica spuštenih očiju, do aristokratske "dobro oprane" male ženice, koje nisu zaslijepljene "pozitivnom religijom", što je "glupost", nego što su »progledale i razumjele smisao života«. Sve oko mene je slično. Da, to je bila duša jednog modernog čovjeka, koji hoće da reformira društvo... Still ruhen oben die Sterne und unten die Gräber. *(Tiho miruju gore zvijezde, a dolje grobovi.)* Zar ne znaju da opstoji svemir, tako velik i krasan, a da je Onaj, koji je to zamislio veći od svega toga... Da, da, i on će umrijeti, nestat će sa svim svojim ljubavima...

Kroz bol čovjek sve vidi drugačije

Seewiesen, 17. XII. 1916. *20 g.*

Uvjeren sam da sve ima svrhu: ovaj rad, te moje male patnje. Kroz bol čovjek sve vidi drugačije i dublje razumije gorku riječ život. Tu misao potvrđuje mi Kempenac: "Evo, u križu se sastoji sve i u umiranju počiva sve." *(Nasljeduj Krista, II., gl. 12, r. 15.)* ...

Većina čovječanstva trpi; jednom više, drugi put opet manje, ali trpljenje je uvijek tu. Da njega nije, mi jednostavno ne bismo mogli razumjeti zašto ljudi idu u hramove, te studene mračne prostore, pa se mole. Jest, život, trpljenje, njih ovamo nesmiljeno tjera i govori da tijelo nije ništa i da će doći grob, pa instinktivno osjećaju da s tim dolazi i naplata. A baš ljudi, koji su trpjeli najbolje će znati što je to bol, patnja.

Prizor s bojišta u Prvom svjetskom ratu (snimio Ivan Merz)

Prizor s talijanskog bojišta u Prvom svjetskom ratu
(snimio Ivan Merz)

Tajne niti grijeha isprepliću se oko moderna društva
Seewiesen, 17. XII. 1916. 20 g.

Zato sebi i svima stavljam memento: proživljavajmo dubok i velik život i svakog trenutka si budimo svjesni da mi zaista opstojimo i da se ne suprotstavimo ovoj harmoniji, koja vlada u svemiru. Ovo tjelesno zapravo nije život; život je ono tamno, nevidljivo, puno dubine i perspektive, što se u odabranim časovima još više proširuje, da osjetimo onaj drugi svijet, one neodoljive sile koje djeluju i pokreću sve ovo. I upravo da što bolje mognemo zaroniti u taj neizmjerni svemir, te uz to mnogo objektivnije promatrati vanjski život što nas okružuje, moramo ubiti u nama svaku strast i težiti asketskom životu.

Vrijeme je od mene stvorilo sasvim drugačijeg čovjeka
Seewiesen, 18. XII. 1916. Gretin rođendan 20 g.

Danas Ti je dvadeset godina. Bože moj, kako si lijepa i zdrava. Pa trebala bi se udati; možda si već našla muža, a ja jadnik poput onog junaka u Immenseeu dolazim Tebi u pohode i na oslabljenim ti rukama čitam da me još ljubiš. Pa koga bi drugoga? Sjećam se kad si rekla svojoj majci iza buke oficirskog društva, da od sviju još najviše voliš mene, šesnaestogodišnjeg dečka, koji nije ni mislio na ljubav nego se sav instinktivno (možda i previše) podao toj nepoznatoj sili. Sada da se s Tobom, Gretice, sastanem, ne bih te smio više onako žarko poljubiti. Možda bih sjeo do Tvojih nogu i postavio svoju glavu u Tvoje krilo i tiho plakao. Vrijeme je od mene stvorilo sasvim drugačijeg čovjeka; ovaj život više nije izvor svih radosti, nego prije suzna dolina. Da, Gretice, i Ti bi plakala i uvidjela da je život jedne velika tajna, kojoj je konac onaj tamni grob. Oh, da, Ti već tamo ležiš unutra, možda si sva istrunula, sve je prošlo, kao da nije ni postojalo.

Oh, Bože, smiluj se, kako je to grozno! Zašto sve to propada, nestaje, zašto i mi onda ginemo i za nama opet generacije!? I onda opet ista igra, pa opet smrt. Jest, Bože moj, ja te razumijem, život - veliš - je kratka teška kušnja, i tko ovu preboli, istom stupa u život pun sjaja i boja. Draga Gretice, moli za mene.

Susret sa Zorom - sačuvati moralnu neovisnost unatoč osjećajima ljubavi
Seewiesen, 28. XII. 1916. 20 g.

Preko Božićnih blagdana Ivan je dobio kratki dopust koji je proveo u Banjoj Luci. Opisuje svoje dojmove i sjećanja na susrete s osobama koje je susretao.

Još sam sustao od puta. Dopust *(u Banjoj Luci)* bio je prekrasan, a prošao je u toliko brzo, što ne mogoh sve dojmove proživjeti. Dojmova je bilo silno: primitiae *(mlada misa)* Bilogrivića, sv. Pričest kod Trapista i razgovor s njima, te napokon, što je zaista ostavilo dubok dojam u meni, je nekakvo čuvstvo k Zori, koje me je dovelo do poljupca. Stare se rane otvaraju: Kako sam se amo-tamo šetao po mračnoj aleji, spopalo me je čuvstvo da bih je najradije bio zgrabio i izljubio. Sav sam bio izvan sebe; i ona je takva bila. Osjetio sam da je i ona jedva čekala da to učinim, iako joj je samoj ta stvar bila nenadana. Žensko je uvijek pasivno. Uvidio sam da žensko počne ljubiti kad joj se dade povod. Pričala mi je o svojoj osamljenosti i o njenoj neprestanoj čežnji za ljubavlju, te za nekim koji bi je umio voditi. Bio bih spreman, da je uvedem u naš pokret, da tu nađe veselja i oduševljenja za rad.

Prizor s talijanskog bojišta u Prvom svjetskom ratu
(snimio Ivan Merz)

U čovjeku je zaista ona težnja za ženom, pa zato neću ni zanijekati taj osjećaj. Čudno je samo to, da je to isti osjećaj koji sam gajio prema Gretici, pa sam ga prenio na Zoru. Upravo to pokazuje da za ljubav treba da je nešto živo, tjelesno. Još nisam stalan na koju ću stranu; ili ostati Greti vjeran i s njom nadalje voditi duševnu vezu. Neću za sada ništa poduzimati, pustit ću neka se razvijaju događaji po miloj volji; glavno je samo sačuvati moralnu neovisnost.

Zar je svrha života uživati, popustiti strasti?
Zingarella, 18. V. 1917. 20 g. i 5 mj.

Što je život? Neki dan je jedan ležao kod groblja, izvrnuo se i leži kao klada. Kano da živio nije. Zar je onda svrha života uživati, popustiti strasti? Čudna li smisla, kad smrću sve to nestaje. Zašto je u meni toliko težnje za usavršavanjem samoga sebe, za zbliženjem s Onim najvećim, zašto neka nadnaravna sila uvijek govori posti, ne jedi previše, budi nadčovjek?

Želim prodrijeti u misterij života

Na ratištu 1917. g.

Ivan je na ratištu, u punom jeku borbi i raznih trpljenja što ga donosi život na fronti. Ipak uspijeva naći vremena za čitanje, razmišljanje i vođenje dnevnika. Ostavio nam je dragocjene zapise iz tih dana u kojima je još više pročišćavao svoj pogled na život i svoj odnos prema njemu.

Gledajući mrtve na fronti zaključuje: askeza je jedini pravi životni postupak

Zingarella, 22. VI. 1917. 20 g. i 6 mj.

Gledao sam oko 10 mrtvaca što su poginuli kod ovih zadnjih bojeva. Leže pokriveni "zeltovima"; dobro se razaznaje da su trupla, nekoja bez noge, nekoja bez glave. Jednome je provirivala žuta noga, kojoj je koža poput pergamene izmežurana. Eto, to je život. Neću sentimentalizirati, jer je to slabost, ali je to najkruća zbilja koja dovikuje: Ne daj se, pobijedi smrt! Krist nad ovim lebdi: "Tko bude u me vjerovao, neće znati što je smrt". Askeza, promatranje života i rad jedino u tom smjeru, bez ikakvih koncesija "ovoj" zemlji, jedini je pravi životni postupak.

Bože, prožmi moju prirodu atomima vječnosti!

Monte Rasta, 9. IX. 1917. 20 g. i 9 mj.

Svete Euharistije nema. Živim ovdje kao poganin ili kakva zvijer. Kao da Agnus *(Jaganjac)* više nije u središtu kozmosa, kao da Ga uopće nema. Bože, Tješitelju, dođi da moju prirodu prožmeš atomima vječnosti, pa da tako sličniji Tebi razumijem tijek bivovanja.

Tužno sjećanje na prvu ljubav nakon Gretine smrti

Monte Rasta, 5. X. 1917. 20 g. i 10 mj.

Draga Greta! Dan je kišovit. Ja sjedim u svojoj polutamnoj sobi. Obuhvaća me turobnost. Uzeo sam olovku i pokušao sam napisati Tvoje ime, koje već godinama nisam napisao. Greta Teschner! Što sve sadržava ovo ime: Koliko se uspomena koje paraju srce, veže na melodiju ovih riječi! Preda mnom se opet pojavljuje Tvoja plava kosa i Tvoje lice, tako puno života i zdravlja. Mi nismo znali što je to ljubav. Nikad nije ta riječ prešla preko naših ustiju. Ali kad sam nejasno saznao da si Ti teško bolesna, proveo sam noć u molitvi. Molio sam Boga da Te ostavi na životu, a drugog dana saznao sam da si već bila mrtva. Mrtva! Tecite, suze, tecite u vječnost, jadikuj, dušo, pecite oči - Gretica je mrtva. Ona leži na krevetu nepokretna. Moja zaručnica. Onda su je odnijeli na groblje. A kad sam nakon nekog vremena i ja došao onamo, našao sam na križu napisane tužne i strašne riječi: Greta Teschner. Mene još uvijek peku moje oči koje su pune suza. Sva se moja unutrašnjost uzdiže k Tebi, koja lebdiš iznad vidljivih svjetova. Sklad moje duše hoće da prijeđe u Tvoju. Tebe nema više ovdje, a približava se i moja starost. I moj će život proći i nestati. Nova pokoljenja dolaze i prolaze, i našoj ljubavi neće ovdje više biti spomena, kao da nikad nije ni postojala. Tako ja i dalje ovdje životarim. Gone me želje, potkapa me borba i nestalnost. *(Nastavak u sljedećem odlomku.)*

Narod bez religije spada u zoologiju

Santa Maria, 18. XI. 1917. 20 g. i 11 mj

Gledajući mrtvog Kunca, Hercegovca, kako je poginuo kod juriša, ranjene Talijane što uzdišu "o mia mamma", a krv im se cijedi iz rane, postao sam bolji uvidjevši da život nije ništa, da se sav smisao sastoji u duhovnosti - samostanske misli, težnja za samostanskim životom, gdje čovjek živi s Bogom, koji je uvijek nepromjenljiv i realan. Slava, medalje, budalaština su. Poniznost, samozataja, šutnja i dobra djela jedina su realna sada i nakon smrti.

Virgo Maria, adiuva nos. *(Djevice Marijo, pomozi nam!)*

Započeti novi preporođeni život

Rat ide prema kraju. Ivan ozbiljno razmišlja o svojoj budućnosti, što će biti u životu. Do mnogih novih spoznaja došao je tijekom boravka na ratištu. Premda će biti još kolebanja i kušnji Ivan je jasno shvatio da samo život po načelima kršćanske vjere ima smisao. Upravo iskustvo rata proizvelo je kod mladoga Merza temeljito obraćenje Bogu i katoličkoj vjeri kojoj nakon rata posvećuje cijelo svoje biće. U tome smislu posebno je važan odlomak iz Ivanova dnevnika od 5. II. 1918. u kojem donosi ozbiljne odluke za svoj budući život nakon svega onoga što je u ratu doživio.

Bludni grijeh uništava egzistenciju duševnog čovjeka

Beč, 11. IV. 1918. 21 g. i 4 mj.

Noćas bijah svjedokom jedne grozne stvari. Već sam ležao u "postelji" kada u obližnju sobu dovede jedan čovjek prostitutku koja se je ponajprije smijala, čuli su se neprestani poljupci, a onda skoro dođe do sloma. Ona je tržila više od 40 kruna. Bi nešto prepirke, onda opet započe plaćeni smijeh, plaćeni poljupci i druge stvari... U meni se je - bio sam radoznao (grijeh!!!) uzburkala krv i priznajem da još ni izdaleka nisam umrtven. No to uzbuđenje je za čas prestalo kada sam iz govora i glasova osjetio onaj grozni položaj u kojem se nalazi prostitutka, gdje sama kaže da od nečega mora živjeti. Kod prepirke bila je ozbiljna (imala je djetinji glas), a kad joj je obećao plaću, počela se opet smijati - no nije to bio raskalašeni smijeh, nego više tužan i prisiljen. A čulo se je kako neprestano - kao kakva strojna puška - cmaka, i tu i tamo nešto besmisleno progovara, da sam osjetio onu duševnu prazninu koja vlada u onoj sobi, ono nešto ne-zajed-

Prizor s talijanskog bojišta u Prvom svjetskom ratu (snimio Ivan Merz)

ničkog sa životom, ono odcjepljenje, crnilo, bezbojnost. Ne mogu opisati tu za me sasvim novu predodžbu; najlakše je izražavam tako da sam osjetio grozotu gdje se odigrava jedna gigantska čovječja tragedija u naravi, u životu (ne na pozornici), koja uništava egzistenciju duševnog čovjeka, koja ga iz nepregledne visine čovječjeg dostojanstva titanskom snagom baca u besmislenost, ne-razum, gdje stvara nov pojam, koji više nije ni u kakvoj vezi s čovjekom. Najradije bih bio pozvao djevojku sebi, da joj bar nekako pomognem. Netko mi reče da se tu odigrava veliki smisao prirode, da je to ljubav, jedan veliki životni princip ili slično! Duševno je to siromaštvo, praznina, grijeh. Izvanbračni cohitus *(spolni odnos)* s bračnim općenjem nema u sebi ništa zajedničkoga. Kod prvoga nedostaje svaka duševnost. Čovjek postaje samo zvijer.

Pozitivan duhovni ishod boravka u ratu na fronti

Pod konac rata pisao je Ivan ocu s fronte ove znamenite riječi:

Zahvalan sam Bogu što sam sudjelovao u ratu, jer me je rat naučio mnogomu što ne bih nikada inače spoznao. Želim živo da opet postanem slobodan i da uskladim svoj život prema onome što sam spoznao da je pravo. *(Pismo ocu s fronte 23. VIII. 1917.)*

Do kakvih je saznanja Ivan došao za vrijeme rata u susreta sa svakodnevnim trpljenjem, te živeći neprestano u smrtnoj opasnosti, pokazao je njegov daljnji život. Mnogo toga dade se zaključiti iz njegova dnevnika, gdje se jasno opaža da su Bog i katolička vjera od sada stupili na prvo mjesto u njegovoj duši.

Ljudska ljubav - slika ljubavi Krista prema Crkvi

Zapovjednik rudnika Maslovare, studeni i prosinac 1918. g.

Prvi svjetski rat je završio. Austrougarska monarhija se raspala. Ivan se vraća s ratišta kući u Banju Luku. Njegov nazor na svijet je promijenjen. Na prvom mjestu u njegovoj duši jest Bog i katolička vjera. Po dolasku u Banju Luku Ivan se stavio na raspolaganje Narodnom vijeću, koje ga kao časnika šalje za vojnog zapovjednika u bosanski rudnik Maslovare da smiri nezadovoljne rudare. Ondje s uspjehom obavlja zadatak i ostaje nekoliko tjedana. Usput čita i vodi dnevnik. Iz tih zapisa u dnevniku vidi se kako je Ivan već duboko ušao u svijet vjere. U siječnju Ivan polazi u Beč i nastavlja studij književnosti na Bečkom sveučilištu.

Jedva sam se svladao da ne poljubim neku učiteljicu

Maslovare, 21. XI. 1918. 21. g. i 11 mj.

Jedva sam se svladao da ne poljubim neku učiteljicu Irmu, s kojom sam se dovezao iz Banje Luke. Držao sam da sam već u tom pogledu čvrst; a ono žensko nepostojano ponašanje, hodanje amo-tamo, približavanje, micanje usnama, zatim govor u isprekidanim riječima, sve je govorilo: Dođi, poljubi, zagrli me. Nije mnogo falilo i Božjom pomoću sam se svladao. Kasnije sam joj točnije promatrao lice, sjaj nosa, tanke plave žilice iznad nosa, fino zagasita boja ispod očiju; sve odavaše da njena duša nije djevičanska, da je prošla dosta studentskih cmakanja. U svemu tome je bilo dosta grijeha i već zli sni iza toga odavahu tragiku ovoga grijeha. Pomišljao sam osim Boga i na Zoru, pa sam uvjeren da bi ona mnogo junačnije odbila takvu napast. Inače sam izgubio dosta nutarnjeg veselja koje je najbolji dokaz za Milost Božju.

Sveci – svjetla stvorenja, puna veselja i sreće, idealna bića

Maslovare, 23. XI. 1918. 21 g. i 11. mj.

Oh, idealan život! Koliko li borbe, koliko li traženja kod starih kulturnih naroda za idealom života; kolike li blizine Istini kod Platona, Aristotela i kolikih li grješaka. I mi moramo biti sretni i presretni, jer imamo Kršćanstvo sa svojom legijom svetaca - Krista izuzimljem, jer je odviše visok - koji u najšarolikijim zgodama predstavljaju ideju života, koja u sebi dosiže visinu harmonije s cijelim makrokozmom, tako da im se sve pokorava, kao i prvom Adamu.

Rafinirana erotika - jedina realnost za dekadentnu poeziju

Maslovare, 17. XII. 1918. *22 g.*

Prikaz i analiza djela »Les caprices de Marianne« od A. de Musseta.

U ovoj drami su dva prastara literarna motiva: Ljubav k mladoj ženi što ima starog muža i motiv plahog ljubavnika. Etički nedostaci i odviše subjektivno shvaćanje umjetnosti utjecahu i na ovo djelo, pa zbog toga ono poput ostalih spomenutih djela ne čini harmonične cjeline.

Da, to je moderna žena, koja bez ikakve ideologije instinktivno (tj. grješno) živi. Ta žena nije uvrštena u broj ljudi koji nešto pridonose kulturnom razvitku; to je ona kroz vjekove izrabljena i potisnuta žena, koja je jedino bila stvar ljubavi i užitka, a nikada razumno biće - čovjek. To je ljubavnica, što je centar dekadentne poezije svih vjekova, a i Musset nije imao snagu duha da se izdigne nad vremenitost i poput Sofokla, Dantea, Shakespearea i Goethea, uoči ono što ženu čini čovjekom i ženom.

Iskrivljena slika ljubavi i braka

Maslovare, 20. XII. 1918. *22 g.*

Prikaz komedije »On ne badine pas avec l'amour« (Ne šali se s ljubavlju) od A. de Musseta. Naglašavajući kako je Musset apsolutizirao ljubav k ženi i od te ljubavi načinio svojevrsnu religiju, Merz nastavlja kritičku analizu djela i njegova sadržaja:

Ali upravo je tu Musset zastao i u tome se pokazuje silna jednostranost pjesnikova: On u poeziji nije nikada nastojao riješiti problem braka. Svi brakovi u njegovim dramama su samo vanjska društvena forma, i svi brakovi, koje nam prikazuje ili o kojima se govori bez djece su. Čudno da se je Musset upravo ovdje zaustavio; zar je on upotrebljavao umjetna sredstva, da se ne porode djeca iz njegovih ljubavi? Nevjerojatno bi to bilo za idealizirano shvaćanje njegove ljubavi, ali dijete je realan fakt koji on jamačno nije mogao nikako uklopiti u svoju filozofiju ljubavi. Zbog toga o tome nema nigdje ni spomena; i dokazuje nedostatnost njegove filozofije.

Ivan Merz student u Beču

U meni je plamen za beskrajnim visinama

Nastavak studija u Beču i Parizu, 1919. do 1922. g.

U siječnju 1919. Ivan polazi u Beč i nastavlja ondje studij književnosti. Kroz to vrijeme u dnevnik je zapisivao uglavnom analize književnih djela koja je čitao, te kritiku raznih kazališnih predstava i koncerata koje je pohađao. Usput je zabilježio i koji osvrt na politička zbivanja u novonastaloj državnoj tvorevini kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. U dnevniku nam ostavlja dragocjene zapise kroz koje možemo vidjeti stanje njegove duše koja je već sva prožeta Bogom i teži prema svetosti. Ljetne praznike Ivan provodi u Banjoj Luci. Toga ljeta Ivanovi su se roditelji preselili u Zagreb te tako i on od sada postaje zagrepčanin. Zanimljiva su Ivanova zapažanja i analize raznih osoba i tadašnjih zbivanja koja prati. Ivan više nema mnogo osobnih problema na moralnom području. Promatranje ljudske ljubavi i spolnosti, te analize djela pod tim vidom, postaju sve zreliji. U tom razdoblju Ivan objavljuje i prvi svoj tiskani članak u javnosti pod naslovom »Novo doba« kojim započinjemo prikaz ovog razdoblja Ivanova života.

Novo doba

Nastavkom studija u Beču Ivan se aktivno uključuje u rad katoličkog društva hrvatskih studenata koje je nosilo naziv »Hrvatska«. U tom društvu Ivan vrši službu tajnika i često drži predavanja. Predavanje koje je održao u veljači 1919. g., duboko se dojmilo svih nazočnih. U njemu je Ivan sažeo svoje iskustvo boravka u ratu i spoznaje do kojih je ondje došao, napose o važnosti njegovanja duhovnog života. To je predavanje objavio kao prvi svoj tiskani rad pod naslovom »Novo doba« u đačkom časopisu »Zora-Luč«

Akademsko društvo hrvatskih katoličkih studenata «Hrvatska» u Beču 1919.g. Merz u gornjem redu drugi zdesna.

1918./1919. br. 9-10, str. 210-214. Donosimo ovdje samo nekoliko izvadaka.

Čovjek je silno slab i bez tuđe pomoći ne može ništa. Zato je On iz vječnosti stupio u historiju i postavši središtem cijeloga makrokozmosa dao nam je Sebe, da nas tjelesno i duševno preporodi. Ne zaboravimo na tu neizmjernu ljubav i posvetimo veću pažnju maloj bijeloj Hostijici, koja osamljena na nas čeka u studenim crkvicama. Oslobađati duh od vremenitosti i nezaslijepljenim pogledom promatrati razvijanje života imao bi biti cilj novih ljudi. Borba za savršenošću, askeza, mora biti naš svagdašnji kruh. Ona nam otvara nutarnje vidike, stvara od nas nesebične ljude, podržava u nama borbu sa zlim i daje nam snage da ne podlegnemo. Uslijed sasvim novih prilika koje nastaše tijekom ovoga rata, pojaviše se u našem javnom životu mnoge trzavice. Duh slabosti je ušao u naše redove. Zaboravismo na kozmopolitizam Crkve i na njezin kroz vjekove izgrađeni politički program koji se jedino temelji na Kristovom nauku. Moramo zato svu našu pažnju posvetiti odgoju samih sebe i studiju katolicizma, koji mi, na žalost, ne poznajemo ni malo bolje od kakvog pučkoškolca. Stvoriti velike ljude cilj je svenarodnog katoličkog pokreta.

Zaslužiti neizmjernu Kristovu ljubav

Zagreb, 26. IX. 1919. *22 g. i 9 mj.*

Jučer je bio najznamenitiji dan u mome životu. Obavio sam devetu svetu Pričest na slavu Presv. Srca Isusova i vjerujem da ću gledati dubine Presv. Trojstva. Neizmjernu ovu ljubav Kristovu moram barem nekako ovdje zaslužiti, pa ću s Božjom pomoću gledati da što snažnije nastavim djelo posvećenja.

Ljudska ljubav - slika ljubavi Krista prema Crkvi

Beč, 10. X. 1919. *22 g. i 10 mj.*

Zanimljiva su romantička pisma, osobito pisma Dorothee Veith i Caroline Bohmer Schlegel. Iz ovih se može studirati bit ljubavi. U njihovim, ženskim dušama projicirana je slika ljubavnika. One žive u idejama svojih ljubavnika, misle i zaključuju kao i oni. On njih diže na svoju razinu i u njihovim dušama vidi svoje produkte, vidi sam sebe. Upravo mi ova pisma potvrđuju nauk Crkve koja veli, da je brak (ljubav) odnos između Krista i duše (Crkve). Krist po Milosti projicira svoju narav u čovječjoj duši, diže je na svoju razinu, prožimlje je svojom slikom, ogledava se u njoj i ljubi je neizmjerno. "Alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis" *(Sve prolazno je samo jedna usporedba).*

U meni je plamen za beskrajnim visinama

Beč, 12. V. 1920. *23 g. i 5 mj.*

Duševno sam najproduktivniji kada svladavam otpore ili kada trpim. Do sada sam trpio i svladavao otpore (rat, glad), jer me je Providnost postavila u taj položaj. Tada sam rado trpio. No nisam se još dovinuo do te visine da svojevoljno izaberem put savršeniji: put trpljenja. Ako svoj život pravo analiziram, to ne trošim mnogo više energije za svladavanje samoga sebe, negoli recimo obični liberalci. Popeo sam se na stanovitu visinu i sada me sila ustrajnosti na ovoj drži. Ali, u meni je plamen za beskrajnim visinama; žar za nepomućenim grljenjem Sina i Oca i Duha, a do toga se dolazi samo discipliniranim, taktičkim svladavanjem samoga sebe.

Ne bi li bilo moguće ne misliti nikada na jelo, ne zasititi se sasvim kod ručka, spavati samo 6 sati, primati dnevno Sv. Pričest, gimnasticirati dnevno i uza sav gubitak energije, koji se u ovo utroši, učiti sistematski još jedno 10 sati dnevno i postati u znanosti čovjek vrstan. Sv. Katarino Sienska, moli se da dobijem željeznu volju!

Filozofija sreće

Uz svoj studij Ivan je u Parizu živio intenzivnim duhovnim životom koji se nije bio svidio njegovim roditeljima, te su se bili zabrinuli i to su mu izrazili i u pismima. U Ivanovim odgovorima sačuvale su nam se njegove misli, iz kojih se vidi kako je već potpuno uronio u svijet vjere i svu je stvarnost promatrao Božjim očima. Iz toga razdoblja potječu i njegove poznate pariške odluke kojima se uspinjao prema kršćanskoj svetosti, a donosimo ih na drugom mjestu.

Najbolje sredstvo da okušamo snagu kršćanstva jest pustiti da na nas djeluje Kristov život kako nam ga prikazuje Evanđelje i liturgija. *(Pismo ocu, Pariz, 21. I. 1921.)*... U tome leži filozofija sreće: valja postaviti težište svih naših želja u onaj svijet, sebe posve zaboraviti radeći za Našega Gospodina Isusa Krista, koji je jedini vječan. *(Pismo ocu, Pariz, X. 1921.)*

Upotrijebiti sve energije da spasimo duše

Ako naime vjerujemo u apsolutno Božanstvo, tada nema slučaja *(Lk 12,1-8)*. Moramo dakle činiti uvijek volju Božju i ako On hoće da gladujemo, gladujmo; ako On traži da damo sebi glavu odsjeći, recimo: hvala Bogu! Osim toga valja znati da dragi Bog nikada neće natovariti na čovjeka onaj teret koji ne bi mogao podnijeti.... Pošto smo tako sretni da znamo da je ovaj život

Pariška katedrala Notre Dame

vrlo kratka faza i da ćemo zatim biti u vječnome nebu, budimo junački, žrtvujmo sekundu ovoga života da uđemo u beskonačno nebo. Molim javite mi svaku opozicionu misao, da tako uzmognemo u međusobnom nastojanju za ovo dvadeset-trideset godina, što nam je možda biti na zemlji, upotrijebiti sve naše energije da spasimo naše duše i što više duša naših bližnjih... *(Pismo roditeljima, Pariz, 9. X. 1921.)*

Cijeli moj život kreće se oko Krista Gospodina

Znadeš da me je život na sveučilištu u Beču, onda rat, studij i napokon Lurd, potpuno uvjerio o istinitosti katoličke vjere i da se zato cijeli moj život kreće oko Krista Gospodina. Ti me ne smiješ krivo shvatiti i sebi predstaviti da znači jedno te isto vjerovati i žalostan biti. Upravo je protivno istina. Gospodinu se mora s veseljem služiti i veseliti se neobično lijepoj prirodi, sreći obiteljskog života i svim ostalim darovima. *(Pismo majci, Pariz, 20. X. 1921.)*

Katolička je vjera moje životno zvanje

Katolička je vjera moje životno zvanje i mora to biti svakom pojedinom čovjeku bez iznimke. Budući da je ovaj život samo kratka priprava za vječnost, to je naravno da sav naš rad ide za tim. Jedan se ženi da dobavi nove stanovnike neba, drugi je osim toga novinar i širi istinu, jedan je željezničar i pridonosi brzom širenju Kraljevstva Božjega, itd. *(Pismo majci iz Pariza, 6.XI.1921.)*

Sve sile života usredotočiti prema drugom životu

Treba sve sile ovoga života usredotočiti prema životu koji slijedi nakon boravka na zemlji. Najbolja upotreba vremena jest kontemplacija o Bogu i o objavljenim istinama. Priroda je slaba, ona nas odvraća od našeg određenja. Duh mora postati apsolutni gospodar, on mora zatomiti najmanji pokret naravi koji bi htio zapriječiti da se ravno slijedi jedini cilj života. Takav čin volje proizvodi trpljenje. Treba stoga trpjeti, treba se svladavati.... Svetac je čovjek u središtu stvaranja koji sve usmjeruje prema Bogu. *(Duh. vježbe u isusovačkom samostanu Manrese, Clamart - Pariz, 4. VII. 1921.)*

Pogleda na Pariz gdje je Merz studirao od 1920. do 1922.

U sljedećim svescima donosimo: Tekstove i misli Ivana Merza iz njegove zrele dobi, izjave suvremenika i osoba koji su ga poznavali, mišljenja današnjih mladih, uslišanja i zahvale, neke od pjesama spjevane njemu u čast itd.

———— • ————

Preporučamo: **Sačuvajte sve brojeve ovih materijala da ih možete uvezati. U planu je još nekoliko svezaka. S posljednjim sveskom tiskat ćemo i korice za lakši uvez. Ovi materijali će uvijek dobro doći za upoznavanje i aktualiziranje poruke koju nam Bog upućuje preko svetoga života Ivana Merz.**

SADRŽAJ

I. DIO

II. DIO